

Revista Literară

PUBLICAȚIE DE LITERATURĂ
ȘI DIALOG CULTURAL

ION POP: „CUVÂNTUL ANULUI: «POST-ADEVĂRUL»”

„(...) Oricum am lua-o, noțiunea de „post-adevăr” e șocantă, chiar dacă ne-am fi obișnuit până acum cu alte variante de „post”: postmodernism, postcolonialism, etc. etc., ba chiar cu foarte discutabilul „postumanism”, ce pare a ceda, în ciuda aparentei reacții critice, acțiunii nefaste a celei mai insidioase alienări a omului prin îndepărtarea sa de cultura umanistă, robotizare, materialism abrutizant și hedonism frivol, ruperea relațiilor autentice, conștient cultivate și responsabile, cu lumea reală, în schimbul (i)realităților virtuale.” (P. 5)

MIRCEA V. CIOBANU DESPRE POEZIA LUI IULIAN FRUNTAȘU

„(...) Fie și completând un segment necesar în construcția comună a cartierului nouăzecist, poezia lui Iulian Frunțașu este o piesă arhitectonică autonomă, o piesă distinctă în peisajul nostru literar. Liniile de forță, care fac distincția necesară sunt suportul intelectual, (...) bunele lecturi, un simț aparte al cuvântului și al poeziei.” (P. 10)

AVANPREMIERĂ EDITORIALĂ

Pentru prima dată în limba română, pagini din corespondența lui N.V. Gogol cu prietenii. (P. 24)

SYNTHESIS

MIHAI CIMPOI „CRUDA TAINĂ” EXISTENȚIALĂ EMINESCIANĂ

© N. RĂLEANU

„(...) Eminescu meditează în toată creația sa, mai cu seamă în poemele și nuvelele cu tentă filosofică, asupra formelor ce ascund cercurile de forme prin care, așa cum notează în însemnările studentești, «materia trece ca prin puncte de tranzițiune» și care reprezintă

«schema cursului naturii», un «pelerinaj din ființa în ființă, un Ahasver a formelor lumii». Eternitatea (moartă) am putea să ne-o închipuim ca pe o urnă de loterie «în care sunt închise toate formele vieții» și din care se va trage nea-

părat odată «numărul specific al formei omenești». (...) Iar, într-un moment de reflecție disperată asupra a ceea ce se întâmplă în prezentul concret, va declara cu o notă generalizatoare: «În multe forme-apare a vieții crudă taină».”

„PUTEREA”, „SUSPANS NEPREVĂZUT”, „TRECEREA PRIN CIUR”

„(...) fiecare cuvânt din dicționarul limbii române este intertextual ceva similar se întâmplă cu oamenii”

< 12

CITIȚI ÎN ACEST NUMĂR:

REFLEXE – P. 7

„RUGĂCIUNI PENTRU TRECEREA TIMPULUI” DE ANA BLANDIANA

CRONICI LITERARE – P. 6, 10, 16

DE RĂZVAN VONCU, MIRCEA V. CIOBANU ȘI ION CIOCANU

SCRIS | CETIT – P. 17

EMILIAN GALAICU-PĂUN: „STICLĂ CU MESAJ”

PROZĂ DE DAN ALEXE - P. 14

FRAGMENT DIN ROMANUL “PANTERE PARFUMATE”, ÎN LUCRU

(IM)PACTUL AUTOBIOGRAFIC – P. 18

IOAN MÂNĂSCURTĂ: „PRIVIND LA VIAȚĂ PESTE UMĂR”

POEZIE

DE LEO BORDEIANU

CUPRINS

EDITORI:
**UNIUNEA SCRITORILOR
din Moldova
UNIUNEA SCRITORILOR
din România | Filiala Chișinău**

ANUL 3 | NUMĂRUL 1 (15) | IANUARIE | 2017

24 **N.V. GOGOL, „PAGINI ALESE DIN
CORRESPONDENȚA CU PRIETENII”**

03 **„LITERATURA
CA REZONANȚĂ”**

11 **„APEL”**

04 **TEOFANII
ÎN FORMAT A4**
„SURÂSUL DE SUB MASCA
MORTUARĂ”
DE TEO CHIRIAC

05 **MIRADOR**
„CUVÂNTUL ANULUI:
«POST-ADEVĂRUL»”
DE ION POP

06 **BASARABIA
LITERARĂ**
„NINA ȘI CĂRȚILE”
DE RĂZVAN VONCU

07 **REFLEXE**
„RUGĂCIUNI PENTRU
TRECEREA TIMPULUI”
DE ANA BLANDIANA

14 **„UN ACOPERIȘ LA MOSCOVA”**
FRAGMENT DIN ROMANUL
„PANTERE PARFUMATE”,
ÎN LUCRU

07 **VOX CLAMANTIS**
„POST FESTUM, PRIN CHIȘINĂU”
DE GRIGORE CHIPER

10 **CÂMPUL ALB,
OILE NEGRE**
„CINE SĂ FI ȘTIUT CĂ
PARADISUL/ E DOAR PRIMA
POARTĂ A IADULUI?”
DE MIRCEA V. CIOBANU

15 **DECUPAJE**
„UN PANDANT
PENTRU IMPONDERABILE”
DE GHENADIE NICU

16 **BREVIAR**
„FARMECUL
PARABOLEI POETICE”
DE ION CIOCANU

17 **SCRIS | CETIT**
„STICLĂ CU MESAJ”
DE EMILIAN GALAICU-PĂUN

18 **(IM)PACTUL
AUTOBIOGRAFIC**
„PRIVIND LA VIAȚĂ PESTE UMĂR”
DE IOAN MÂNĂSCURTĂ

20 **ROZA VÂNTURILOR**
„JURNAL DE ITALIA” (XV)
DE LEO BUTNARU

22 **EVOCĂRI**
„LAUDĂ OMULUI SIMPLU, DE LA
«COARNELE PLUGULUI»”
DE DINU MIHAIL

Revista Literară

Director: Arcadie Suceveanu
Redactor-șef: Teo Chiriac
Redactor-șef adjunct: Adrian Ciubotaru
Secretar de redacție: Grigore Chiper

Colegiul de redacție: Vladimir Beșleagă,
Eugen Lungu, Leo Butnaru, Mircea V. Ciobanu,
Matei Vișniec (Paris), Răzvan Voncu (București),
Ion Pop (Cluj), Ștefan Hostiuc (Cernăuți), Cassian
Maria Spiridon (Iași), Vadim Bacinschi (Odesa)

Concepție grafică: Romeo Șveț
Paginare computerizată: Adrian Ciubotaru

Sediul redacției:
MD-2004, or. Chișinău
str. 31 August 1989, nr. 98

Tel: (+373 22) 234724
Fax: (+373 22) 237118
E-mail: revistaliterara.us@gmail.com

Publicație înregistrată la
Ministerul Justiției al Republicii Moldova
în data de 03 martie 2015
Numărul de înregistrare: 297

Format A3. Tipar: ofset.
Tiraj: 1000 de exemplare.
Tipărit la Casa Editorial Poligrafică „Bons Offices”
MD-2005, or. Chișinău
str. Feredeului 4/6

Această revistă a fost tipărită cu sprijinul MAE
al României – Departamentul Politici pentru Relația
cu Românii de Pretutindeni – www.dprp.gov.ro.

Această revistă apare cu sprijinul
Institutului Cultural Român – www.icr.ro.

Număr realizat în cadrul proiectului „Editarea Revistei lite-
rare”, finanțat de Ministerul Culturii al Republicii Moldova.
Textele publicate în Revista literară nu reprezintă poziția oficială a DPRP, a ICR
sau a Ministerului Culturii al Republicii Moldova.

Toate textele și imaginile inserate în paginile
publicației Revista literară nu pot fi reproduse și nici
distribuite fără acordul scris al redacției.

Colaboratorii sunt invitați să-și trimită textele la adresa electronică afișată mai sus.
Textele vor avea format A4, nu vor depăși 7 000 de semne, vor fi paginate în Word,
Pages sau alt program compatibil cu sistemele de operare Windows sau MacOS.

EDITORIAL

de ADRIAN CIUBOTARU

PIOTR CEAADAEV DESPRE COMPATRIOȚII SĂI ȘI NU NUMAI

„(...) se poate vedea bine cât de puternic e influențat spiritul fiecărui individ al unui popor de către acea situație stranie în care poporul respectiv nu e în stare să-și concentreze gândirea asupra niciunei înșiruiți de idei progresiv dezvoltate și decurgând, în societate, treptat unele din altele, așadar situația unui popor care nu a luat parte la mișcarea generală a spiritului uman decât prin imitarea oarbă a altor popoare, o imitare superficială, deseori stângace. Veți descoperi, în consecință, că noi ducem cu toții lipsa unui anumit echilibru, a unei anumite consecvențe spirituale, a unei anumite logici. Silogismul Occidentului ne rămâne necunoscut. Chiar și în cele mai bune minți de la noi există ceva mai rău decât frivolitatea. Din lipsă de legătură și coerență, în creierile noastre cele mai bune idei rămân izbucniri sterile. Ține de natura omului să se irosească atunci când nu găsește mijlocul de a se lega de ceea ce îi precede și de ceea ce îi urmează; în cazul acesta el pierde orice consistență, orice siguranță; necălăuzit de sentimentul unei permanente durabilități, el rămâne pe lume un rătăcit. Ființe din acestea rătăcite există în toate țările; la noi e însă vorba de o trăsătură generală. În cazul nostru nu avem nici pe departe de-a face cu acea ușurătate cândva reproșată francezilor, și care de altfel nu era decât un mod facil de a concepe lucrurile, care nu excludea însă nici profunzimea și nici lărgimea vederilor, ci conferea o infinită grație și un infinit farmec relațiilor dintre oameni; la noi viața e lipsită de sens, de experiență și de previziune, neraportându-se la nimic mai mult decât la existența efemeră a individului detașat de specia din care face parte; ea nu prețuiește nici onoarea, nici progresul vreunei comuniuni de idei și de interese, și nici măcar năzuințele de familie moștenite și mulțimea de prescripții și de puncte de vedere care, într-o ordine a lucrurilor întemeiată pe memoria trecutului și perceperea viitorului, alcătuiesc și viața publică, și viața privată. În capetele noastre nu se află absolut nimic de ordinul generalului; aici totul este individual, totul – fluctuant și neterminat. Găsesc chiar că în privirile noastre există un nu-știu-ce straniu nelămurit, rece, nesigur (...).”

(Piotr Ceaadaev, *Scrisori filozofice* urmate de *Apologia unui nebun*, traducere și note de Janina Ianoși, prezentare de Ion Ianoși, București, Editura Humanitas, 1993)

LITERATURA CA REZONANȚĂ

„O OPERĂ LITERARĂ POATE AVEA RĂSUNET SOCIAL ȘI POLITIC ȘI FĂRĂ SĂ FIE CITITĂ ÎN TOATE BORDEIELE PATRIEI: DIN CLIPA ÎN CARE UN TEXT DĂ GRAI ADEVĂRULUI, EL DEVINE EPONIMUL ȘI CUTIA DE REZONANȚĂ A ACESTUIA, O REFERINȚĂ INCONTURNABILĂ ÎN DISCURSUL DESPRE CETATE, O PARTE A CONȘTIINȚEI CIVICE, UN ARGUMENT GREU ÎN PLEDOARIA PENTRU SCHIMBARE.”

În general onești și binevoitori, străinii care au scris despre basarabeni, revelând lumii fizionomia acestora, au încercat, de cele mai multe ori, să scoată în evidență părțile lor bune, să le justifice metehnele sau înapoierea prin factori atenuanți. Puțini sunt autorii (de la călători și memorialiști la literați, istorici și jurnaliști) care ne-au tratat cu antipatie și, dacă au făcut-o, au dat mai curând dovadă de prejudecăți ori s-au lăsat ispitiți de beneficiile senzaționalului. Și mai puțini ne-au văzut într-o lumină atât de deprimantă încât să poată vorbi despre dispariția “speciei”.

De asemenea, nu au fost mulți detractori sau pesimiști nici printre autorii basarabeni care, în marea lor majoritate, de la visători și admiratori ai patriei la firile ceva mai realiste și critice, au creditat mereu Basarabia cu șanse de izbândă. Fără a întrevede neapărat un tărâm al făgăduinței în ținutul în sine și promisiunea unui alt fel de destin în virtuțile latente ale oamenilor din partea locului, deși imaginea atemporal-idilică și elogioasă a “civilizației” noastre sâțești a dominat, periodic, afișul literar, scriitorii autohtoni au avut întotdeauna certitudinea unei posterități care le va pune pe toate la locul lor. Credința nestrămutată, de natură și intensitate aproape milenariste, într-un timp în care basarabeni vor afla și mai cu seamă vor accepta adevărul despre istoria și limba lor, vor alege să trăiască într-o lume mai bună fără a pleca de acasă, se vor pocăi pentru păcatele din trecut și se vor emancipa ca popor și cultură a persistat chiar și în cele mai cumplite vremi. Pentru a se surpa încetul cu încetul tocmai în era libertății, tocmai în perioada ce părea hărăzită de providență pentru cele mai bune decizii.

* * *

Acum, când speranțele s-au dovedit deșarte, când realitatea a dezmințit până și cele mai modeste așteptări, când se pare că viitorul va fi o nouă și la fel de absurdă iterare a trecutului, scriitorii ar trebui să-și pună câteva întrebări fundamentale. Nu atât de ce și pentru ce scriu – două chestiuni intime, fără nicio legătură cu contextul social și nevoile cetății. Cât ce și cum trebuie să scrie ca să provoace nu numai o reacție estetică, ci și una socială. Singura salvatoare în amorțeala ce pare să fi cuprins organismul comunitar, devenit insensibil, după atâtea eșecuri, chiar și la cele mai grave afronturi.

Deși epoca cenaclurilor literar-muzicale și a poeziei care aduna stadioane a apus, literatura poate scoate în continuare oamenii în stradă. Pentru aceasta, trebuie să-i extragă, mai întâi, din ei înșiși, din autosuficiență, din iluzia omnipotenței individuale în care și-au adăpostit ființa în speranța că astfel vor avea mai multe șanse de salvare în fața cataclismului social iminent. Și abia după aceasta să-i cufunde, cu o conștiință redeșteptată și revoltată, în tumultul vieții politice și obștești.

Astăzi, mai curând cititorii sunt cei care s-au închis în turnuri de fildeș, vanitoase fortărețe ale eului în epoca atomizării sociale. Scriitorii – cel puțin generațiile mai noi de scriitori – nu mai pot fi învinuiți de izolaționism și elitism. Mulți “au mers în popor”, așa cum se merge acum: prin rețelele de socializare, prin implicarea activă în diverse proiecte mediatice, prin site-uri, bloguri și platforme de discuții pe net, printr-o deschidere mai mare pentru cultura populară, prin maniera de a scrie, din ce în ce mai accesibilă, aproape reportericească, abordând direct probleme de maximă actualitate și importanță. Totuși, priza la publicul larg e foarte limitată. Rezonanța textelor, oricât de actuale și de bătbioase, e atât de mică, încât nu trezește interesul puterii: pe lista proscrisilor figurează câțiva jurnaliști și un post de televiziune, dar nicio publicație și niciun nume de scriitor.

Explicația la îndemână este că poporul nu citește. Nici nu trebuie! Rușii nu l-au citit masiv pe Ceaadaev, după cum nici persanii pe Rushdie ca aceștia să devină periculoși pentru regim. O operă literară poate avea răsunet social și politic și fără să fie citită în toate bordeiele patriei: din clipa în care un text dă grai adevărului, el devine eponimul și cutia de rezonanță a acestuia, o referință inconturnabilă în discursul despre cetate, o parte a conștiinței civice, un argument greu în pledoaria pentru schimbare. Greu de crezut că peruvienii au înțeles cum au stat lucrurile pe vremea lui Odria abia după ce au citit *Conversație la Catedrală*. Apariția romanului, forța cu care acesta a izbit zidurile cetății, scuturând poleiala mincinoasă și ipocrită de pe sistem, au sublimat însă percepția intuitivă a dictaturii și a urmărilor ei pentru țară. Conferind o formă simbolică modului în care a fost receptat regimul, cartea a pregătit conștiințele de noi derive autoritariste și a prevenit astfel, cu timpul, degenerarea guvernării

Fujimori într-o altă dictatură. De asemenea, este greu de crezut că basarabeni, vrăjiți de versurile lui Vieru, pe care le ascultau ca pe glasul propriei lor conștiințe, le-au citit cu adevărat până sau după anii 1989-1991. Poezia lui Vieru spunea un adevăr mult timp trecut sub tăcere. Odată ce l-au aflat, oamenii au vrut să audă și alte adevăruri despre ei și despre acea lume nouă, confuză și terifiantă ce se năștea, efectiv, sub ochii lor.

Literatura de după 1991 nu a știut să le spună pentru că nu și-a dorit acest lucru. Imperativul sincronizării cu literatura din Țară, arderea precipitată a etapelor, maturarea forțată a expresiei au produs și câteva nume importante, dar valoarea celor mai buni scriitori de după 1989 rezidă aproape exclusiv în calitățile stilistice ale discursului, în limbaj. Nu se poate afirma că literatura, în această perioadă, nu a spus adevăruri. Doar că toate aceste adevăruri au fost de ordin personal și nu au contat, pentru foarte puțină lume, decât în măsura în care au devenit fapte estetice.

În *Însemnările unui guvernator*, contele Urusov știe să facă un portret mult mai autentic și captivant al Basarabiei și basarabenilor decât toți literații noștri din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. În perioada interbelică, adevărul despre basarabeni este căutat în specificul lor regional, scriitorii dând propria lor frustrare culturală drept expresia ipoteticului *genius loci*. Generația de la 1966 este mai aproape de adevăr ca oricând, dar cenzura o împiedică să-l exprime plenar. Personajele autentice și problemele palpabile ale comunității au nevoie totuși de măști pentru a ajunge în librării. Limbajul esopic și eroul emblematic aduc în scenă adevăruri generale, denaturate de propagandă și proletcultism. Mai aproape de textura realului sunt tipologiile construite de un citadin precum Busuioc, dar pânza pe care o aruncă rafinatul arahnid nu acoperă decât un segment prea puțin reprezentativ al societății și atinge doar efectele, nu și cauzele profunde ale răului care o macină din temelii. În anii 1980-1990, pilonii pe care se sprijină comunitatea și reprezentările acesteia sunt deja niște termitiere, dar scriitorii preferă călătoriile în jurul propriului lor univers, ignorând deriva colectivă de la normalitate și crezând că, într-o lume fără hotare, lucrurile se vor așeza de la sine.

TEOFANII ÎN FORMAT A4

SURÂSUL DE SUB MASCA MORTUARĂ

DE TEO CHIRIAC

Singur în trecătoarea dintre ani. (Aici e locul pe unde se poate trece doar de unul singur, nu?!) Trăiri emoționale, sentimentale, afective, pe de o parte. Reverii, speranțe, deziluzii, pe de altă parte. Iar trecătoarea se îngustează, se scurtează, se subțiază, apoi – dispare. Este ca și cum, recitind cu atenție cartea unui mare teolog, ajungi la pagina cu cuvintele „că timp nu va mai fi...” și, cât ai clipi din ochi, timpul se oprește.

Deși totul continuă să se miște în toate părțile, de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat, timpul chiar se oprește: el nu mai trece, nu mai curge, nu mai zboară. Asemeni unui motor în patru timpi cu camera de aprindere blocată, asemeni mașinăriei lumii rămasă fără combustie. Acea combustie fiind dragostea noastră.

Îngrozit, oripilat, abia acum realizezi ce cantități uriașe de dragoste și afecțiune ți-au rămas nefolosite, nefructificate; câte fericiri pieritoare și nepieritoare nerânduite; câtă experiență în materie de spirit nevalorificată; cât viitor neprezent și netrecut; câtă memorie compromisă! Și totuși...

La geamul unui bloc din sectorul Ciocana, doi ochi de copil așteaptă cu nerăbdare primii fulgi de zăpadă. Nici îngerașii cu aripi de mătase, de dantelă sau de carton cântând colinde la posturile de radio și TV, nici bradul împodobit cu globuri de sticlă și porțelan, nici aroma de portocale proaspăt curățite de coajă – nimic nu poate înlocui primii fulgi de zăpadă, nimic nu poate crea atmosfera magică a sărbătorilor de iarnă. În lipsa fulgilor adevărați, cei doi ochi de copil îi desenează peste tot: în cartea de colorat, pe pereții tapetați, pe fața de masă apretată, pe frunte, pe mâini, pe picioare. Sigur că fulgii galbeni, verzi sau violeți sunt admirabili! Dar, de-a lungul ultimei săptămâni, cei doi ochi de copil așteaptă să ningă cu fulgi vii, cu fulgi mari, albi și fâlfâitori, precum aripile îngerilor adevărați.

Iar febra așteptării crește. Ușa odăitei din spatele celor doi ochi de copil se deschide o dată la două-trei minute. După zile și nopți de neliniște, părinții intră în panică. Obosite din cauza efortului fizic și psihic, micile pleoape se închid. Termometrul indică +39,5°. „Îngeraș, deschide ochii! Te rog, deschide ochii!”. În micile orbite globii ochilor dau semne de viață, prind să se miște, iar odată cu ei încep să se miște globurile agățate de cetina bradului. Asemănătoare cu mici globuri cerești, cu mici

globuri terestre, la fel de frumoase și de fragile, globulețele se desprind de cren-guțe, plutesc prin cameră, trec unele prin altele, se sparg fără zgomot, din ele alegându-se un praf alb și sclipitor care umple încăperea...

La geamul unei alte clădiri din aceleași curte, doi ochi de bătrân așteaptă și ei vestitorii: primii fulgi din această iarnă și, se prea poate, ultimii din această viață. În odăița bătrânului sunt puse în rânduială: candela aprinsă, luminând chipul Fecioarei și al Pruncului din icoană, cele trei lumânari, cutia de chibrituri, gutuia galbenă-galbenă, ca un boț de aur sau de ceară curată, câteva stible de busuioc prinse cu bentiță tricoloră. Pe măsuta de lângă pat cartea e deschisă la pagina în care o frază e subliniată cu roșu: „Sufletul este cauza și principiul corpului însuflețit”. Pe coperta volumului e scris Aristotel *De anima*.

Scârțâind din încheieturi, ușa bătrânului se deschidea o dată la doi-trei ani. În ultima vreme se deschide mai des: o dată la două-trei săptămâni. Iar de când așteaptă cu sufletul la gură „vestitorii providenței divine”, o dată la două-trei zile. Cu ochii spre geam, furat de reveriile morții, el repetă frânturi de gânduri și idei citite sau scrise în ultimele zile și nopți: „Revelația ca har deosebit, doar din când în când dezvăluind gândul ascuns al Creatorului; revelația mijlocită de mișcarea fulgilor de nea; fulgii ca revelație obținută prin rugăciune; mișcarea sufletului ca mișcare perfectă

către sine...”. Neliniștea celor din preajmă crește. Termometrul arată +40°. Stare de alertă. Alarmă! Rotunde ca bobul de mercur din rezervorul termometrului, două lacrimi sclipesc sub pleoapele tremurânde. Odăița se umple de o aură de lumină și tristețe. Pe patul morții, când actul gândirii e pe sfârșite, un ultim gând prinde formă. Și acesta nu pare a fi despre moarte, ci despre naștere. Și, cu siguranță, îi aparține: „Durerea naște oameni, suferința naște sfinți...”.

Pare paradoxal, dar, cu cât temperatura crește în odăițele din cele două blocuri, cu atât ea coboară dincolo de geam. Afară, termometrul indică -2°, apoi -3°. Urmează starea critică, momentul când temperatura atinge punctul de cristalizare, când substanța sufletului trece din stările ei inexprimabile, din inefabilitate, în starea solidă, cristalină, a fulgilor de zăpadă...

Liniștea febrilă de dinaintea căderii primilor fulgi e întreruptă de semnalele ambulanțelor gonind nebunește. Semnalele înfiorătoare, amintind de trâmbițele îngerilor apocalitici, conținesc abia la intrarea în maternitate, în secția de psihiatrie sau în cea de reanimare. Ultimele cuvinte – „Când vestitorii vor coborî, sufletul meu va urca, va urca...” – sunt mai mult decât o promisiune. Sunt un testament.

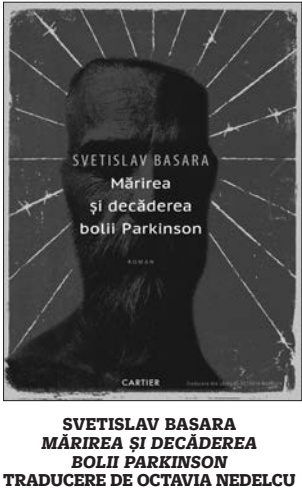
...Sub cupola curții dintre blocuri toată ziua ninge din belșug. Ninge feric. Plini de bucurie și admirație, cei doi ochi de copil privesc cum fulgii roiesc

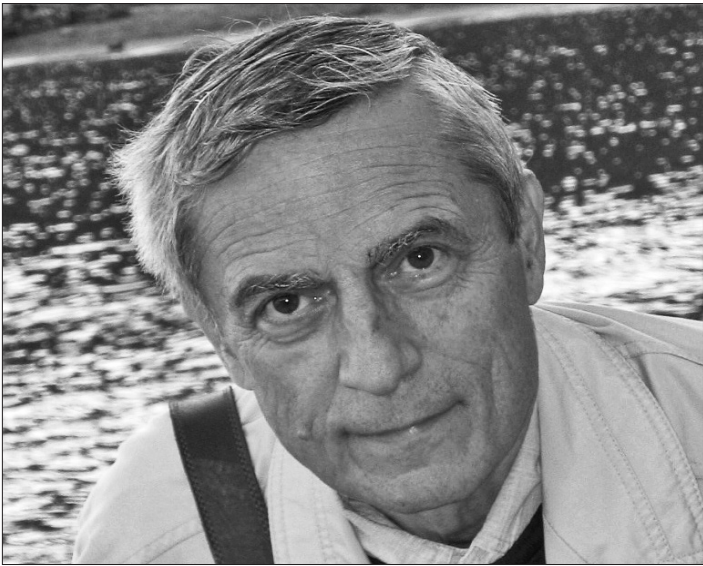
prin curte, cum se depun pe brațele scheletice ale copacilor, pe salcia aplecată, despletită de vânt, ca bocitoarele, pe fructele roșii de măceș dantelate de chiciură.

Odată cu fulgii, privirea copilului coboară pe grupul de oameni din fața blocului învecinat. Pare a fi un cortegiu funerar. Grupul de oameni e urmărit din cadrul ferestrei până la ieșirea din spațiul rotund dintre blocuri. Printre prapuri, peste punțile puse și ridicate în grabă, sicriul negru înintează prin troianul tot mai alb și mai înalt. Fulgii acoperă chipul din sicriu, cristalele lor de gheață formând mulajul măștii mortuare. Pe lângă nuanțele azurii din jurul ochilor și cele sângerii din jurul gurii, mulajul cristalin reproduce întocmai surâsul de sub mască.

P.S. Ioan din Patmos, în cartea sa, după cuvintele „că timp nu va mai fi...”, scrie următoarele: „ci, în zilele când va grăi al șaptelea înger – cand va fi să trâmbițeze – atunci va fi săvârșită taina...”. La finalul textului de față, vreau să cred că acea taină este pe cale de săvârșire... Căci, într-un alt cartier din Chișinău, în timp ce fulgii cad de la mari înălțimi, vestind despre nașterea Domnului, stau la același geam doi ochi de copil (prin care se uită ochii tuturor copiilor) și doi ochi de bătrân (prin care privesc ochii tuturor bătrânilor), citind împreună un splendid sonet din Renaștere: "Din cer parcă miracolul se mută/ Ca pe pământ să-l vadă fiecare."

EDITURA CARTIER | NOI APARIȚII

MIRADOR

CUVÂNTUL ANULUI:
„POST-ADEVARUL”

DE ION POP

Am ajuns s-o vedem și pe asta! Adică să asistăm la punerea sub un prefix foarte la modă – „post” – a chiar noțiunii de adevăr. E ceea ce mai lipsea suitei de attribute care tot sugerează, de o bună bucată de vreme, relativizarea tuturor reperelor ce păreau cât de cât demne de a fi luate în seamă pentru o mai bună așezare a omului pe coordonate demne de condiția sa... umană. „Oare intrăm într-o epocă a post-adevărului?” – cita de curând, într-un comentariu la RFI, cunoscutul scriitor și jurnalist Matei Vișniec, o întrebare apărută din ziarul francez *Le Monde*. Tot de la el aflăm că, pentru prestigiosul Dicționar Oxford, „post-adevărul” a devenit „cuvântul anului”, – iar introducerea lui printre „intrările” marelui opus nu are cum să rămână fără ecou. Nietzsche spusesese, desigur, și avea dreptatea lui, că nu există Adevăr absolut, și unul singur, ci doar adevăruri la plural, relative, invitând cumva la o redimensionare, umană prea-umună, a perspectivelor asupra lumii, una ce nu promitea deloc să evolueze spre descoperirea sinceră a adevărului, fie și în această formă plurală. Numai că el vorbea și despre minciună, presupunând totuși prin opoziție, existența unui adevăr ce se cuvine mereu căutat dincolo de aparențe și măști convenabile, chiar dacă constata că „nimeni nu moare astăzi de adevăruri mortale: există prea multe antidoturi” și credea că „morală” însăși e o minciună.

Or, societatea noastră pare a recurge în tot mai mare măsură la antidoturi, începând cu miile de variante de medicamente calmante în sens propriu, care ascund sau amână manifestările bolilor reale, rămase nevindecate. Iar în privința celor simbolice, se știe încă din Antichitate în ce măsură dictonul „pâine și circ” a rămas valabil pentru calmarea, măcar momentană, a tensiunilor în raporturile mulțimii cu puterea opresivă, gata mereu să deturneze atenția de la starea de fapt jalnică a omului în suferință și miserie. Ceea ce s-a numit, doar cu câteva decenii în urmă, „societatea spectacolului” nu e, în fond, decât varianta actualizată a acelei sintagme, într-o societate de consum expansiv și irațional, deloc inocentă în intențiile ei de disimulare a unor realități prea puțin distractive. Dorința de spectacol, notează și Matei Vișniec, domină mai nou și mediile de informare, aflate în căutarea de știri senzaționale, fie și neverificate, dar care asigură un grad înalt de audiență, dată fiind – și profitându-se de ea – nevoia de

autoiluzionare a marelui public și, mai ales, cum ne spune comentatorul, afișarea minciunii ca „purtătoare de speranță”. O minciună încă o dată deloc nevinovată, căci zisul „jurnalism post-politic” e în realitate profund viciat și condiționat de mari interese de grup, industriale și financiare, care le controlează. (Un documentar american, pe care l-am vizionat recent, putea da fiori dezvăluind cât de puține familii și grupuri industriale-bancare fac ordinea mondială, acționând cinic contra interesului general al popoarelor. Războiul din Irak s-a dovedit și el motivat mincinos, când de fapt se credea că va fi obținut mai repede petrolul irakian, așa-zisa „primăvară arabă” s-a dovedit și ea viciată de interese geostrategice și chiar lupta contra terorismului islamic e slăbită de complicități ascunse sub totul soiul de fațade. Până și un vânzător sirian de „coloniale” stabilit la noi, credea, de curând, a ști că distrugerea nemiloasă a Siriei are loc pe un pământ cu zăcăminte uriașe de gaze naturale, nu prea de mult descoperite...). S-a văzut asta, ni se amintește în ziarul francez, și cu ocazia recentelor alegeri americane, ceva mai înainte a „brexitului”, cu rezultate criticate de mulți, *post-festum*, însă aplaudate pe parcursul campaniilor zgomotoase și derutante care au manipulat grav opinia publică și în care rolul rețelelor electronice de informare n-a

fost deloc neglijabil. Dacă ne uităm în mai micile noastre „ogrăzi”, nu ne e greu să înregistrăm valul imens de intoxicații de tot felul, de promisiuni nerealiste motivate electoral, de falsificări interesate ale realităților imediate, dar și ale adevărurilor istorice; una dintre ele privește chiar limba română a moldovenilor de peste Prut, care, împotriva tuturor evidențelor, se încearcă a fi prezentată din nou, de la cel mai înalt nivel, ca „limbă moldovenească”. – De ce nu s-or fi înscris până acum în dicționare – aveau tot timpul! – o „limbă austriacă”, alta „democrat-germană” ori „vest germană”? Dar mereu reclamatul „adevăr despre Revoluția română? Despre „mineriade”? Despre miliardul furat la Chișinău? Să fie toate acestea doar diversiuni, demascări inutile, excese justițiare, „neostaliniste”? Unde se află, în realitate, diversiunea și manipularea? Se mai adeverește o dată zicala că „Adevărul umblă cu capul spart”, ca să nu mai vorbim de cea mai directă, „adevărul supără”...

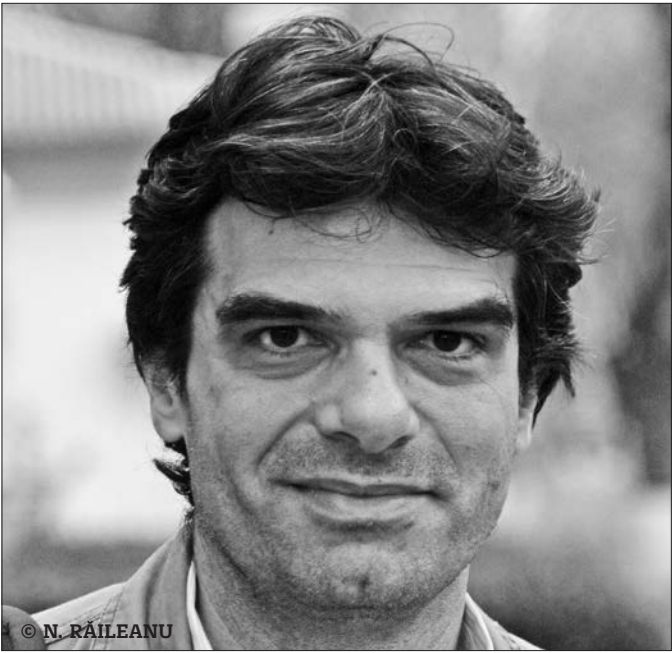
Oricum am lua-o, noțiunea de „post-adevăr” e șocantă, chiar dacă ne-am fi obișnuit până acum cu alte variante de „post”: postmodernism, postcolonialism, etc. etc., ba chiar cu foarte discutabilul „postumanism”, ce pare a ceda, în ciuda aparentei reacții critice, acțiunii nefaste a celei mai insidioase

alienări a omului prin îndepărtarea sa de cultura umanistă, robotizare, materialism abrutizant și hedonism frivol, rupea relațiilor autentice, conștient cultivate și responsabile, cu lumea reală, în schimbul (i)realităților virtuale. Probabil tot un soi de „corectitudine politică”, nou reflex condiționat de ipocriziile democrației contemporane, a dus la inventarea acestei curioase vocabule, altminteri comode și ușuratică, concentrând în felul său nucleul întunecat al înstrăinării omului de propria sa umanitate și de voința de cunoaștere și trăire autentică a ceea ce-i este dat să înfrunte ca experiență de viață. În loc să spunem pur și simplu „minciună”, preferăm expresia neutralizantă și aseptică a „post-adevărului”. Ca un oribil început de basm sumbru, pe care îl formulam cu ani în urmă, referindu-mă atunci direct la ascunderea adevărului despre evenimentele din Decembrie 1989 și la falsificarea idealului pentru care muriseră, totuși, oameni: „A fost odată un Adevăr”...

Nu i se poate opune acestui nou atentat la fondul principal de cuvinte, definitiv pentru umanitatea din noi, decât vigilența spiritului lucid, a conștiinței critice, refuzul mistificărilor și manipulațiilor de orice fel. Momentul adevărului e de căutat mereu, e de luptat pentru el, cu credința de nimic învinsă că el va veni, că *trebuie* să vină într-o zi.

Leo Butnaru, Nicolae Popa și Eugen Cioclea, cu mâna pe inimă, stănescian (2013)

BASARABIA LITERARĂ

NINA SI CARTILE

de RĂZVAN VONCU

Unul dintre aspectele remarcabile ale vieții literare din Basarabia este *noua critică feminină*. Remarcabil, pentru că, în mediul încă patriarhal de la Chișinău, Aliona Grati, Nina Corcinschi, Lucia Țurcanu, Maria Șleahțișchi și Maria Pilchin – ca să le enumăr pe cele mai importante reprezentante ale acestui insolit desant – se afirmă, prin cărțile și articolele lor, ca pioniere ale deschiderii europene, ale noilor metode critice, ca și printr-o prezență activă în cadrul literaturii naționale. Complet dezinhibate, atât în raport cu critica masculină, cât și cu contextul basarabean în care își desfășoară activitatea, ele participă din plin la viața literaturii române întregite: scriu în presa literară din România, publică în edituri bucureștene sau ieșene importante, sunt active la colocviile, dezbaterele și festivalurile literare din țară. „Bursa” critică de la Chișinău încă o fac „greii” Eugen Lungu, Mircea V. Ciobanu, Nicolae Leahu sau Andrei Țurcanu (nu neapărat... împreună), dar *metabolismul* de zi cu zi al literelor române între Prut și Nistru îl asigură, de câțiva ani buni, reprezentantele *noii critici*.

Nina Corcinschi ocupă, în cadrul ei, o poziție aparte. Dacă Aliona Grati este *guelful*, iar Maria Pilchin, *ghibelnul*, Nina Corcinschi ilustrează virtuțile reconcilierii celor două direcții. Nu are radicalismul teoretic al colegei ei de la *Metaliteratură*, nici ludicul interpretativ debordant al autoarei volumului *De mână cu marele Joker*. Îi este proprie Ninei Corcinschi o altă modalitate de apropiere de text. Una mai precaută, în care diagnosticul cronicarului este, cumva, mediat de perspectiva virtuală a istoricului literar. Criticul este preocupat de construcție, de structurarea valorilor contemporane, de tectonica formelor, chiar și atunci când scrie despre autori tineri, încă nevalidați.

Cărțile care mă iubesc, cel mai recent volum al Ninei Corcinschi, trădează, în pofida titlului-capcană (în care au căzut deja câțiva comentatori), tocmai această vocație arhitecturală a demersului ei critic. O arhitectură, precizez, nedogmatică, a spațiilor variabile, în care se simte nu ariditatea, ci *bucuria* geometriei. O bucurie, știm de la Ion Barbu, de natură spirituală, ca și poezia. Aparent, avem de-a face cu o aplicație personală și cu

o prelungire a metodei barthesiene din *Le plaisir du texte*. În realitate, Nina Corcinschi procedează la o discretă, dar semnificativă subreptie. Roland Barthes făcea, în cartea citată, o demonstrație de lectură critică dinamică, de *plein-air* hermeneutic și de relație cvasi-erotică a interpretului cu textul citit/ scris. Criticul de la Chișinău înlocuiește, însă, eros-ul barthesian cu *agapé*: *cărțile care o iubesc pe Nina* sunt *cărțile care o întemeiază pe Nina*. Unele, în sens formativ, cele mai multe, în sens etic.

Ideea este, prin urmare, aceea că actul critic are temei numai în măsura în care este desprins de orice alt element, în afara unei iubiri spirituale pentru literatură. Criticul, pentru Nina Corcinschi, nu trebuie să se plaseze pe poziții de forță în raport cu cărțile scriitorilor, deoarece nu este un „călău” impersonal, ci un partener de joc, care instaurează și guvernează un sistem de relații afective, de natură spirituală, cu textele despre care scrie. El este întemeiat, etic și profesional, tocmai de actul critic, de această relație neîntreruptă cu cărțile.

Cărțile care mă iubesc nu are, prin urmare, nimic din dezordinea delicioasă a unei relații erotice dezlănțuite, ci este un volum bine așezat și limpede, ca o relație spirituală luminoasă. Este structurat pe genuri (poezie, proză, critică) și, cu mici excepții, atestă că avem în Nina Corcinschi un critic cu gust și cu capacitatea de a disocia într-un spațiu de valori literare. Cronicile ei nu sunt nicio-

dată simple cronici – deși nici asta n-ar fi ceva infamant, dimpotrivă –, ci sunt interpretări și dialoguri cu textul, ceea ce face ca, în volum, ele să se constituie în mici capitole de istorie literară. Poeții care îi plac sunt Emilian Galaicu-Păun, Nicolae Leahu, Andrei Țurcanu, Dumitru Crudu, Mariana Codruț, Grigore Chiper, Călina Trifan, Maria Șleahțișchi, Doina Postolache, Maria Pilchin, Aura Maru. Dintre prozatori, îi alege pe Paul Goma, Felix Nicolau, Cezar Pârlog, Grigore Chiper. Dintre critici, pe Mihaela Ursa, Andrei Țurcanu, Felix Nicolau, Vitalie Ciobanu. Cum se vede, Prutul nu reprezintă, pentru Nina Corcinschi, un reper literar.

Sunt puține note false în selecția ei: Alexandru Petria (un amator agresiv, complet lipsit de talent), Nicolae Tzone (un excelent editor și promotor al avangardei, neînsemnat ca poet), Moni Stănilă (ceva mai bună ca poetă, selectată, însă, în carte ca prozatoare). Ele nu compromit întregul, dar ne atrag atenția că arma criticului, faimoasa lance a *lui Ahile*, are două tăișuri. Criticul trebuie să știe, cu alte cuvinte, să spună și nu.

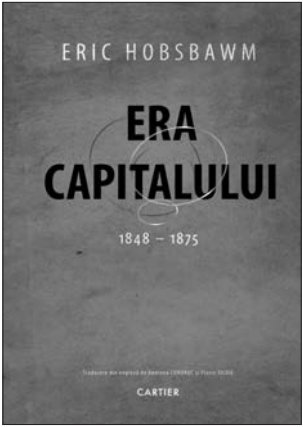
Îmi place, în critica Ninei Corcinschi, nu numai devotamentul ireductibil pentru literatură, ci și modul neos-tentativ în care un amplu orizont teoretic și istorico-literar se transformă într-o lectură onestă a textului. Spre deosebire de mulți critici contemporani (în special universitari), Nina Corcinschi nu este preocupată să își etaleze, ca la paradă, cunoștințele și bibliografia, ci să înțeleagă textul literar, să-l recompună critic și să-l integreze într-un sistem de valori și într-un context istorico-literar. Justificându-l, astfel, estetic pentru cititor. Cunoștințele ei teoretice și lecturile critice prealabile sunt doar instrumentele care i-au rafinat spiritul, care o ajută să pătrundă în arcele unor texte atât de diferite. Fără să întrebuițeze unelte contondente, criticul construiește, totuși, cu finețe, în fața ochilor noștri un eșafodaj valoric care îi evidențiază reperele.

Cărțile care mă iubesc reprezintă, fără discuție, o contribuție de primă mână la cunoașterea literaturii române de strictă actualitate. Cine, mâine, va scrie o istorie a literaturii române contemporane va fi obligat să țină cont de jaloanele plasate, prin acest volum, de Nina Corcinschi.

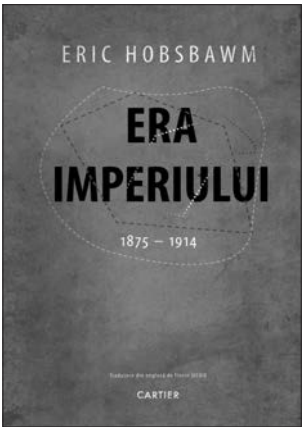
EDITURA CARTIER NOI APARIȚII

ERIC HOBSBAWM
ERA REVOLUȚIEI (1789-1848)
TRADUCERE
DE RADU SÂNDULESCU

ERIC HOBSBAWM
ERA CAPITALULUI (1848-1875)
TRADUCERE DE ANDREEA
CONDRUC ȘI FLORIN SICOIE

ERIC HOBSBAWM
ERA IMPERIULUI (1875-1914)
TRADUCERE DE FLORIN SICOIE

ERIC HOBSBAWM
DESPRE ISTORIE
TRADUCERE
DE RADU SÂNDULESCU

NINA CORCINSCHI
CĂRȚILE CARE MĂ IUBESC
IAȘI, EDITURA JUNIMEA
2016

REFLEXE

RUGĂCIUNI PENTRU
TRECEREA TIMPULUI

de ANA BLANDIANA

M-am întrebat adesea de ce simt oamenii nevoia să petreacă în momentele care marchează trecerea timpului: ziua de naștere și noaptea de revelion. În ce constă bucuria că am împlinit un an în plus, deci că suntem mai bătrâni cu un an, când, în mod evident, speranța tuturor este să îmbătrânească cât mai încet și reacția cea mai logică ar fi să ne facem că nu observăm că vârstei noastre i s-a mai adăugat o unitate? Care este motivul veseliei dezlănțuite în noaptea dintre ani când, dimpotrivă, firesc ar fi să încremenim în tăcere cu urechea ciulită la uruiul solemn pe care îl scoate mecanismul timpului trecând?

Sigur că un posibil răspuns ar fi că toate acele bucate, alcooluri, cântece, dansuri și glume nu sunt inventate decât ca să acopere acest înspăimântător scrâșnet și să ne distragă atenția de la semnificația lui, că e vorba de o soluție lașă și de un fel copilăresc de a crede că ceea ce nu înțelegem nu există. Sau, și mai mult, că este vorba de o formă de oportunism în care reacția noastră este o lingusire a timpului, în speranța că astfel îl vom îmbuna, poate și împiedica, să ne facă rău...

Toate aceste explicații, oricât de adevărate, nu sunt suficiente însă pentru a găsi un adevărat răspuns la

întrebarea de ce nu a fost constituit un ceremonial al meditației pe marginea curgerii și înaintării spre moarte, de ce nu există rugăciuni pentru trecerea timpului așa cum există pentru vreme de secetă, sau de furtună, sau de ciumă, sau de război.

Nu e pentru prima oară când îmi spun că dacă oamenii ar fi învățați să aibă o privire serioasă asupra propriei lor deveniri și rezerve de timp, încercând să înțeleagă – nu numai să suporte și să eludeze – lunecarea lor dintr-o vârstă într-alta; dacă ar fi educați să înțeleagă sensul picurării secundelor în viață și a vieților în istorie, șansa salvării noastre din nimicnicie și derizoriu ar fi mai probabilă.

La drept vorbind datinile chiar asta încercau să facă, să așeze anul care se înnoiește într-un șir logic început cu Bădița Traian, fixând astfel un reper care să-i dea un sens. Am putea desigur să ne întrebăm – cum fac eu în fiecare an în timp ce ascult Plugușorul – ce resort din sufletul milenar al românilor face ca în centrul datinilor, provenind evident de la daci, să fie invocat învingătorul lor. Iar răspunsul ar fi mai puțin simplu decât ne-am aștepta, pentru că în tragedia „ducilor daci”, cum le spune Eminescu, Bădița Traian este simbolul unui nou început, un început reamintit an de

an ca să nu uităm niciodată că este mereu posibil.

Pentru a înțelege însă acest mesaj neobosit trebuie să ai curajul de a face liniște în tine, oprind vârtelnița dorinței de a te distra (întrebat ce-și dorește în anul care vine, un tânăr răspundea reporterului, pe același ecran pe care se vedeau atentate, migrații și războaie, „să mă distrez”). Să nu uităm că verbul a te distra se înrudește nu numai cu *distracția* ci și cu *distragerea*, operația opusă atenției care face posibilă înțelegerea.

Ca să înțelegem din curgerea vremii cel puțin cât înțeleg copiii care cântă plugușorul de secole ar fi destul să nu mai încercăm să eludăm prostește nici fragmentul de istorie care ni s-a dat, nici veșnicia. Ar fi destul să fie așezate într-o aceeași ecuație credința în nemurire și spaima de timp, pentru ca totul să capete o logică și un înțeles, iar timpul să înceteze să înspăimânte pentru simplul motiv că devine o parte a misterului din care suntem și noi o parte. Ar fi destul să înțelegem că nu timpul e Dumnezeu, ci Dumnezeu este Timpul, pentru ca bietele noastre vârste, secunde, orele, zilele și anii care ne străbat și prin care trecem să nu ne mai sperie, ci să se amestece, cu umilință și înțelepciune, în nisipul eternității în care încap și istoria și viața de apoi.

VOX CLAMANTIS
DE GRIGORE CHIPER

I POST FESTUM, PRIN CHIȘINĂU

Chișinăul de iarnă e gri, sumbru, ireal, dezamăgitor, aproape repugnant, de parcă ar fi trădat o incalculabilă nepăsare a noastră, a locuitorilor acestui oraș. Nu contează dacă ninge sau nu ninge. Zăpada căzută și necurățată la timp devine, în câteva zile, un terci la fel de gri și dezgustător ca și pământul de până la ninsoare sau copacii scheletici, proiectați pe fundalul norilor tot atât de plumburii. Iarna înțelegi perfect de ce Chișinăul a fost desemnat, într-un clasament, drept cea mai urâtă capitală europeană. E destul să ajungi într-o oarecare capitală din Europa, poate chiar și la Tirana cu care Chișinăul concurează neformal, ca să înțelegi de ce persoanele de la noi, angajate în străinătate și sosite acasă de sărbători, numără nerăbdătoare zilele până a se întoarce la locurile lor recente de muncă și de trai.

E o zi după o sărbătoare generală zgomotoasă. Acum merg cu o mașină pe Alecu Russo. Strada e renovată recent parcă

pentru a dilua puțin din aceste impresii negre care te copleșesc. Te menții în aria orașului cât îți continui traseul pe Mircea cel Bătrân, până la o clădire modernă din beton și sticlă, având ramele ferestrelor verzi: e un semn că o vom lua în viteză pe o stradă la vale. Apoi o vom mai coti o dată, la stânga. Intrat pe Milescu-Spătaru, te pomenești într-un spațiu aflat la graniță cu pustietatea. De o parte a străzii sunt blocurile sovietice sinistre, aduse parcă anume la o margine existențială, construite în grabă ca pentru un film post-apocaliptic, pe de alta, se întind în linie șerpuitoare niște garaje insipide, etajate pe anumite porțiuni. Aceste supra-niveluri sunt niște anexe ridicate probabil pentru locuit, întrucât nu ai cum să ridici mașina la etaj. Imediat după garaje începe o vale, dincolo de care se arată, paralel cu garajele, un rând de vile improvizate. Cineva a băgat un car wash în furnicarul de garaje, încercând astfel să facă zona mai funcțională.

Poate că dacă acest teren ar fi fost dat țiganilor soroceni, aceștia ar fi construit ceva mai acătării decât aceste construcții vremelnice, de mântuială.

Când sentimentul deșertului te ia în primire, o fată se apropie de conducătorul auto și îl roagă să oprească la strada Ion Dumeniuk. Mai e vreo stradă pe aici? Văd doar capătul unui șir de blocuri, iar alături de ele pare a fi un drum, ca la țară, pe care nu urcă și nu coboară nici mașini, nici oameni. Mai departe chiar nu mai e nimic. Doar drum hopuros de beton, turnat printre bălării și mărăcini uscate. Ajung și la o șosea suspendată, cu capetele retezate, abandonată, cred, pentru totdeauna. E un alt element din peisajul post-industrial și decorația post-apocaliptică.

Înapoi încerc să re trăiesc traseul și să-mi colorez gândurile. Drumul mi se pare cel puțin familiar. Două lucruri îmi descreșec fruntea.

Primul. În curând vom vira pe Igor Vieru și ne vom întoarce la civilizație, atâta cât este.

Al doilea. Nu departe de ceea ce descoperisem recent a fi strada Ion Dumeniuk urcă, împreună cu o mână de pasageri, o domnișoară foarte tânără și foarte frumoasă, cu un zâmbet nepământean arborat pe față. Oare poate exista așa ceva pe aici? Ea întrerupe, fără să vrea, monologul șoferului, care se lamenta unicului său pasager cât de greu a pornit dimineată motorul Diesel al microbuzului. Zăresc imediat câțiva pereți ai unui bloc vechi vopsiți în culori stridente, parcă într-o încercare desperată a cuiva să umanizeze locul.

Abia reveniți pe Igor Vieru, șoferul apasă pe pedala acceleratorului ca să prindem în trombă culoarea verde a semaforului.

Poate de mâine se va încălzi puțin, zăpada va începe să se topească încet-încet, natura va renaște și va face ceea ce nu poate nimeni (la Chișinău).

„CRUDA TAINĂ” EXISTENTIALĂ EMINESCIANA (I)

de MIHAI CIMPOI

„Lucrul cel mai frumos pe care îl putem trăi este tainicul. Este simțământul care stă la leagănul adevăratei arte și științe. Cine nu îl cunoaște, cel care nu se mai poate minuna, acela este, pentru a spune așa, mort, iar ochii săi sunt închiși. Trăirea tainicului, chiar dacă amestecată cu frica, a produs și religia.”
(Albert Einstein)

„Întru înmulțirea înțelepciunii stă spor de amărăciune și cine-și înmulțește știința își sporește suferința.”
(Ecleziastul)

„Taina existenței umane constă nu în a trăi, ci în a ști pentru ce trăiești.”
(F. M. Dostoievski)

Dacă e să-l surprindem pe Eminescu într-o imagine-sinteză, într-un chip-sumum, am putea recurge la diferite poezii; relevantă este, întâi de toate, „panorama deșertăciunilor” *Memento mori*, în care poetul „ascultă cu adâncime glasul gândurilor sale” și „uriașa roată a vremii înapoi o întoarce”.

Firește, finalul marelui poem ne aduce, în cheia obișnuitului mod metapo(i)etic, sub semnul desfășurării legii dinamice a contradictoriului (în sensul lui Ștefan Lupașcu), mărturia unei edificări piramidale a *gândurilor* (a „popoarelor de gândire” – supradimensionare hiperbolică ce sugerează hybrisul meditației), dar și „a unui grăunte de-ndioială” care se mestecă în adevăruri și risipește în vânt „popoarele de gândire” punându-l pe poet în fața Zadarului.

Se leagă aici, încă o dată, nodul tragic al cugetării eminesciene, străbătute de vânturile reci și devastatoare ale dialecticii – „Ca s-explic a ta ființă, de gândiri am pus popoare,/ Ca idee pe idee să clădească pân-în soare,/ Cum popoarele antice în al Asiei pământ/ Au unit stâncă pe stâncă, mur pe mur s-a-jungă-n ceruri,/ Un grăunte de-ndioială mestecat în adevăruri/ Și popoarele-mi de gânduri risipescu-se în vânt”.

Răspunsurile stăruitoare la obsesivele și fundamentalele întrebări „de tine” („Cine ești?”, „Care este chipul tău?”) devin mute, se relativizează, se pun sub semnul neantizator al zădărniceiei ecleziastice: „Cum ești tu nimeni n-o știe. Întrebările de tine,/ Pe-a istoriei lungi unde, se ridică ca ruine/ Și prin valuri de gândire mitici stânce se sulev;/ Nicium chip pe care lumea ți-l atribuiește

ție/ Nu-i etern, ci cu mari cete d-înger, de ființă o mie./ C-un cer încărcat de mite asfințești din ev în ev”.

Meditația interogativă, interogația fiind axul mitopo(i)eticii eminesciene, se referă în continuare la Timp, cel care măsoară intervalul de la naștere până la moarte și cel care nici el nu dă niciun răspuns așteptat, semănând cu un Sfînx mut, figurat și el altă dată, în poezie și în publicistică: „Timp, căci din izvoru-ți curge a istoriei gândire,/ Poți răspunde la-ntrebarea ce pătrunde-a noastră fire,/ La enigmele din cari ne simțim a fi compuși?/ Nul... Tu măsoară intervalul de la leagăn pân-la groapă,/ În âst-spaț’ nu-i adevărul. Orologiu ești [ce sapă...]/ În nedând v-o dezlegare, duci l-a dezlegării uși”.

Răspunsul Timpului nu survine, fiind pus într-o cumpănă antinomică specifică eminesciană: „Tu nedând v-o dezlegare duci la dezlegării uși”.

Uși forțate în zadar. Poetul stă covârșit de „popoarele de gânduri”, de „hergheliile de întrebări” pe care și le pune sieși și le pune Istoriei, Lumii și Timpului, cu chipul „etern” încremenit, căci are revelația deplină a iluzoriului care domină mersul omenirii ajunsă și la un punct de solstițiu („din mărire la cădere, din cădere la mărire”) și la un nietzschean „apus de Zeitate ș-asfințire de idei”: „Ș-astăzi punctul de solstițiu a sosit în omenire./ Din mărire la cădere, din cădere la mărire./ Astfel vezi roata istoriei întorcând schițele ei;/ În zădar palizi, siniștri, o privesc cugetătorii/ Și vor cursul să-l abată... Combinații iluzorii –/ E apus de Zeitate ș-asfințire de Idei”.

Poetul ia chipul „cugetătorilor palizi

și siniștri” care privesc zadarnic roata istoriei și având conștiința deplină că nu-i pot abate cursul – și că în omenire a sosit punctul de solstițiu al devenirii, că a bătut ceasul dezeificării totale. Memorabilul slogan nihilist nietzschean se rostește cu o anticipație de zece ani.

Apar marile amurguri ale valorilor și asupra rămănerii misterului lumii în zona necunoscutului reflecta și Emil Cioran în *Fețele decadenței*: „Fiecare civilizație întruchipează un răspuns la întrebările pe care le stârnește universul; misterul rămâne însă intact, – alte civilizații, cu noi curiozități, apar pentru a se aventura în acest mister, tot atât de zadarnic, fiecare dintre ele nefiind decât un sistem de erori... (subl. în text – n. n.). La apogeu, producem valori; în amurg, odată uzate și istovite, le abolim. Fascinație a decadenței, – epoci în care adevărurile nu au viață și se îngămădesc ca niște schelete în sufletul gânditor și uscat, în osuarul viselor...” (E. M. Cioran, *Eseuri*, București, 1999, p. 38).

Cioran expune, de fapt, în termenii nihilismului radical, versul aforistic eminescian „de la mărire, la cădere, de la cădere la mărire”, în care trebuie văzut un stigmat al fatalității și zădărniceiei. Sub semnul tragic al acestui stigmat, aplicat adânc pe destinele omului și popoarelor se îngămădesc scheletele adevărurilor, ca într-un osuar al viselor.

Cel care cugetă precum se spune într-o poezie eminesciană scrisă în anul zămislirii poemului *Memento mori*, 1872 și, probabil aferentă acestuia, „pan’ se-nvăluie gândirea,/ Pan’ ce visele-i giganți/ se uscau în nălucire” (*Câte nopți eu cugetat: am omisă de Perpessicius și publicată de Oxana Busuioceanu abia în 1989*), se alege doar cu o aventură, la capătul căreia afla că *misterul rămâne intact*.

Ce-i drept, e o aventură care înseamnă și *inițiere*, căci gândirea romantică, după cum precizează Albert Béquin, face o netă deosebire între „eul” aparent și sufletul profund, „unde individul renunță la ceea ce-l separă pentru a nu fi decât o făptură umană față în față cu destinul său: „În felul acesta se alcătuieste, din atâtea chipuri deosebite unele de celelalte, chipul unei epoci dintre cele mai ambițioase, dintre cele mai îndrăznețe în înfruntarea misterului din câte a cunoscut omenirea” (Albert Bequin,

Sufletul romantic și visul, București, 1970, p. 201).

Eminescu e al acestei epoci prin arta de a deschide sufletul naintea vecinicii, de care vorbește în *Împărat și proletar*, prin cutezanța, nicio clipă slăbită în tărie, de a afla a vieții crudă taină, pomenită în același poem.

Orice drum este unul de inițiere în ea, și – vom vedea – de „înfruntare” a ei, fie că e vorba de *călărirea în zori* a „junelui frumos” înamorat din una din primele poezii de tinerețe, de expedițiile siderale ale fiului de împărat fără de stea sau de călătoria în lună a lui Dan-Dionis, de coborârea poetului în Valhala Zeului Odin, fie că ne referim la descinderile imaginare în diferite epoci și civilizații ale Poetului cu gândirea *învăluită* și „cu sufletul mut” obosit de „aceleași „lungi mizerii” pe care le găsește în clipa când vede „istoria lumii dinainte-mi repetită”.

Taina Firii, pe care îndrăznește s-o cunoască firea Poetului, se ascunde în ceva absolut nelămurit, într-o „cifră obscură”, deși poetul „trimite prin secolii de-ntrebări o vijelie”. Survine, astfel, o *limitare ontologică* ce-l marchează adânc, nutrindu-i conștiința Nimicului și Zadarului.

Misterul, cu fascinația sa negativă, cu înrâncenarea cutezătoare a cugetării și reluarea sisifică a întrebărilor (a *vijeliei*, a *hergheliei* de întrebări) devine, prin urmare, un *existențial*. Și, așa cum stabilește Heidegger, în cazul lui Hölderlin, poetul nu mai caută să cuprindă întregul existenței, ci numai să surprindă o parte a lui.

Există însă o strategie a romanticilor, în special al celor germani – de care nu-i străin, firește, nici Eminescu al nostru, de a evita înfruntarea cu *Taina* și de a re-plăsmui prin imaginație un nou univers colcăind de viață, năpădit de o vegetație luxuriantă, invadată de lumini strălucitoare, de aurore matinale și de frumuseți de paradis născând.

Romanticii, demonstrează Béguin cu referire la Jean Paul, stabilesc prin imaginație (viziuni, mituri, vise nocturne) o inexplicabilă legătură între noi și epocile cele mai îndepărtate. E o emoție puternică pe care o încercăm atunci când poezia evocă „spectacolul primelor zămisliri, șovăiala liniilor și a maselor care vor da naștere formelor statornice ale universului nostru”: „se pare că per-

cepem atunci, citindu-i pe Hesiod sau pe Jean Paul, rătăcind parcă prin cosmogoniile viselor noastre, o tainică și adâncă înrulare între uriașa creație a lumilor și tumultuoasa mișurare a formelor zămis-lite de imaginație” (Béguin, *Ibid*, p. 230).

Taina Lumii ce se ascunde înțelegerii noastre, e înlocuită cu o *Taină* a *Lumii* zămislită de imaginația romantică, ce face ca și lumea pământeană s-o regăsim mai plină de frumusețe, lumină, armonie.

Este o estetică a *Tainei*, ca și o esteti-că a Visului. O găsim, cu toate elementele ei constitutive, și la Eminescu, aria de a-și deschide sufletul înaintea vecinicii fiind totuna cu arta de a-și deschide sufletul în fața *tainicului*. Deschiderea spontană, organică, ținând de *poeticul pur* (teoretizat de Mikel Dufrenne), străin de „jucăria sclipitoare de gândiri și de sentințe” și „încurcatele sofisme” puse în explicarea ființei, de care amintește în *Memento mori*.

În fond, mai potrivit ar fi să vorbim de o scindare a ființei poetului: pe de o parte, e sedus de *tainicul* din natură, din iubire, din sufletul deschis spre tărâ-muri reale sau visate; pe de altă parte, e chinuit de gândul „cel rău” că totul este o *tainică* lucrare a Morții („La nimic re-duce moartea cifra vieții cea obscură –/ În zadar o măsurăm noi cu-a gândirilor măsură,/ Căci gândirile-s fantome, când viața este vis”).

O atare conștiință polarizată a *Tainei* vieții o găsim și la Baudelaire, care, constatând că „Prin codri de simboluri petrece omu-n viață/ Și toate-l cercetea-ză cu-n ochi prietenes” și că „parfum, culoare, sunet se-ngână și-și răspund”, precizează mai întâi – atenție! – că acestea „Ca niște lungi ecouri unite-n depărtare/ Într-un acord în care mari taine se ascund,/ Ca noaptea cu lumina, adânc, fără hotare” (în original: „Comme de longs échos qui de loin se confon-dent/ Dans une ténébreuse et profonde unité,/ Vaste comme le nuit et comme la clarté/ Les parfums, les couleurs et les sons se répondent”).

Autorul *Florilor Râului* va readuce figurile ce simbolizează *Taina* (cu cono-tații pozitive și negative sau amesteca-te): pe Dumnezeu și pe Satan, pe Demon și pe Dracul, pe Hermes și pe Faust, pe Christ și pe Muze. Pentru Pascal totul se prezintă ca un abis – dorință, acțiune, visare, cuvânt; spiritul său răvnește insensibilitatea neantului, el având conștiința că nu poate ieși nicicând din Numere și Forme, (*Le gouffre* – *Genu-ne*).

Poetul (artistul) e cel pe care Frumu-seșea îl îmbeie spre un Infinit de-a pururi drag și necunoscut și cel care țințește cu săgeți însăși taina Firii: „Ca să țin-tesc în miezul din tănuita fire,/ Săgețile din talpă-mi pieriră fără spor!” – „Pour piquer dans le but, de mystique nature,/ Combien, ó mon carquois, perdre de javelafs? (*Moartea artiștilor*, trad. Letiția Papu).

Considerat și doctrinar al simbolis-mului, Baudelaire impune, programatic, o estetică a *corespondențelor* (*Corres-pondances*) în sensul lui Swedenborg, și analogia universală în spiritul lui Fourier, afirmând că „ajungem la ade-vărul că totul este hieroglific și știm că simbolurile nu sunt obscure decât în-tr-un mod relativ, adică după puritatea, buna voință sau clarviziunea înăscută

a sufletelor. Căci ce este un poet... dacă nu un traducător, un descifrator?”. „La poeții excelenți, continuă doctrinarul, nu există metaforă, comparație sau epi-tet care să nu fie și adaptare matematic exactă la circumstanța actuală, pentru că aceste comparații, aceste metafore, aceste epitete sunt extrase din zestrea ineputabilă a analogiei universale”.

Reproducând acest text despre Hugo, René Wellek constată că procesul poeziei apare conceput ca unul de descifrare pasivă a limbajului, precizând: „Totuși, universul apare ca un fel de ghicitoare cifrată, ca o sarcină dată cu care poe-tul este confruntat, termenii sugerând cumva, tradiția mistică cunoscută sub numele de *signatura rerum*, „hieroglifle-le” înscrise în cartea naturii, deopotrivă cu alte vechi metafore precum alfabetul sau dicționarul naturii” (René Wellek, *Istoria criticii literare moderne*, vol. 4, București, 1979, p. 456).

Baudelaire este acela care împrumută lui Poe termenul de „corespondență” cu ocazia unei parafraze despre „acel ne-muritor instinct al Frumosului care face să privim pământul și priveștiile sale ca o întrezărire, o corespondență a cerului” (*Ibidem*).

Indiferent dacă vine din surse religi-oase mistice sau e crezută ca produs al imaginației, „cea mai științifică dintre facultăți, *corespondența* ne vorbește despre univers ca despre „un hambar” de imagini și semne, cărora „imaginația le va conferi un loc și o valoare relativă”.

Este indiscutabil faptul că Eminescu era familiarizat cu curente mistice fie prin consultarea directă a lui Paracelsus sau Böhme, fie prin contactul indirect cu acestea mijlocit de întregul registru al tematicii magice cultivate de roman-ticii germani. Sunt de ordinea evidenței locurile comune, cu anumite infiltrații teoretice din hermetism, neoplatonism, budism, orfism, teoria hieroglifelor sau a simbolurilor.

Ca și în cazul lui Baudelaire, „misti-cismul” lui Eminescu este mai degrabă filosofic (mecanica universului, relația dintre microcosmos și macrocosm, călă-toria eternă a *arhaesmului*). În fragmen-tele omise în cea de-a doua versiune a *Operei lui Mihai Eminescu*, G. Călinescu făcea o distincție între elanurile mistice, care nu-i sunt caracteristice poetului și aplecarea congenitală, deși intermiten-tă spre mistere și gesturile de inițiere magică ce nu-i sunt străine: „De altfel, magia începe să devină la el o gândire ce ignorează fenomenul ca moment imprevizibil, dar explicabil, și care face din univers un sistem cu mecanică exac-tă a cărui formulă criptografiată o pot deține câțiva inițiați, genii matematice sau erezi patriarhali ai unei străvechi civilizații. De altfel aici ajută și concepția spiritualistă a Cosmosului. La crearea unui univers a cărui origine este spiritul divin operând mecanic putem participa și noi intrând ca părtași în actul prin care Dumnezeu cugetă și calculează lu-mea. A dispune însă de forțele cosmice prin cifrul lor lăuntric, a înlănțui supra-naturalul, care în acest sistem panteistic reprezintă fața absolută a naturalului, este adevărată *teurgie*” (G. Călinescu, *Opera lui Mihai Eminescu*, II, ediție îngr. de Ileana Mihăilă, București, 2000, p. 506).

Teurgia eminesciană constă în pro-cedeul elementar de codificare a tainei

(mecanicii) universului în cifre, simbo-luri, numere știute de genii, magi sau personaje dotate cu facultatea magiei: *bătrânul dascăl* din *Scrisoarea I* „ține universul în degetul lui cel mic”; uni-versul fără margini („Precum Atlas în vechime sprijinea cerul pe umăr/ Așa el sprijină lumea și vecia într-un „nu-măr”), magul călător în stele are o frunte „în care e strânsă un ev de înțelepciune” („Al astrilor mers vecinic urmează ochiu-i mut”), Dan-Dionis, care crede că principiul lumii e spiritul, reprezentat de prototipi individuali pentru care lumea este un vis într-un Dumnezeu, pune mâna în centrul unor cercuri astrologice și are revelația reîncarnării sale într-un călugăr. Lui Hyperion, în *Luceafărul*, Demiurgul îi amintește că „din genuni” „răsare c-o-ntreagă lume” și că împre-ună „nu avem nici timp nici loc/ Și nu cunoaștem moarte”.

Eminescu meditează în toată creația sa, mai cu seamă în poemele și nuvelele cu tentă filosofică, asupra formelor ce ascund cercurile de forme prin care, așa cum notează în însemnările studentești, „materia trece ca prin puncte de tranzi-țiune” și care reprezintă „schema cur-sului naturii”, un „pelerinaj din ființa în ființă, un Ahasver a formelor lumei”.

Eternitatea (moartă) am putea să ne-o închipuim ca pe o urnă de loterie „în care sunt închise toate formele vieții” și din care se va trage neapărat odată „numărul specific al formei omenești”. „Rămâne a decide, consemnează poe-tul-student, dacă numărul formelor pe care natura le produce este mărginit” (*Fragmentarium*, p. 279).

Iar, într-un moment de reflecție disperată asupra a ceea ce se întâmplă în prezentul concret, va declara cu o notă generalizatoare: „În multe forme-a-pare a vieții crudă taină” (*Împărat și proletar*).

În contexte mitopo(i)etice diferite, generate mai cu seamă de meditația existențială, Eminescu surprinde sensuri adunate în *Cartea Vieții* și *Cartea Lumii*, cartea *Destinului*: La prima se referă în *Scrisoarea III* (în dialogul sultanului cu luna preschimbată în fecioară): „Scriș în cartea vieții este și de veacuri și de stele/ Eu să fiu a ta stăpână, tu stăpâna vieții mele”, la cea de-a doua în *Poveștea magului călător în stele* (în *anunța-rea încercării la care vrea să-l supună bătrânul împărat pe fiul său ce-i va moș-teni tronul*): „Să vadă-n cartea lumii un înțeles deschis,/ Căci altfel viața-i umbră și zilele sunt vis”, iar cea de-a treia e pomenită în *geniu pustiu*.

Or, Eminescu mai vorbește și despre *Cartea Iubirei* (în fragmentul de pro-ză „O, taci...”), *Cartea Naturii* și *Cartea Omenirei* (în *Fragmentarium*), iar în poezia *Cărțile* recunoaște că Shakespe-are îl ajută să citească lumea. Cartea lui Zoraastru este cea cu care Dan-Dio-nis făcea călătoria sa inițiatică în lună, suspendând Timpul. În *Epigonii*, găsim o conotație aparte, „cugetarea sacră” apărând ca „... o combinare măiestrită/ unor lucruri neexistente, carte tristă și-n-călcită,/ Ce mai mult o încifrează cel ce vrea a descifra...”.

A *citi lumea* – cu ajutorul cărților, adică a lui Shakespeare, Schopenhauer și al maestrului „viu”, reprezentat de Iubită – înseamnă a dezlega problema vieții și morții, a te iniția în labirintul dedalic al lumii. (Cartea e asociată de

Gilbert Durand sfântului Graal.) Tai-na rămâne necunoscută și cugetătorii rămân „palizi, siniștri” în fața chipului ei de sfinx și a „ușilor istoriei” care nu se deschid și nu oferă nicio șansă pentru dezlegarea enigmelor (ca în *Memento mori*).

„A vieții crudă taină”; cu toate sensu-rile pe care le ascunde, cu toată înșelă-toria istoriei (de care vorbește Hegel) nu se *distaină*, poetul apelând astfel, la un inspirat regionalism (*Dicționarul limbii poetice a lui Eminescu* ne dă sensul de „a da pe față, a trăda”).

Intrăm, acum, în variatul repertoriu eminescian al izomorfismelor *taină* – *mister* (misteriu) – *mistică* – *secret* – *enigmă* și al derivatelor acestora, dintre care cel mai productiv agent figurativi-zator este bineînțeles *tainic*.

În complexul simbolism al *Tainei* eminesciene vom distinge o pluritate de semnificații care relevă mai multe aspec-te ale discursului mitopo(i)etic:

completitudinea ontologică prin cu-prinderea întregului spectru de manifes-tări ale Ființei;

sporirea ontologică prin valoriza-rea unei hipersensibilități, căruia i-am zis sinergism și care este denumită de spaniolul Dámasu Alonso *hiperestezie limită*;

limitarea ontologică, generată de conștiința îngrădirii pe care îl aduce contactul cu lumea, cu exterioritatea, stranițetea (în sens freudian);

ocultarea ontologică, pe care o aduce conștiința reducerii la Nimic, la „cifra cea obscură”, la relativizarea valorilor și nietzscheanul „apus de zeitate”.

O ontologie a *Tainei* (Misterului, Enigmei, Secretului) se prefigurează cu o intensitate graduală și o varietate tipologică/fenomenologică a deschideri-lor/închiderilor, iluminărilor/ocultărilor, a mișcărilor ascendente/descendente etc.

Poetul pornește de la simbolistica generală – universală și autohtonă, sprijinit de o imaginație ale căi permite să construiască contextele sale.

Unele incursiuni la „izvoare”, la sen-surile originare sunt necesare pentru a pune în evidență, pentru a „distainui” puterea creativă a poetului.

În simbolistică, taina „este privile-giul puterii „și un semn al participării la putere”, fiind legată totodată de ideea de tezaur stând sub pază. Relațiile dintre zei sunt reglate de deținerea secretelor (dezvăluirea unui secret de către Hercu-le îl salvează pe Prometeu). Eliberarea de lanțurile lui Zeus înseamnă eliberarea sufletului de angoase. Păstrarea secre-telor asigură „un puternic sentiment de superioritate”. Alchimisti văd taina tai-nelor în *piatra filozofală* (cf. Jean Cheva-lier, Alain Ghebrant, *Dicționar de simbo-luri*, vol. 3, București 1995, p. 323-327).

Într-o însemnare studentească găsim o reflecție despre starea de liniște ca stare de echilibru în care între terezelele opuse limba arată drept în mijloc și o definire a vieții simțite de noi ca „o serie infinită de acte de volițiune pozitivă sau negativă, de *da*, sau *nu*”. O altă însem-nare începe cu expresia germană *Er hat sich abgepasst* – El s-a depănat și se re-deapănă. „Aici e misterul pentru un autor – foarte interesant la început – de-vine neinteresant mai târziu” (ms. 22750) (*Fragmentarium*, p. 375).

CÂMPUL ALB, OILE NEGRE

„CINE SĂ FI STIUT CĂ PARADISUL/’E DOAR PRIMA POARTA A IADULUI?”

de MIRCEA V. CIOBANU

Având în vedere motive obiective (ideologia sovietică, ostilă libertății de creație), dar și subiective (bigotismul unor „creatori”, cerberi ai „moralității”), poezia modernă vine în Basarabia (parțial, același lucru se întâmplă și în România) cu toate etapele ei (avangardă, modernism, postmodernism) de-a valma. Deschiderea spre poezia universală, experimentul poetic, expansiunea sincerității și a dorinței de a epata, dar și de a submina dulceașii poeziei tradiționale, toate acestea au adunat/ au construit un alt fel de poezie, pe toate palierale.

Și, deoarece „s-a întors mașina vremii”, etapele, tradiționale, s-au amestecat. O poezie modernă, șocantă prin expresie, vine după exercițiile ludice și livrești, parodice dar de un ton bonom a postmoderniștilor optzeciști (aici nu ar trebui să generalizăm, generația nu e deloc omogenă), iar unele experimente „avangardiste” vin încă și mai târziu. Așa se recuperează fazele omise, așa se însușesc, haotic, lecțiile literaturii de la care am lipsit.

În acest sens, și generațiile / promoțiile se constituie pe rupe, pe apucate. Ar fi un subiect (deja bine copt) pentru ceea ce s-ar numi *nouăzeciștii basarabeni*. Câteva nume fac să se constituie un grup distinct în peisajul literar și chiar în cel românesc, ei fiind o prezență frecventă în revistele și la editurile din dreapta Prutului (între altele fie vorba, termenul încă vag explicat dar limpede înțeles de „literatura basa” e legat, în primul rând, de nouăzeciști).

La debut, Iulian Frunțașu venea ca veriga necesară pentru constituirea imaginii unei promoții (ezit a spune, grav, „generație”): cea a nouăzeciștilor. În anul debutului său editorial doar doi autori din această promoție erau cunoscuți ca scriitori: Dumitru Crudu și Ștefan Baștovoi. Aveau să vină, mai târziu, frații Vakulovski, apoi ceilalți. În acest sens, apariția poetului facilita exercițiul arheologic al istoricilor literari care, se știe, își construiesc schemele explicative pe circuite în serii.

Pentru istoricul literar, promoția anilor 90 era un dat necesar, un palier literar cu semne distincte (prima distincție era chiar integrarea firească în literatura română, urmare a studiilor în România sau a contactelor cu literații din România). Promoția îi includea pe Crudu,

Baștovoi, Frunțașu, apoi Alexandru și Mihail Vakulovski, Iulian Ciocan. Cu *Beata în marsupiu* (Cartier, 1996), volumul de debut al lui Iulian Frunțașu, poezia basarabeană intra în zona periculoasă a libertății absolute. Zic „periculoasă”, pentru că lumea (inclusiv, lumea literară!) la noi nu prea știe ce să facă cu libertatea. Nu exista, după mine (și încercam să demonstrez într-o cronică publicată în 1997 în *Contrafort*) o legătură directă între calitatea poeziei și expresiile din vocabularul impudic, interzis până atunci în spațiul nostru literar. Adică, vroiam să zic, există poezie în acel volum și asta contează. Indiferent de limbajul licențios pe alocuri și chiar indiferent de intenția autorului de a șoca prin acest limbaj.

Dar cartea a produs un șoc, un *fed-back* violent. Eu aș zice: necesar, fie și prin depășirea limitelor revoltei. Au protestat cerberii pudicității și s-au indignat poeții vârstnici. A apărut povestea despre postmoderniștii licențioși (chemând, consecutiv, blestemele de rigoare). Nici măcar nu era un adevăr: licențiosul, obscenitățile, indecența nu erau nici pe aproape indicii ale postmodernității. Limita aceasta a literaturii pudibonde a fost trecută cu mai bine de un secol, odată cu apariția poeziei moderne.

Or, poezia lui Iulian Frunțașu era una modernă prin excelență, una care putea să șocheze, în acord cu cerințele lui Hugo Friedrich. Confuzia s-o fi produs din cauza afinităților intermitente cu o falie a poeziei lui Alexandru Mușina, care, de altfel, i-a prefăcut volumul de debut. Poezia de la începuturi a lui Iulian Frunțașu nu era una livrescă, reciclată postmodern, textualistă (încă și mai puțin – intertextualistă), ci una care venea din cotidianul poetizat prin digerare lirică. Fără retușuri, sincer și nemijlocit.

Acum autorul e la a treia carte de poeme. Toate au apărut la exact câte zece ani distanță. Un interval foarte bun, după mine, surprinzător mai ales pentru timpul acesta al unei fecundități patologice, cu volume ce nu-și dau rând să se impună pe piață, depășind capacitatea cititorului de a le digera. Recunosc, volumul din 2006 mi-a scăpat cumva, astfel încât acum îl recuperez odată cu celelalte, la pachet.

Trebuie să facem precizarea că actualul volum (*Să fi fost totul o mare păcăleală?*) e o antologie. El se deschide

cu cele mai recente poeme, dateate cu 2016 (este un ciclu care ar face un volum inedit); apoi, privind cu ochiul întors, urmează textele din volumul de la 2006, în fine, cele din volumul de debut. Firească această perspectivă, aparent inversă: săpăturile în arheologii – inclusiv – poetice încep cu stratul superior, cel mai recent.

Poemele din prima carte, recitite (și) azi, impun ceea ce prefăcătorul ediției din 1996, Alexandru Mușina, ar fi numit „necuminenția” necesară. Pe de altă parte, la relectură, se developează încă un adevăr, reconfirmat în timp: „băieții răi” ai poeziei dintotdeauna sunt și băieții inteligenți, cavalerii ei culti (și onești).

Modernizarea poeziei a însemnat, în toate cazurile, intelectualizarea ei. Replica la inerțiile societare se suprapune aici pe replicile date inerțiilor literare. Șocul modernist a însemnat și o revoltă împotriva unei duioșii excesive și a unei metaforizări abundente. De aici și limbajul sincopat în maniera staccato sau discontinuitățile tehnicii *pizzicato*, care zgârie auzul, acordat pe armonii legate, pășunist-pastorale. În termenii lui Hugo Friedrich, poezia modernă nu poate fi descrisă prin categorii pozitive (era una din tezele cu care Eugen Negrici deza-vua – poate prea categoric – „modernitatea falsă” a poeziei românești interbelice).

În cazul celui de-al doilea volum, avem o dramă privită dintr-o parte: drama Balcanilor de Vest. Sunt tragedii dintre cele mai autentice, o încordare existențială întinsă la maxim. Dar, într-o privire detașată, trăirea poetică se convertește ușor în *exercițiu* poetic. Potetul trăiește drama alături de localnici, moare împreună cu ei, dar, ca și în cazul lui Mercuțio din tragedia shakespearea-nă, el moare într-un război care nu e al lui.

Martor și participant la conflict – ba chiar moare în deflagrație – oricum războiul îi este străin. El trăiește drama părților beligerante pe viu, dar și detașat-teatral. Mi-am amintit, în contextul acesta bosniac (volumul de la 2006 se intitulează *St. Bosnia Blues*) de celebra deja piesă a lui Matei Vișniec *Sexul femeii ca un câmp de luptă în războiul din Bosnia*: o suită de drame amplificate de incertitudinile zonelor de conflict, într-un text perfect modelat. Tensiunea dramei personalizate scade prin posibili-

tatea de evadare: eroul-eul poetic nu are angajamente, are alternative, el oricând poate să plece. Emblematic, în acest sens, textul final al cărții, *Poem pentru cei plecați, pentru cei rămași*: „Eu am venit și am plecat, ei au rămas/ în saci cenușii, în morga din Tuzla/ așteptând cuminți analiza ADN/ să-și găsească numele, să intre în pământ.”

Consecință a detașării, trăirile, convertite estetic în jocuri poetice, produc câteva memorabile construcții maniere-riste: *Poemul brațelor care pot cuprinde atâtea arme și atâtea femei* (unul din poemele antologice ale cărții, un fel de „Cântec scris pe patul armiei”, într-un dialog surprinzător cu detestata poezie sovietică moldovenească pe tema războiului) sau caligrama *Poem simplu*. În același context: numai un *ghiaur*, un „necredincios” ar putea să vadă în minaretele moscheilor simboluri falice: „minaretele dzamijelor ca niște mădulare erecte”.

Războiul e doar aparent un bun subiect de carte. Or, el însuși este și cataclism, și stare paroxistică: și disperare, și spectacol – ce ar mai fi de adăugat? Doar derivatele lui (uneori consecințe directe, alteori – precum dragostea, de exemplu – în răspăr cu legile acestuia) – și literatura pe astea speculează cel mai mult – pot fi productive literar: ruperea inerțiilor cotidianului, amestecul forțat de destine, omul și oamenii, comunități și singurătăți etc.

La o primă impresie, limbajul celei de a treia cărți e mai cuminte, mai diplo-

„IULIAN FRUNȚAȘU
SĂ FI FOST TOTUL O MARE PĂCĂLEALĂ?
ANTOLOGIE DE VERSURI
CHIȘINĂU, EDITURA CARTIER, 2016

matic cumva. Dar e doar o impresie. Autorul nu își face griji și expresiile tari, cuvintele *tabu* apar exact acolo unde le este locul. Citite foarte grav – or, nu contează cum sunt scrise textele, ci cum sunt citite – poeziile din ultimul volum (din compartimentul cel mai recent al antologiei) pot fi grupate în case-te arhetipale, cu motive clasice: dragoste, moarte, singurătate-disperare. Dramele sunt foarte personale, absolut autentice, chiar dacă nu de fiecare dată produc efectul poetic pe potriva trăirii.

Am putea – pe modelul poemelor reușite (în înțelegerea subsemnatului) – să urmărim un procedeu exemplar de construire a textului poetic: cu un început în manieră minimalistă, ghemul poemului începe să fie re-depănat încetul cu încetul, până te pome-nești cu imaginea țesută ca de la sine și cu nodurile, care sunt reliefuri (îmi vine să zic: altoreliefuri), scoase în evidență intenționat (nu neglijențe stilistice, precum ar crede unii).

Un exemplu de poezie, din care starea și efectul se deduce, se construiește, se deznoadă succesiv, este *Un ultim absolut*. O enumerare a evenimente-lor-reper la o răscruce de milenii (și la o răscruce de drumuri: Viena – sau, mai precis, „turla Stephan-sdomului” – fiind turnul de veghe). Într-o simplă perindare pe ecranul televizorului (și a imaginației globalizante), se țese covorul unei panorame-cola-j: Christos, Papa în America Latină; maicile la întâlni-rea cu Papa ca adolescentele la concertele Beatles; întâlnirea Papei cu Clinton; invocarea unei... hai să-i zicem Maria Magdalena a veacului: Monica Lewinski; implicarea mass-media: CNN, International Herald Tribune – toate urmate de o constatare, care devine uimire: sentimentul de a (mai) fi viu „în fața unei istorii/ aglomerate”. Adică: nu mirarea că toate astea se întâmplă, ci minunea de a le supraviețui pe toate.

Un perfect exercițiu de construire, succesivă, a stării este poemul care începe cu afirmația: *Nenoro-cirea are aripi de porumbel*, urmând, în contrapunct, „cărțile întunericului” care vin să bea sângele muribundului, ca să se încheie, anecdotic (vă amin-tiți de groparii din Hamlet?), cu comparația lăbuțelor acestor cărțițe, care vor trebui să crească mari... „cât hârlețul groparului,/ care va fuma țigările ce-ți plăceau/ în anii studenției, ce ani, demult...” Acest exercițiu invers, de la metafora excesiv de poetică și, consecutiv, aproape abstractă, la cotidianul neutru stilistic. La „gradul zero al scriiturii”.

În același fel, într-o desfacere-deznodare a unui ghem (cu multe sincope/ noduri – în gât! – ce rup permanent firul) este poemul cu un nume care în istoria recentă a României are o conotație aparte: *Colectiv*. „Un nume/ cât se poate de potrivit/ pentru lumina/ care/ ne/ va arăta/ calea/ din întunerice.” Și Țara/ nu-și va mai devora/ propriii săi copii.// Nu?” Aceeași tehnică aplicată pentru poemul *Când*. Debu-tând cu o constatare metaforică, nu și foarte origina-lă: „Când ne mor părinții/ copilăria noastră/ își face valiza și pleacă”, poemul continuă cu o observație relevantă: devenim, brusc, următorii pe lista neanti-zării: „după care/ devenim neprotejați/ în fața morții noi înșine”. În fine, cu un patetism calm, poetul des-coperă că, în termeni de război, „chiar dacă nu auzim coasa zgâriind asfaltul”... „suntem pe linia întâi”. În contextul unor trăiri la limită (starea de convalescen-ță, după zbaterile între viață și moarte, e permanent prezentă în acest volum), această poveste existenția-lă este absolut autentică.

O altă poveste, din aceeași casetă parabolică, e *Viața și moartea*, încă un poem care rezolvă tensiu-nea cu poanta finală – supapa de siguranță. Dar până atunci, „Viața și moartea/ se plimbă prin parc/ la braț ca două/ surori gemene”. Îi ispitesc pe trecători, îi provoacă cu întrebări, le află preferințele. „Sub privi-rile lor/ detectoare de minciuni/ toți se dezbracă/ și așteaptă cuminți/ să le vină rândul”. Poetul e cel mai sincer posibil, nu ascunde nimic, e o spovedanie po-etică exemplară („nu mai am nimic de preț,/ am băut banii prin cărciumi,/ le-am dat dealerilor albanezi/ pentru cocaină,/ iar inima – curvelor.// Sunt gol-golui și boștur/ ca un copac foarte bătrân...”), astfel încât „ambelor le pare rău”. În consecință, finalul e poetic, adică deopotrivă de limpede și ambiguu, pe potriva

situației: „După care/ una din ele mă ia de mână și-mi spune:/ nu-ți face griji,/ vei merge/ cu mine”.

Nu toate textele sunt la fel. Un poem al exube-ranței erotice, parcă luat din prima carte a autorului, este *Cum va fi*: „Într-o zi/ cum va fi?/ Tu – cu un corp tânăr,/ plin de viitor/ iar eu –/ cu atâtea povești/ pe care nu/ le-am spus/ nimănui...” Deși majoritatea sunt poeme ale trăirii nemijlocite, nu pot să nu menționez incursiunile, mai ales din volumele de mai târziu, rare dar memorabile, în textualism (d.e., *Cuvintele*, intertextualizând în final un citat antologic, marca Ion Mureșan: „Râie-râie, poezie/ câte-n lume nu am da/ să scăpăm de boala ta”) Dintre poemele manieris-te ale celui mai recent ciclu am menționa *Erika* (un poem, aș zice, scris de data asta pe urmele lui Em. G.-P.): „această mașină de scris s-a țicnit/ s-a țicnit s-a țicnit s-a țicnit s-a țic/ țic țic țic țic țic țic țic țic țic țic țic/ țic [...]” și tot așa, pe două catrene în *pizzi*[ți] cato.

Dar construcții manieriste sunt și unele texte din cel mai recent compartiment. D.e., poemul care a dat titlu cărții. Acesta face - poate surprinzător și pen-tru autorul cărții - o joncțiune cu volumul de debut: „F(u)/ tere/ de/ utere/ de/ mamă/ și/ tată/ de/ doamne și/ ziua/ în care/ m-am/ născut/ tu moarte/ ia-mă [...], încheind patetic-retoric: „să fi/ fost/ o mare/ păcălea-lă/ totul ce-a fost/ o viață?” Dincolo de o (implicită) mirare primordială: asta s-o fi numind „Geneza”? Umanitatea o fi fiind născută din mecanica asta: „... utere de utere” – despre care scriam ironic în 1996? – cam astea se întrevăd dincolo de acest sfichi de poem, subțire și lung ca funia coloanei-fără-sfârșit.

Dintre textele sfidătoare, vădit epatante, nu ar trebui să ne scape Țara mea, un poem cu istorie, în care patria stă la o răscruce de drumuri ca o prostitu-ată pe centură (poezia e consonantă aici cu *Heraldica* lui Busuioc), în așteptarea vreunui client dornic de mângâieri ieftine: „umilă această poveste a speranței/ când pe drumurile înfundate doar ploaia și vântul/ ridică frunzele uscate și fusta...” Fiind publicat prin 1997 în revista Vatra, el a provocat o reacție în lanț în mediul poeților-patrioți. Le-a răspuns Alexandru Cistelean, într-un editorial intitulat „Poezia patrioti-că azi – pe marginea cazului Iulian Frunțașu”.

Scrisă în maniera expresiei minimale, rezervate ca discurs, construită pe stări implicite și sugestii (o lec-ție a limbajului diplomatic?), poezia lui Iulian Frun-țașu e mai puțin citabilă. Dar câteva pasaje memora-bile merită reținute: „Cine să fi știut că paradisul/ e doar prima poartă a iadului?” (*Lacrimile vor deveni stele*); „dacă nu/ te ia cocaina,/ te iau eu” (*Tăciunii din ochii mei*); „privirea ta/ este cea/ care mă desple-tește” (*Dacă oasele mele*)

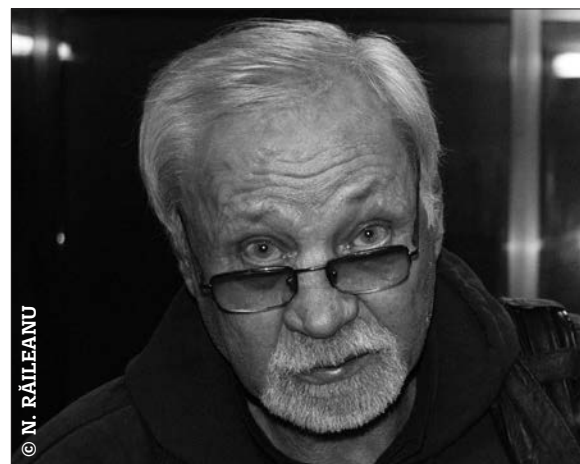
Am avut uneori impresia că unele texte sunt draf-turi ale viitoarelor poeme: fie că ele emit niște idei - uneori elegante, uneori ingenioase - dar se încheie înainte ca poezia să înceapă, fie că stările sunt anun-țate sau declarate, nu deduse din text. Sau, ca să zic altfel: poemele sunt generate de anumite stări emo-ționale, dar nu nasc aceste stări. Or, vorba lui Al. Cistelean (citat mai sus cu altă ocazie): poezia contează prin ceea ce produce, nu prin ceea ce include. Mi-au plăcut în acest sens textele sugestiv-ambigue, cele producătoare de efecte poetice, de emoții estetice.

Atributele, reperele, indiciile invocate de H. Frie-drich și care ar trebui căutate în poezia modernă: spaimele, tulburările, angoasele, tenebrosul, atracția neantului, ordinea pierdută, transcendența goală, incoerența, fragmentarismul, disonanțele, anorma-litatea... sunt prezente, inclusiv în ultimul volum (partea de „inedite”) al lui Iulian Frunțașu. Atestăm aici un limbaj poetic modern, fie și disimulat în cel „diplomatic”.

Completând un segment necesar în construcția comună a cartierului nouăzecist, poezia lui Iulian Frunțașu este o piesă arhitectonică autonomă, o pie-să distinctă în peisajul nostru literar. Liniile de forță, care fac distincția necesară, sunt suportul intelectual, implicit (nu explicit-demonstrativ) livresc, bunele lecturi, un simț aparte al cuvântului și al poeziei. Și capacitatea de a uimi, de a surprinde, iar uneori de a epata.

Cam ceea ce solicită o poezie modernă.

FIRUL CU PLUMB

APEL de EUGEN CIOCLEA

Sunt cel mai trist poet din Europa.

Am ajuns să-mi vând poeziile!

(O rublă douăzeci și cinci de copeici
pentru vers.)

Nu prea am multe și, totuși,
simt că m-au dres.

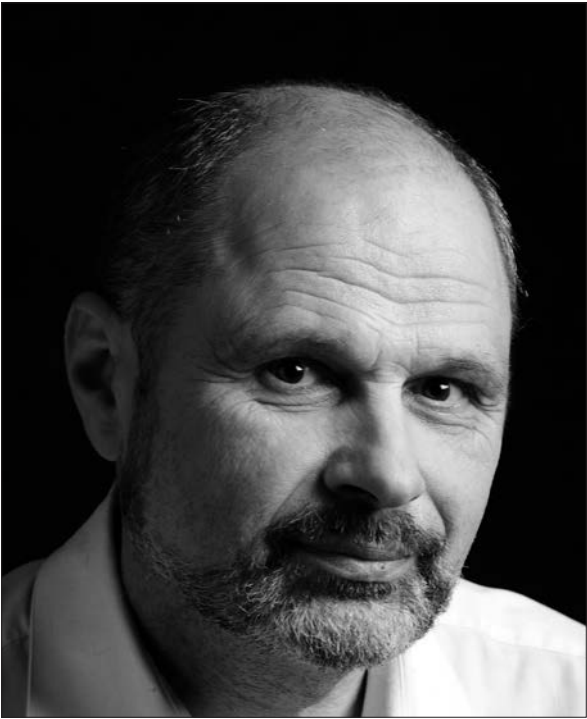
Mă topesc de rușine și scârbă,
de parcă aș fi condamnat
să văd sentimentele prefăcându-mi-se
în lingouri
de grăsime de porc,
în timp ce consolidarea familiei
ar depinde direct
de numărul cât mai mare de rânduri
pe care ar trebui peste noapte
din scăfârlia mea
să le storc.

Mai că-mi vine s-o șterg pe ușa din dos,
ca Céline
din casa lui socru-său,
spre o glorie sumbră, spre o altfel
de muncă,
or, câți indivizi mai confundă și azi

poezia

cu Banca Centrală și chiar
c-o speluncă.

Mă adresez generației mele,
cât și celor ce n-au apucat deocamdată
să prindă la seu:
din clipa aceasta (nu mai puțin importantă
ca pasul lui Armstrong pe lună),
toți au șanse egale de a hrăni cu colivă
clanul de vrăbii al istoriei literare,
departe de-a fi puritani,
măcar pentru poemele despre mamă și
patrie,
vom refuza legăturica
cu bani.

POEZIE

DESCOMPUNEREA
VECTORILOR
de LEO BORDEIANU

LEO BORDEIANU (N. 19 IULIE 1955, S. COȘNIȚA, DUBĂSARI). ÎN 1977, ABSOLVEȘTE FACULTATEA DE MATEMATICĂ ȘI CIBERNETICĂ A UNIVERSITĂȚII DE STAT DIN MOLDOVA. ÎNTRE 1982 ȘI 1985 ESTE DOCTORAND LA ACADEMIA DE ȘTIINȚE A UNIUNII SOVIETICE. COLABORATOR LA CENTRUL DE CALCUL AL UNIVERSITĂȚII DE STAT DIN MOLDOVA (1977-1991); SECRETAR DE REDACȚIE LA REVISTELE „LIMBA ROMÂNĂ” (1991-2002) ȘI „MOLDOVA” (2003-2009); ȘEF DE REDACȚIE LITERARĂ LA REVISTELE „NOI” (DIN 1992) ȘI „FLORILE DALBE” (2004-2011); ȘEF DE SECTOR LA REVISTA „MONITORUL OFICIAL AL REPUBLICII MOLDOVA”(DIN 2010), REDACTOR-ȘEF LA ZIARUL DE CULTURĂ CREȘTIN-ORTODOXĂ PENTRU COPII ȘI ADOLESCENȚI „SCARA SPRE CER” (DIN 2010). DEBUT ABSOLUT ÎN 1984.
CĂRȚIPUBLICATE: „MAI MULTĂ DRAGOSTE DECÂT URĂ” (1989, POEZIE), „PALPABILITATEA MARGINILOR” (1993, POEZIE), „PÂNZELE ALBE ALE LIBERTĂȚII” (2000, POEZIE), „LINIE DE DEMARCAȚIE” (2005, POEZIE), „NIMENI SĂ NU SE TEAMĂ DE MOARTE” (2011, POEZIE), „LUMINI PESTE APE” (2013, ANTOLOGIE DE POEZIE). POEZIILE LUI LEO BORDEIANU AU FOST TRADUSE ÎN MACEDONEANĂ (1993), ITALIANĂ (1996), FRANCEZĂ (1998), ENGLEZĂ (2003), RUSĂ (2013).
PREMIU: PREMIUL UNIUNII SCRITORILOR DIN MOLDOVA (2000).

PUTEREA

Fecioară naivă privind pe sub gene
sau târfă strivită
de umbra cazărmii
distinsă doamnă elegantă frumoasă
sau bețivă ordinară vociferând
în gol
reală cărnoasă parfumată
plină de patimi
risipitoare distrată acaparatoare
ireală vedenie fâlfâind
brațe și plete mătăsurei ușoare
dulce suspin strigăt răcnet de groază

respingătoare și irezistibilă

puștoaică visătoare scriind
compuneri cu creioane colorate
sau javră sadică scriind
cu sânge pe trupurile celor dârji
asexuată
sau lesbiană umblând
năucită printre bărbați
de nimic nu te miri
îți place să fii la braț
cu cei prosperi cu cei ratați
și lor le place să fie un fel de miri

respingătoare și irezistibilă

pe câți i-ai fericit peste măsură
pe câți i-ai respins i-ai exasperat
pe câți i-ai făcut să deschidă
sau să închidă gura
pe câți i-ai mințit
fără a clipi
pe câți i-ai ridicat sus pe creastă
ca apoi să-i lași
cazi
în câmp deschis pe turnuri sau în piață
arzi

huiduit de propriii tăi sulițari
pe câți i-ai desfăcut între doi cai
între două cămile
între doi copaci
pe câți i-ai înnebunit i-ai băgat la dubă
pe câți în uitare
bubo

respingătoare și irezistibilă

cu câți ai fost bună tulburătoare și incitantă
i-ai mângâiat i-ai îmbrățișat i-ai decorat
li te-ai oferit cu și fără de cerere
cu câți ai fost rea săcâitoare trufașă
plină de aroganță și dispreț
tiranică ucigașă
cu câți ai flirtat fără de rușine
cu câți ai zăbovit în hamace
pe paturi de campanie în alcovuri
pe canapele banale și soioase
cu câți ivani mahomezi napoleoni
nu ți-e greață

respingătoare și irezistibilă

din câți ai scos sufletul mințile mațele
din câți ai făcut manechine sperietori
din câți ai mâncat brutală și flămândă
din câți ai băut nepotolindu-ți setea
din câți ai tăiat cărămidă după cărămidă
pentru absurdul tău templu
la câți ai dat onoruri
la câți ai trimis capugii
pe la câți ai împrăștiat nestemate
care nu îți aparțin
de la câți ai luat râzându-le în față

marea ta de lacrimi
se scaldă în oceanul tău de sânge
plângi nenorocito
taie-ți venele despică-te sfărtecă-te

respingătoare și irezistibilă

peste câți ai trecut cu un zâmbet
enigmatic pe buze
peste câți ai trecut liniștită și cinică
peste câți ai trecut colcăind de ură
de câți ai profitat ei fiind creduli
de câți ai profitat ei fiind naivi
de câți ai profitat ei fiind cu mintea
un pic mai îngustă ca standardul european
de câți nu ai avut nevoie și i-ai aruncat peste bord
de câți ți-ai bătut joc
de câți te lipsești candidă cu jenă sau destrăbălată
de câți te lipsești când alte
chipuri îți apar în față
câți te-au iubit
te-au zeificat ți-au dorit moartea
câți te-au jinduit te-au urmărit
te-au surprins în flagrant delict cu alții
câți te caută amețiți
câți fug de tine
văzându-ți înspăimântați
fața

SUSPANS NEPREVĂZUT

1.
pe neprins de veste
te oprești în mijlocul drumului
descumpănit debusolat
sau liniștit și meditativ
urmărind libelula suspendată în aer

înapoi nu se mai poate
iar înaintele e vâscos și se mai îngroașă
ceva refuză să funcționeze
în mecanismul real sau închipuit
al fericirii
al stării de euforie și suficiență

mândria ca un corn
doar înfiptă în pământ
tace

dar și atunci se păstrează impresia
că nu ea ține de tine
ci tu ești terminația inutilă a ei

cu cornul mândriei înfipt în pământ
debusolat și descumpănit
te rotești spectaculos ori pendulezi
în mijlocul unui drum ce ți se părea fără capăt

2.
capătul drumului devine palpabil
însă nu mai poți să înaintezi
ești greu și murdar și urât mirositor
și nu știi cum să ieși din crusta
pe care începi s-o consideri casă

te-ai oprit și parcă ai ieșit dintr-un tren
în jur locuri și fețe necunoscute
imaginile suprapuse te încurcă să vezi

dacă e să presupunem că între ochii tăi și lume
nu s-a interpus un plan opac
nu-ți rămâne decât să crezi
că lucrurile și oamenii
sau ochii tăi
sunt într-o platoșă invizibilă

dezbrac-o și vei vedea

vei vedea și vei deveni
alb ușor și aerian
în această haltă

e drept că vei putea fi rănit până și de imagini

3.
capătul drumului încă mai luminează difuz
iar pământul insistă deja să-ți ia proba

TRECEREA PRIN CIUR

important e să fii tu însuși

dincolo de adevăratele sau falsele prietenii
ele te înalță dar și te epuizează
dincolo de elogii
ele nu fac altceva decât să te ducă în eroare
dincolo de fluxul informațional
el îți imprimă în memorie multe drojdii

dincolo de indispoziții și indigestii
de mari suferințe și de mici bucurii
pe traseul matinal baie-bucătărie etc.
pe firul bine întins al zilelor
în textele scrise în discursurile orale
în frazele răspicate sau repezi
spuse involuntar
în interjecții

să te găsești
să te delimitezi de cei care te-au invadat
ți s-au suprapus pe suflet

fiecare cuvânt din dicționarul limbii române
este intertextual
ceva similar se întâmplă cu oamenii

scobește scoate și scoate măști
spală
nu știi cu ce te vei alege
nu știi dacă te vei alege cu ceva
dar important este să cauți
să cântărești să discerni

cuvintele care te dor sunt cele
de sub piele
scoate acul și dezinfectează

cu aceste cuvinte ai șansa
de a te autoidentifica

dincolo de plasarea ta între occident și orient
între grupări politice între curențe literare
între cei care te simpatizează
cei care te urăsc te invidiază etc.
și cei care nu te știu
de aceștia sunt majoritatea

între cei care te înțeleg și cei care nu te înțeleg
între cei care nu pot fără de tine
și cei care nu te suportă

dincolo de occidentul și orientul din sufletul tău
decojește-te ieși
din locurile comune
din zonele de întunerici
ieși

treci prin ciur
așa cum trece minereul aurifer

treci prin ciur
chiar dacă
în el nu va rămâne niciun grăunte
de aur

Începutul sfârșitului

s-a dus și viața aceasta

alte poate vor fi mai de durată
mai frumoase
mai pline de sens mai puțin triste

s-a scurs ca o ploaie
pe unde-a stropit pământul pe unde nu
grăbită și neîndemânică
fără să fie cu ochii în patru

s-a dus
neluată în seamă neobservată
scoasă totuși uneori în lumină
jenant
abstractă uzată indiferentă distrată uitucă
umilă insuportabilă fermecătoare
magnifică chiar
mai ales când o privești dintr-o parte

s-a dus
nelăsând dovezi materiale
poți să strigi la nesfârșit unde ești
poți să strigi poți să chiui
însă nu mai visezi
nu mai ești pur și simplu ai plecat
sau ai admis ai acceptat ca din tine ceva să plece
nu mai există vreun motiv
fie și iluzoriu

sau vreun suport totul se macină
pentru ieșirile zilnice din cotidian
încotro

ce dimensiuni se ascund după
ferestrele sparte de șuvoiul secundelor neoprit

retrageți mina de pe fața mea
căci nu mai ești
nu te văd
atât doar că simt prezența
regretelor

ceva le stopează le reține acum
când ele sunt gata să se declanșeze

simt nisipul mișcându-se în interiorul meu
fraternizând cu cel muncit de clepsidrele dunelor

nimeni nu îmi mai aduce cărămizi
de acolo de jos
nici mortar
nu-mi înalță schele
zidul se năruie nu are acoperiș
în schimb văd cerul
privesc la el
încă și încă fără de oprire
așa cum ai privi în trecut prin grila
unor dorințe nelămurite refulate
risipite prin celulele reci ale singurătății

ca să nu ameteșc nu privesc în jos
nu mai chem pe nimeni
trecutul se derulează intens
are loc descompunerea vectorilor

încet și incert
încerc să iert
e foarte târziu dar încep să iert

rochia albă a căinței
fâlfâie printre contururile ce se năruie

nu te văd
nu exiști
nu a rămas nimic
trecutul
fragil și fărâmițos
se demagnetizează
în propria lui memorie

nu am de cine fugi
nu am de la cine mă rupe
nu mai vreau să înving

ah aceste victorii cu iz de înfrângeri

ÎNTÂLNIRILE LITERARE

ALE UNIUNII SCRITORILOR DIN MOLDOVA

Uniunea Scriitorilor din Moldova a inițiat o serie de întâlniri literare care își propun o activitate culturală cât mai diversificată. De vreme ce lansările de carte necesită un volum proaspăt, întâlnirile cenacliere se adresează preponderent tinerilor, atelierele de creație sunt folosite în special nedebutanților, ne-am dorit ca formatul acestor întâlniri să poată cuprinde toate aceste evenimente literare. Astfel, sub egida Uniunii Scriitorilor, întâlnirile literare vor invita diverși autori sau grupuri de autori: de la scriitori la reviste și cenacluri.

În seara zilei de 13 ianuarie a avut loc prima întâlnire unde invitat a fost Cenaclul Republica al Bibliotecii Naționale, întâlnire care a început seria evenimentelor Uniunii Scriitorilor dedicate aniversării lui Mihai Eminescu. Astfel, cenaclul a propus o lectură de poezie de Dumitru Crudu.

În prezența mai multor tineri de la liceele din Chișinău, a scriitorilor din diferite generații, de la Arcadie Suceveanu la Ion Buzu, de la Teo Chiriac, Grigore Chipere, Nicolae Spătaru, Nicolae Rusu și Nicolae Popa la Victor Țvetov, Alexandru Vakulovski și Emanuela Sprânceană, Dumitru Crudu a citit un ciclu de poeme inedite. După lectură au urmat discuții pe marginea poemelor lui Dumitru Crudu și a poeziei în general. În speranța că vom putea să formăm o tradiție a acestor întâlniri și că vom reuși să diversificăm evenimentele culturale din Chișinău, vă invităm să urmăriți site-ul Uniunii pentru a afla din timp despre Întâlnirile literare ale Uniunii Scriitorilor din Moldova și, desigur, pentru a reuși să vă planificați programul în același pas cu noi, deoarece aceste evenimente se adresează tuturor iubitorilor de literatură.

Moni STĂNILĂ

PROZĂ

PANTERE
PARFUMATE
(FRAGMENT)
de DAN ALEXE

CAPITOLUL II
UN ACOPERIȘ LA MOSCOVA*

— O să mergem să recuperăm niște bani de la unul, mi-a aruncat serrios Ali, cu un ton care arăta că decisese pentru mine.

O clipă am înghețat. Cum să însoțesc gangsteri ceceni la recuperări de datorii, pe fundal de smuls unghii sau și mai rău?

Krișa, “acoperiș” se numește meseria lor. Altfel zis: ei asigură (ori mai degrabă impun) ”protecție”, recuperează datorii, sau împing nebănuitori și imprudenți să facă datorii. Cine are o krișa, un “acoperiș”, o protecție oferită de ceceni se află mai în siguranță decă dacă stă sub acoperiș cu ucrainenii, ingușii, rușii din Sonțevo sau, Doamne ferește, armenii.

— Am să pot filma? am întrebat. Ali a izbucnit în râs și m-a amenințat cu degetul.

Veniseră cu noi Ruslan, Ramzan și Salman. Primii doi – veri, membri ai clanului lui Ali (teip se numește un clan cecen); Salman era un foarte bun prieten al lor din același sat, însă dintr-un clan mai mic. Veneau cu toții din Makhketi, satul cecen de la munte în care orice rus știe că se petrece prima parte a înfiorătorului roman al lui Tolstoi *Hagi Murat*.

În *Hagi Murat* al lui Tolstoi (de la numele personajului istoric, răzvrătitul cecen din timpul cuceririi ruse a Caucazului), roman care descrie dementele distrugerii la care se dădeau rușii sub comanda psihopatului vice-rege Iermolov, lucruri la care Tolstoi a asistat și care l-au dezgustat profund, în roman așadar personajul Sado se întoarce în satul său, pe care îl găsește distrus.

Cu precizie jurnalistică, Tolstoi descrie ruinele, morții mutilați (propriul fiu al lui Sado) și cum rușii întinaseră fântâna și moscheea, pentru a nu mai putea fi folosite (aici pudicul Tolstoi nu dă detalii, spune doar: *Фонтан был загажён*)...

După care are această tulburătoare imagine, acolo în satul Makhketi: *Ni-meni nu pomenea vreo ură pentru ruși*.

Ceea ce simțeau cecenii, de la cel mai tânăr la cei bătrâni, era mai puternic decât ura. Nu putea fi ură, pentru că ei nu priveau javrele de ruși ca pe niște oameni, ci era un amestec de scârbă, dispreț și nedumerire în fața smințitei violențe a acelor făpturi, așa încât dorința de a le extermina, precum dorința de a extermina șobolani, păianjeni veninoși sau lupi, le venea cecenilor natural, ca instinctul de conservare...”

Îl cunoscusem pe Salman cu două decenii înainte, la capătul primei mele aventuri prin Groznii în vremea răposatului Dudaiev. Mă aflam la aeroportul redeschis, așteptând să-mi vină rândul la vamă pentru zborul de Moscova, când Salman s-a apropiat, tânăr și zâmbitor și plesnind de prietenie naivă.

— Stimate domn cu nobilă alură străină, mi-a spus pe un ton coborât, simt că vom lua împreună același avion.

Cum căutam să protestez, nedumerit, m-a oprit cu un gest.

— Avem un singur zbor astăzi, cel de Moscova. Sunt chemat acolo ca să repar un acoperiș.

Nu am înțeles atunci foarte bine aluzia la acoperiș, dar l-am îndemnat că continue.

— A urca aici în avion nu este o problemă pentru mine, vameșii sunt toți tovarășii mei de joacă din sat, *al-hamdu-l-illah*, dar în Moscova sunt foarte mulți dușmănoși în uniformă la aeroport. Cum Creatorul nu mi-a dat un ten delicat ca al dumneavoastră, ci m-a înzestrat cu o epidermă de culoarea măslinei trecute, aș putea paria cu dumneavoastră (dar n-o s-o facem, pentru că aș câștiga automat) că voi fi oprit fără menajamente și maltratată rectal în căutarea unor presupuse medicamente psihotrope, pe care de altfel nu le consum, sau pentru ipotetice fișicuri de monedă forte. Dumneavoastră însă veți trece cu fruntea sus, nestingherit de secăturile de vameși, și nădăduiesc că mă veți aștepta la chioșcul de *samagon* și alcool de contrabandă din fața aeroportului pentru a-mi înapoia această prețioasă unealtă a călătorului.

Privindu-mă în ochi, mi-a depus între mâinile pe care mi le frângeam de angoasă ceea ce am simțit de îndată că e un pistol masiv, greu și doar parțial

rece, întrucât cel pe care aveam să aflui că îl cheamă Salman îl strânsese până atunci cu tandrețe sub haină, în ascunzătoarea naturală a subsuorii stângi.

— Știți bine că în rasismul lor rău formulat rușii ne spun nouă, caucaziilor, „negri”, sau funduri negre (de la *черная жопа*, „cur negru”).

Acum, iubite cititorule, cum ar fi spus Alexandre Dumas, în acea vreme nu se instalaseră încă peste tot perfidele porticuri electrice, în stare astăzi să sune și de la un banal piercing, sau de la metalele grele conținute în somonul și tonul din sushi consumate de tine în ajun, așa încât nu avea grijă a piuitului metalic mă paralizase, cât faptul că, sigur de el, Salman mă bătuse ușor și drăgălaș peste obraz, cu tandrețe frățească, piruetase și pornise spre punctul de control, prin care a trecut fără să arate nimic, făcând cu mâna spre vameșii și milițienii ceceni ce încă mai purtau uniforme sovietice.

În avion nu mai era loc, mulți oameni stăteau în picioare, ținându-se de cutiile pentru bagaje de deasupra celor așezați, cutii fără capac.

Pe sub scaune fugeau multe găini. Salman a rugat foarte politicos, în cecenă, limbă pe care atunci o ignoram cu desăvârșire, un bărbat relativ tânăr să se ridice pentru a da locul domnului străin, ceea ce vlăjganul a făcut pe loc, aparent scuzându-se. Salman a repetat manevra obținând și el un loc cu câteva rânduri în spatele meu, unde s-a așezat cu o scotitoare cu baterii mare cât o foaie A4 pe care a început să bată rapid tot felul de daraveri cifrate, neoprindu-se nici măcar când un grup de milițieni ceceni a intrat în avion să-i smulgă afară pe toți cei care se țineau în picioare.

— Dar ce vină avem că au vândut mai multe bilete decât locuri? a răcnit, ținându-se de scaune, o bătrână rusoaică.

— Ai alt avion mâine, i-a aruncat calm, netulburat, unul din milițieni în vreme ce o trăgea afară.

A urcat apoi înapoi fără chipiu, întrebând împrejur care-s găinile bătrânei și le-a cules pe cele indicate, ajutat de pilot, care se clătina, cam stacojiu.

Scaunul meu nu avea centură. Am șezut înțepenit tot drumul, în vreme ce avionul pârâia și se scutura, eu abia îndrăznind să privesc în jos spre piscurile Caucazului care păreau un morman de sticle sparte și îmbrumate. Am rămas îmbrăcat tot drumul, încălzind greul pistol Makarov în buzunarul interior al hainei.

La Moscova am căutat strategic să ies printre primii, tremurând și, dezinvolt, rugându-mă să nu fiu întrebat la punctul de control de unde sosesc.

Am trecut și, întorcându-mă, am văzut cum atunci când Salman s-a apropiat de cabină zâmbind calm, cu pașaportul în mână, trei militari au ieșit din neant și i-au făcut semn să-i urmeze.

În fața aeroportului, m-am oprit la ghereta de alcool și am cerut tremurând o vodcă. Femeia mi-a pus sticla în față și mi-a explicat că se dă la centimetru.

Coborâsem la jumătatea sticlei și mă mai calmasem, când a apărut Salman. Mi s-a părut că se ținea de o coastă, dar deodată și-a îndreptat spatele și a venit întins spre mine. Ușurat, am vărât mâna în haină și i-am întins pistolul.

L-a înhățat expert și cu un gest scurt a scos încărcătorul, verificând dintr-o singură privire că toate gloanțele sunt la locul lor. Abia atunci am înțeles că pistolul mai era și încărcat.

M-a privit fără să-și schimbe zâmbetul: — Altă dată să fii atent în buzunar. Ai făcut tot zborul cu siguranța scoasă.

Iar în vreme ce ne îndreptam spre parking mi-a mai spus:

— *Maladeș*. De acum înainte am să fiu eu acoperișul tău.

Aveam însă acum două acoperișuri, și pe Ali și pe Salman, iar când ambele merg în expediție și te invită să observi cum se recuperează datoriile, o asemenea generoasă invitație nu se refuză.

Când m-am întâlnit cu ei, la picioarele blocului datornicului, în cartierul Sonțevo, am fost surprins să văd cât de eleganți erau. Când merg la recuperat datorii, cecenii se îmbracă în costum, cu cravată, pălării negre, ba chiar Salman purta și niște mănuși din piele fină. Se parfumasera insuportabil.

— Tu ai să suni la ușă, mi-a spus

ferm Ali. Pe tine nu te cunoaște, iar la cât e de prost o să deschidă.

Pierit, cu umerii strânși în fața ușii blindate, fixam vizorul supradimensionat care se ițea în mijlocul unei guri de leu din bronz aurit.

Ali, Ruslan, Ramzan și Salman s-au lipit de perete, câte doi de fiecare parte a ușii. Am sunat.

Am auzit lipăit de papuci și foșnet. Au urmat câteva momente, timp în care un ochi pitit, pe care-l ghiceam mărit de vizor, îmi examina figura inocentă de străin. Ușa s-a între-deschis pe o mutră de brută ostilă și stacojie, în halat de pluș imitație Astrahan.

— A *vî* kto? a mormăit, moment în care Salman a trimis un picior puternic în ușă, făcând-o să-l izbească pe gealat în plină frunte.

A dat înapoi, amețit, scuturându-se, moment în care cvar-tetul de costume a pășit înăuntru, alunecând calm și plasându-se în puncte strategice.

După un moment decent de tăcere, Ali a întrebat politicos: — Putem discuta undeva?

Tremurând, bruta în halat a indicat niște fotolii noi, imitație Empire, cu spătare mozaicate.

Ali s-a așezat, indicându-i monstrului tremurător scaunul din fața lui.

Acum, un cecen în costum, plecat să recupereze o datorie, face întotdeauna când se așează gestul de a mătura cu dosul mâinii un fir de praf imaginar de pe fotoliu, chiar dacă acesta abia a fost scos din husă. Nu te așezi chiar oricum atunci când ai demnitate.

S-au așezat față în față. Animalul rău platnic tremura vizibil.

Noi ceilalți patru rămăseserăm în picioare. Am examinat loftul. Hoțul cumpărase circular toate cele patru apartamente ale etajului, spărsese zidurile dintre ele și avea acum un apartament circular, cu privire splendidă spre marea de blocuri comuniste din Solnțevo. A vorbi de prost gust în decorație ar fi inutil. Ajunge să spunem că instalase un bar american cu scaune foarte înalte și că, atunci când am încercat să mă cocoț pe unul din scaune, am lovit cu capul în tavan. Blocurile comuniste nu fuseseră contruite pentru a găzdui un bar american.

Ali a început prezentările.

— Eu sunt Ali Aslambekov. Din Makhketîi, a adăugat pronunțând numele oribil al satului lor insistând pe asprul sunet frecat din gât pe care convențional îl transcriem -kh-.

Cecena posedă mai multe feluri de *H*, pe care și fetețele le pronunță pe o scară ascendentă a monstrozității sonore.

— Acesta este vârul meu Ramzan Aslambekov, a urmat Ali. Din Makhketîi, a adăugat hârâind.

Ramzan s-a înclinat tăcut, cu brațele la piept.

— Apoi acesta e vârul nostru comun Ruslan Aslambekov, iar dincolo îl aveți pe Salman Temirhan... din Makhketîi.

Salman i-a zâmbit suav omului, iar zâmbetul său blând sub ochii goi de orice sentiment avea ceva atât de insuportabil încât nenorocitul a început să se băâie pe scaun.

Pe mine Ali m-a exclus de la prezentări. Privind fix captivul, a urmat...

— Ii datorați lui (aici n-am priceput numele creditorului ofensat, căci pronunțat prea șerpește) o jumătate de milion de ruble.

— Plătesc mâine! a izbucnit scuișând de frică, cu ceva bale, nefericitul al cărui halat se desfăcuse.

Ali s-a ridicat și și-a tras în jos, întinzându-le, poalele sacoului.

— Plățiți mâine, așadar. Vă mulțumim, a pronunțat grav.

În vreme ce ieșeam, Salman s-a oprit o clipă și i-a dat o pâlmuță blândă grasului, aproape o mângâiere, cum îmi făcuse și mie la aeroport, gest care l-a făcut pe nefericit să înceapă să bocească în hohote, scuturându-se, cu halatul deschis, fără să se șteargă.

Jos în stradă, Ali mi-a zis:

— Vezi? În 90 % din cazuri e tot ce avem de făcut.

N-am întrebat ce se întâmplă în zecimea de cazuri rămase.

DECUPAJE

de GHENADIE NICU

UN PANDANT PENTRU IMPONDERABILE

Crede că am înțeles, în fine, de ce este reportajul un gen de lux. Și de ce a dispărut, cel puțin în presa din această parte a Prutului. Cum să descriu, dacă mi s-ar cere, urgent, malurile selenare ale Răutului, din apropierea Ștefăneștilor, unde am fost chiar vinerea trecută? „Încă se mai văd urmele ghețarilor, uite!”, îmi spune Maria și, prin geamurile spălate ale „Jiguli”-ului care tocmai coboară în pantă, se vede un peisaj ireal, uluitor prin monotonia și imobilitatea lui. Mărturisesc: n-aveam habar de configurația asta, nu mi-ar fi trecut niciodată prin cap că la noi, unde aproape că nu găsești loc nepopulat, loc fără case, fără vehicule, loc în care să nu fie un semn, cât de banal, al civilizației, există peisaje ca acesta, către care coborâm acum cu prudență și care crește, se supradimensionează cu fiecărele metri. Jos, în valea încă adâncă, se zărește un podeț, negru ca ebonita, aruncat febril pe cele două maluri. O apă neagră și ea, impenetrabilă, lunecând flegmatic, cu o funestă lentoare în sensul unei albie care s-a afundat enorm (unii versanți ating înălțimi de peste 150 de metri!) de-a lungul a cine știe câtor milenii. De jos, cu malurile crescute de-odată hăt în țării, de par că sprijină cerul ca niște atlanți diformi, impresia e și mai copleșitoare. Nu te costă nimic, ai toate ingredientele la îndemână – peisaj și memorie culturală, toată biblioteca SF, mai exact – să te închipui într-un bolid explorând suprafața unei planete necunoscute, ostile chiar, într-atât e de neobișnuit, de fascinant să te pomenești, după un drum flancat când de lanuri – pe care se mai zăresc, în depărtare, siluete de oameni și mașini –, când de case, adică după o cale care a străbătut clipă de clipă, până nu demult, prin desișul uman, să te pomenești uite aici, într-o lume preistorică, de dinaintea *facerii* parcă, lume din perspectiva căreia ți-ar fi cu neputință să ghicești ce va urma, mii de ani până în clipa de față.

Nu zăbovim: mașina urcă târâș-grăpiș, dar tenace și într-un minut, două sîntem din nou sus, pe malul celălalt. Nu există nici o linie demarcatoare, vreun semn care să te prepare: înfățișarea se schimbă brusc, ca în urma unui clic dat pe un monitor uriaș. Iarăși câmpuri, case, haraba-

le, oameni. Valea arhaică, fără suflare de om, fără pic de vegetație, o imensă rană geologică, pe fundul căreia Răutul șerpuiește ca un firicel de sânge imemorial, e colea, la câțiva metri în urmă. Cum însă nimic, absolut nimic n-o evocă, te întrebi dacă ceea ce tocmai ai văzut s-a petrecut aievea.

Câteva minute mai târziu, la Ștefănești, în arhiplina sală de festivități a liceului, privind chipurile, ascultând cu luare aminte vorba, cătând la gestică, am încercat – în zadar, firește, pentru că terenul e mai mult decât nesigur, e pur fief al hazardului, e o adevărată gaură neagră a fabulatoriului – să găsesc o premisă, una singură, oricât de improbabilă, pentru felul de a fi al lumii de acolo – robust și cumpătat, plin de o accentuată migală, parcă oficiind un protocol nescris – și rocile milenare din albia sinistrului râu. Un fel de a fi din care, apoi, să deduc o altă premisă: pentru poezia Mariei Șlehtițchi, universitară de la Bălți, născută aici, la Ștefănești, și care, puștoaică, va fi coborât, probabil, nu o dată lângă apa de smoală, în lumea pietrelor de peste vremi. Căci poezia sa – spre deosebire de cea a Margaretei Curtescu, condrumet tot atât de uluit și ca mine, am impresia – are un ton la fel de reținut, chiar reprimat, e o poezie de pasionalități statuare, încremenite în mișcare, aidoma rocilor revelate de pământ. Și în valea râului, și în carte dramele s-au repliat undeva într-un plan secund; și colo, și ici zgomotul „ostilităților” e surdinizat și evocat metonimic, prin semne aparent derizorii și sigur indiferente ochiului grăbit.

Dar pentru a descoperi – căci trebuie că există, cu siguranță! – punțile dintre geologie și regnul uman, dintre geologie și poezie, pentru a stabili afinitățile dintre caracter și rocă și dintre aceasta și metaforă, pentru a-i acredita stilului un prototip în conformația locului, cât timp trebuie să stea reporterul pe aici, de câte zile are nevoie să bată împrejuriile, să cerceteze depresiunile? Veacul l-ar prinde tastând în valea calcaroasă – perfectă confluență a istoriei cu eternitatea – rezemat de vreo piatră și înșeninat de a fi descoperit imponderabilelor un pandant în versanții inexpugnabili din jur...

© N. RĂILEANU

BREVIAR

FARMECUL
PARABOLEI POETICE

de ION CIOCANU

Are Andrei Strâmbeanu o poezie – *Chirurgul* – cu dedicația „Lui Eugen Bendelic”, remarcabilă printr-o legătură neașteptată, dar logică și extrem de binevenită, făcută de autor între o zicere a ilustrului medic („ochiul.../ E partea de creier/ De dinafara capului”) și destinul părții de Moldovă istorică, rămasă și ea „dinafara țării./ Lăsată uitării”. Parcurgând-o, ne-am zis că, datorită îndemânării autorului de a lărgi în acest mod semnificația faptului mărunț la prima vedere sau a expresiei pline de un conținut grav până să ia înfățișarea și sensul unei semnificații general umane deosebite, parabolele lui Andrei Strâmbeanu se impun cu ușurință atenției consumatorului inteligent de opere literare. Așa se lasă înțeleasă în toată profunzimea sa și poezia *Tsunami 2012*, al cărei text e mai curând un început și un îndemn la meditație.

În felul acesta citită, cu „interpretarea” textului și cu intuirea/descoperirea subtextului, întreaga creație poetică a lui Andrei Strâmbeanu își dezvăluie o adevărată, variată și până la urmă captivantă bogăție de sensuri, despre care unii cititori ar putea crede că textele lui sunt prea simple, ordinare, lipsite de adâncime ideatică, alții o fi văzând în textele respective doar învelișul acela incredibil și straniu, de care ne lovim la prima, fugitivă și leneșă, lectură a parabolei *Copacii de metal*.

Și poezia *Mama* din cartea la care ne referim e de o gingășie, de o prospețime și de o adâncime demne de cele mai inspirate texte despre mamă ale tuturor poezilor de seamă. Cu totul original este acordul final: „Iar când oftează tata,/ Supărată mama zice:/ Mai taci, să mai ofteț și eu!.../ Și prinde-a coase-un cântec”). Prozaică la prima vedere, nici măcar rime perfecte și bogate neavând, textul ei este o aleasă poezie care se cere recepționată adecvat, adică punând în funcție sentimentele filiale și întreaga capacitate a cititorului de a savura o imagine a ființei care l-a adus pe lume.

Poezia *Baștina* nu e nici pe departe o simplă aducere aminte despre satul natal, bunicii trecuți la cele veșnice etc., ci o plângere-deplângere a satului de azi, care „se stinge ca un vis”. Construcția contrapunctică (sentimentele eului liric de demult și cele din prezent; pomenirea fetei „cu părul ca secara.../ Ce cu copii apoi umpluse țara” și starea de azi, când „n-avem copii și școala s-a închis”), iar mai presus de orice simțirea profundă

a adevărului despre sat și despre noi, îngândurarea poetului sensibil la tot și la toate cele ce ni se întâmplă ne situează în ipostaza unui cetățean care absoarbe cu toate antenele sale spirituale imaginea poeziei.

Poate n-ar fi cazul să pomenim aici poezia *Răvaș din Chișinău*, dar e atât de duioasă amintirea eului liric despre mama și despre cei trei iezi ai lui Ion Creangă, încât nu rezistăm ispitei de a situa și această bijuterie lirică printre cele mai adânc simțite și bine cizelate opere lirice despre mama.

Nu ne oprim la splendidele poezii *Balada umbrei*, *Doină basarabeană*, *Săptămâna patimilor la Chișinău*, *Ciocărlia românească*, *Obsesii*, *Dulapul*, *Poetul*, *Perna*, *Coșmar erotic*, *Îndrăgostiții*, *Femeie rea...*, nu copiem întreg cuprinsul compartimentului „Poezii”, ci consemnăm că Andrei Strâmbeanu are multe opere lirice grave, civice, chiar dacă pornește de la stări de suflet și de conștiință oarecum ordinare, dar nu se ferește de imagini ușor zămbărețe, marcate de umor blajin.

Ceva mai complicat e compartimentul *Poeme*. E din cauză că *Floare de cais* sau *Mielul netăiat* e axat pe o situație de viață ambiguă: dragostea sinceră și ingenuă a copilului față de mielul vecinului Nicanor, pe de-o parte, și luarea în furci a datinii considerate de autor „păgână,/ sacrificarea unui miel,/ în numele-nvierii lui Hristos!” E o credință la mijloc, o problemă discutabilă la alte niveluri decât cel propriu-zis poetic, literar, scriitoricesc.

Încolo, *Lupii* e un poem zguduitor despre atmosfera din anii imediat postbelici, bine gândit și abil redactat. *Noutăți învelchite* e o altă parabolă cu subînțelesuri.

Zguduitoare este poezia *Destin*, pe care nu fără temei autorul o consideră poem.

Același lucru se cere spus despre poeziile *Seceta*, *Poetul n-are timp de-mbătrânit*, apoi despre majoritatea celorlalte, inclusiv despre distihul *Festivalul umoriștilor*: „M-am săturat de oameni triști,/ Mă duc să râd de umoriști” și despre crochiul *Mereu tot alte adevăruri*: „Mereu tot alte adevăruri, alte./ Dar anii ce-i trăiești te-nvață să socoți:/ Statui vei întâlni mai joase, mai înalte./ Doar adâncimea gropii e una pentru toți”.

Citită cu bunăvoință și cu înțelegere, nu e deloc lipsită de ingeniozitate nici miniatura *Mie*: „Adesea mă laudam cu gânduri noi,/ Neașternute încă pe hârtie,/ Cum ați făcut de multe ori și voi/ În drum spre-altarul poeziei./ Dar tot de-atâtea ori m-am poticnit,/ Căci de la gând și pân’

la realizare/ E cât de la-nceput și până la sfârșit,/ Iar uneori – un drum chiar și mai mare”.

Compartimentul *Sonete* are conținut dramatic și beneficiază de o versificare măiestrită, după cum ne convingem la lectura primului exemplu: „De parcă port o vină – nu știu de ce anume/ Aștept să mă condamne pe-un timp nedefinit,/ De propria mea umbră continuu urmărit,/ Tresar și-ntorc privirea când sunt strigat pe nume,/ De parcă-aș fi un rege somat de vulg: „Abdică!”,/ De parcă-ncep războaie, dar nu le și câștig/ Și-aduc în loc de soare ninsori, prăpăd și frig/ Și, dintr-o țară mare, fac una tot mai mică;/ Din lada de gunoarie fac, parcă, loterie -/ Săracii să câștige mai multă sărăcie./ De parcă port o vină și-aștept să mă condamne/ Pe-un timp întins ca guma departe-n infinit,/ De-acolo, la-nchisoare, să-ndur bătăi, sudalme,/ Pentru păcate grele ce nu le-am săvârșit”. E o expresie exactă și densă a sentimentului responsabilității/ culpabilității pentru tot ce se întâmplă ori nu se întâmplă în viața noastră. E un strigăt poetic de alarmă împotriva tuturor celor care nu se simt vinovați nici măcar de furturile, războaiele și alte nelegiuiri pe care le pun la cale ori le comit chiar ei înșiși.

Desigur, sonetele lui Andrei Strâmbeanu merită o analiză aparte: atentă, grijulie, competentă, care să pună în valoare particularități distincte ale artei de sonetist a scriitorului.

O mențione facem pentru compartimentul *Poezii cu fiul Andrieș*. Sunt aici multe versificări ingenioase ale „vocalizelor” copilului, autorul surprinde expresii copilărești ale faptelor și vorbelor adulților, dar și o poezie de zile mari, *Celui care vine*. De teamă să nu-i știrbim cumva, prin ceva, mesajul, ne îngăduim s-o cităm în întregime, îndeosebi pentru acei cititori ai studiului nostru, care nu au la îndemână cartea *Poezii cu gust de pelin*, apărută în 2015 în Editura ieșeană TipoMoldova: „Lipesc obrazul de pântecul soției,/ Rotund ca orizontul./ Urmașul meu mi-aplică/ o lovitură la ureche,/ cu piciorul./ O, doctorii au dreptate:/ e un băiat./ Mă mai lovește o dată,/ mai tare,/ drept în barbă./ - Stai, bă, nu da!/ Sunt taică-tău./ Soția zice:/ - Stai, pune mâna aici,/ Mic-mic, dar e deștept./ S-a întors cu capul înspre noi./ Curând/ va răsări ca soarele/ în casa noastră./ Noi încă nu-l cunoaștem/ și nu știm cum îl cheamă,/ dar ne e drag nespus./ Hai vino, scumpul

nostru!/ Te-așteaptă frați,/ surori,/ părinți,/ bunei,/ nași de botez/ și nași de cununie./ Te-așteaptă/ tot neamul românesc/ mai vârstnic decât tine/ cu două mii de ani./ În neamul tău,/ Noi te rugăm,/ să nu dai cu piciorul/ niciodată”.

Am transcris textul mai cu seamă pentru finalul lui, în care se vede o dată în plus îndemânarea scriitorului de a lărgi considerabil semnificația faptului real (obișnuit) până să-i găsească o semnificație cu adevărat majoră, una care înalță faptul mărunț la o dimensiune etică și socială demnă de arta autentică. Și chiar dacă în unele cazuri legătura între acțiunile ordinare ale copilului și sensul pe care intenționează să i-l dea autorul nu e atât de evidentă și concludentă, totuna poeziile astfel concepute ale lui Andrei Strâmbeanu au un farmec al lor, irepetabil și memorabil, ca în exemplul imediat următor: „Cum începu să meargă târâș,/ Andrieș prinse a scotoci/ prin toate ungherele casei./ Dacă s-ar fi născut/ ceva mai devreme,/ n-am fi schimbat/ lacătul la ușă./ Uite-l,/ vine cu cheile în gură,/ pierdute anul trecut./ Faceți copii, uitucilor!”

Cartea *Poezii cu gust de pelin* conține și câteva piese memorialistice interesante ale confrăților de breaslă, piese contribuind la întregirea profilului de creație al lui Andrei Strâmbeanu. Credibile în întregime sau poate doar parțial, căci nu toate au fost tipărite în presă de către autorii respectivelor evocări, n-au fost discutate și apreciate de opinia publică, lectura memoriilor *Cum l-am cunoscut pe nobelistul Iosif Brodsky*, *Dragul meu Andrușa* (scrisoare din SUA, de la scriitorul evreu moldovean Mihail Hazin) și, îndeosebi, o *Confesiune* a lui George Meniuc („reprodusă, din memorie” de Strâmbeanu însuși) este delicioasă ca niște poezii și memorabilă ca niște acte de cultură în măsură să vorbească adevăruri nu numai despre scriitorul Strâmbeanu, dar și despre climatul literar și social-politic al timpurilor de odinioară.

Un ultim punct al studiului de față e îndemnul adresat cititorului să descopere pe rafturile bibliotecilor noastre sărace cartea *Poezii cu gust de pelin*, să și formeze o impresie personală despre poetul Strâmbeanu și – mai știi? – despre cercetătorul literar care a citit-o cu multă atenție și responsabilitate și-l poate asigura că parabolele lui A. Strâmbeanu au un farmec poetic prețios.

© N. RĂILEANU

SCRIS | CETIT

V. „STICLĂ CĂ MESAJ”

de EMILIAN GALAICU-PĂUN

La aproape trei decenii de la moartea lui Osip Mandelștam (1891-1938), văduva acestuia, Nadejda Iakovlevna Mandelștam, lăsa să-i scape în penultimul alineat al testamentului său (*Мое завещание*), dacă nu cumva însăși logica interioară a demersului său ducea într-acolo, o frază cu adevărat teribilă pentru cineva care, fiind lipsit de orice proprietate și chiar izgonit nu numai din casă, ci și din oraș (va reveni la Moscova abia în 1958, după ani de exil), reușise să salveze de la uitare numeroase versuri ale soțului său dispărut fără urmă, învățându-le pe de rost: „*Лишь бы ничего не досталось государству и его казенной литературе*” („Doar să nu-i revină nimic statului și literaturii sale aservite”). Suntem în 1966, anul trecerii în neființă a Annei Ahmatova (în data de 5 martie, ziua morții lui Stalin – ce tristă ironie a sortii!), o apropiată dintotdeauna; în schimbul „dezghețului” lui Nichita Hrușciov se instaurează așa-zisa „toamnă brejnevistă” – de-acum înainte, disidenții de toată mâna nu mai sunt trimiși în GULAG, ca pe timpul „Tătucului”, ci internați în spitale de psihiatrie. Din an în Paști câte o revistă din provincie (intraductibil, acest termen specific unui Imperiu întins pe cea de a șase parte de uscat a globului: „*из глубинки*”!) reușește să strecoare în paginile sale un poem-două ale poetului de două ori reabilitat – în 1956, pentru dosarul intentat în 1938; și în 1987, pentru dosarul intentat în 1934 –, cu riscul de a supăra autoritățile („afacerea Boris Pasternak” este încă vie în memoria tuturor, chit că deja „șaizeciștii” ruși – și nu numai, între paranteze fie spus! – încep să primenească atmosfera culturală „от Москвы до самых до окраин”).

Raportată la tragedia poetului, reacția văduvei sale – și anume de a dezmoșteni statul ce i-a băgat soțul nici nu în mormânt, într-o groapă comună! („*арест, лагерь и безымянная могила, вернее, яма, куда его*

бросили с биркой на ноги”), donând întreaga sa arhivă Universității din Princeton, în 1979 – nu doar că se justifică („*когда наша монументальная эпоха выписывала ордер на мой арест, отнимала у меня последний кусок хлеба, гнала с работы, издевалась, сделала из меня бродягу, выселила из Москвы (...), я уцелела и сохранила остатки архива наперекор и вопреки советской литературе, государству и обществу...*”), ci mi se pare de-a dreptul exemplară: regimul care își nimicește sistematic cetățenii, iar printre aceștia și marii săi artiști, trebuie sancționat moral, și încă – fără drept de apel! Remarcabilă, această punere în față, pe lista potrivnicilor lui Osip Mandelștam, chiar înaintea statului, atât de neiubit (!), a „literaturii sovietice” („*вопреки советской литературе*”); cum să uite sărmana văduvă că, dintre colegii de breaslă, doar Boris Pasternak – și el, suspect în ochii regimului – i-a luat public apărare autorului *Tristia*. (Ierte-mi-se paralelismul, dar în clipa când i-am văzut pe niște inși – nu le dau numele: ar fi prea mare cinste pentru ei! – apropiindu-se de corpul neînsuflețit al lui Aureliu Busuioc, mă și gândii că, dintr-o clipă în alta, răposatul se va întoarce în sicriu!) Și de câtă naivitate putea să dea dovadă poetul atunci când, întrebat despre viitorii legatari ai moștenirii sale literare, răspundea: „*Люди сохраняют... Кто сохранит – тому и достанется*”, mai cu seamă după ce a fost practic trecut pe linie moartă (ultimul volum antum, *Стихотворения*, îi apare în 1928, într-un tiraj de doar 2000 exemplare), odată pentru totdeauna.

Cunosc câteva văduve ale unor scriitori, mai mult sau mai puțin importanți de la noi, care nu și-au precupețit eforturile pentru a face să dăinuie numele & opera iluștrilor lor soți – ediții peste ediții din versurile/traducerile acestora, plăci comemorative, festivaluri naționale etc., etc. Am toată considerația pentru dănsle, unele

trecute la rândul lor în lumea celor drepți, altele încă foarte active, ba chiar manifestând uneori un exces de zel (cu toată stima, nu cred că o soție e în măsură să judece dacă locul unui bard, abia decedat, este pe Aleea Clasicilor, alături de bărbatul ei!). Nu-i mai puțin adevărat că și statul – sau mai exact regimurile care s-au succedat în ultimele două-trei decenii – i-a luat în brațe pe acești rapsozi ai săi, mai cu seamă pe doi dintre ei, așa că o reacție oarecum similară celei a Nadejdei Mandelștam ar fi fost pur și simplu de neconceput în cazul „jumătăților” lor. Faptul că același stat a împins, și continuă s-o facă din ce în ce mai abitir – mă gândesc la milionul de lei acordat de Guvern pentru achiziții de carte, conform unor liste întocmite din timp, și ulterior... retras! –, scriitorul în marginea societății nu-i afectează decât pe cei (încă) vii, vai! atât de ușor de cumpărat pe o nimica toată. Cum să nu exclami atunci, odată cu văduva poetului: „Versurile și arhiva nu reprezentau ceva de preț în ochii lui, ci mai curând o sticlă cu mesaj, aruncată în ocean; cine o va culege pe mal, aceluia îi aparțin versurile...”, la unison cu un alt mare dezmoștenit, nimeni altul decât Paul Celan: „Poezia poate fi (...) o sticlă cu mesaj, lansată cu convingerea – desigur nu întotdeauna plină de speranță – că ar putea fi azvârlită, cândva, undeva, la țarm, la un țarm al inimii, poate...”? (Doar de n-ar culege-o statul, s-o dea la... reciclare!)

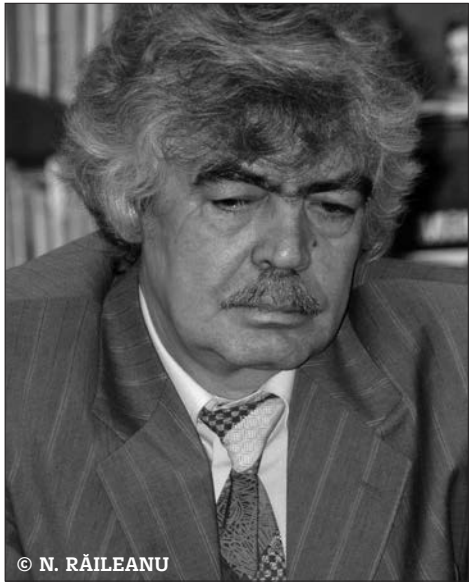
După această buclă în timp, mă întorc la Nadejda Iakovlevna Mandelștam – nu atât la ființa reală din carne și oase, cât la tipul de femeie care literalmente și-a încorporat moștenirea literară a bărbatului ei, astfel salvând-o de la uitare și pierzanie. Vor mai fi existând asemenea femei în zilele noastre? Mai exact, în vremurile noastre văduve?! Șansa vieții mele este de-a fi cunoscut una, iat-o:

Corp delict/ Corp de literă

Asemenea Nadejdei Mandelștam care «знала наизусть и прозу, и стихи О.М. – ведь могло случиться что бумаги пропадут, а я уцелею» scrisă pe dinăuntru până la simbioza cuvintelor & organelor vitale, într-unu ființă.

FOTOGRAFIE
NICOLAE RĂILEANU

În timp ce Osip Mandelștam rămânea un proscris, unii scriitori, de o cu totul altă factură „morală”, se bucurau de lauri unionali. În imagine, unul dintre aceștia, Emilian Bucov, într-un schimb expresiv de replici cu Nicolae Esinencu (1977).

© N. RĂILEANU

PRIVIND LA VIAȚĂ PESTE UMAR (I)

de IOAN MÂNĂSCURTĂ

C a să-ți afli identitatea, nu este neapărat să te cari la Paris. Poți sta acasă, pentru că în zilele noastre chiar orice vacă, porc, măgar sau alt dobitoc, prezumtiv folositor și aducător de profit, are număr de identificare și un cip capsat în ureche. Despre oameni nici nu vorbim. Cipurile și telefoanele mobile, ca și alte lucruri indiscutabil utile, au fost inventate de ei, așa că trebuie să-și asume ponoasele. Acum, fiecare are identitate și, dacă face un pas în stânga sau în dreapta –, știți voi: *шаг право, шаг влево – стреляю!* – identitatea își saltă fustele, îl dă de gol pe imbecilul iresponsabil și se întâmplă să-l avanseze pe post de țintă pentru lunetistul cu stagiul în Iraq, să-l bage la pușcărie sau să-i pună lauri pe urechi. Depinde... Asta-i ca și chestia cu virginitatea. Când ăsta cu paie-n cap își întrebasese mireasa, ca un bou, dacă-i adevărat că-i chiar fecioară, ea ce i-a răspuns: *unii zic că da, alții zic că nu...* și tot așa...

De exemplu, și rusul, și americanul, și alți amărâți, dar cu pretenții mai lejere, se identifică și chiar se declară eliberatori, atâta doar că rusul este (pentru noi, căci de a noastră identitate vorbim) cu numai două sute și ceva de ani mai eliberator decât ceilalți eliberatori, care vor fi fiind și ei eliberatori, dar, probabil, habar n-au că treaba eliberatorului este să elibereze fără pauză, ca în cântec. Iată, poporul-frate-frate de peste Nistru, cu nărav achiziționat de la al său eliberator, care este și al nostru – vasăzică, ăsta – frate-frate –, în nestăvilita-i dorință de a fi el însuși eliberator, ne-a eliberat, când îi căzu și lui păsatu-n lapte, de niște teritorii terestre, fluviale și maritime, cărora încearcă să le confere altă identitate și să le legitimeze ca fiind ale lui de la Potop încoace și până în veșnicie. Asta-i cam ca și în povestea cu armeanul care îi explica armeneste turcului că luna din cer se află în cer și n-are ce căuta în herbul terestrian al ăstora acum cu Bosfor, Dardanele și Constantinopol – Istanbul, la care ăsta despre care vorbirăm îi replică turcește că nici Araratul nu se află în actualul Urartu și, chiar desenat în stema armenescă, tot în Turcia rămâne, după cum arată hărțile, la care armeanul îi promise solemn și pașnic că... ei, și așa mai departe.

Bineînțeles, vestea că urmează să pleci la Paris te ia prin surprindere. Ce înseamnă asta și de ce *bineînțeles*? S-ar putea zice că treaba cu luatul prin surprindere face parte din ființa noastră națională, ține oarecum de identitate. De exemplu, știu

că în decembrie este obligatoriu să ningă, cel puțin așa ai prins din moși-strămoși, chiar de dinaintea lui Ștefan cel Mare și – pe alocuri – Sfânt (în sensul că respecta îndemnul Domnului „înmulțiți-vă!” și era preocupat de creșterea natalității), ba chiar ai primit și un buletin meteo care confirmă că – probabil – așa va fi. Prin urmare, aștepți cu nerăbdare căderea zăpezii, cânti *Te uită cum ninge decembrie, spre geamuri, iubito, privește, mai spune s-aducă jăratec...*, apoi soliciți (ceea ce vrea să spună că ori ești calic, ori ești în a treia minută după ce te-a mușcat șarpele, ori – mai aproape de adevăr – nu ești cine știe ce treaz) mutarea fotoliului spre sobă, alte dulcegării, după care..., când – iată! – dă Dumnezeu și ninge, sari ca ars, ești luat prin surprindere adică... La Chișinău se întâmplă în fiecare anotimp, la alegeri, la împlinirea unei vârste, la obținerea independenței – mereu luat prin surprindere, mereu articulat cu ceva contondent în moalele capului... Asta-i una la mână. Dar mai era și a doua – am în vedere a doua natură, cultivată în extrem de convingătoare manieră sovietică, care spunea cu nedisimulată claritate că de la apa Prutului există două direcții libere privirii și deplasării – nord și est, ambele cu calificativul *extrem* – până în Extremul Nord, până în Extremul Orient. Spre celelalte puncte cardinale, în interiorul cărora se afla și Parisul, deplasarea se făcea numai la ordin și numai în coloană.

Fiind eu cine sunt, era firesc să fiu luat prin surprindere (vezi explicațiile de mai sus). Nu pot zice că am visat din fașă să ajung la Paris, dorința aceasta, după socoteala mea, a apărut cam prin clasa a șaptea. (Vorba unui amic de-al meu: nici nu pot spune dacă era în a 7-a B sau în a 7-a A, deoarece escaladarea lui șapte mi-a luat, slavă Domnului! trei ani, nu șase, cum a fost cu a 9-a.) Se întâmplase să citesc niște cărți cu niște curtezane zburdalnice care își făceau de cap prin tot Parisul și, cum ar zice poetul, *astfel dorința-i gata...* Era perioada, ca să fiu sincer, când simpla deplasare a unei curtezane... da, a unei... pardon, domnișoare prin preajma trupului meu declanșa în acest trup prelungi ecouri hormonale, de aceea îmi vine să cred că nici nu eu ci dracii de hormoni se voiau duși la Paris... Auzi! În scurt timp, am înțeles că n-am nicio șansă să ajung la focoasele curtezane (care, de fapt, erau moarte în cine știe care veac! – pe timpul lui Villon și chiar mai înainte, după cum a pribluit poetul Anatol Ciocanu), și asta din firescul motiv că patria mea sovietică nu

tolera destrăbălarea și irosirea materialului biologic prin speluncile de pe malurile Senei și ale altor tulburi râuri europene.

De unde și până unde ideea să invoc numele lui Anatol Ciocanu? În primul rând, pentru că este normal să ți-i amintești pe poeții care au dat strălucire tinereții tale și ar putea, eventual (din poziția pe care o au acum), să te promoveze și în lumea de apoi, să pună un cuvânt de bine pe lângă cine trebuie... În al doilea rând, Anatol Ciocanu a avut și un anumit merit în propagarea literaturii franceze pe meleagurile mioritice ale republicii sovietice moldovenești. În perioada de referință, care era în 1967, literatura franceză era cunoscută la Chișinău și în împrejurimi prin Victor Hugo, Honoré de Balzac, Alexandre Dumas și, mai ales, prin unul Henri Barbusse, care a scris ceva despre *fioroșii* ocupanți români ai Basarabiei și s-a dus să moară de bună voie la Moscova. Cam atât, dar suficient pentru timpurile celea, altfel nu mai pridideai să citești romanele despre lupta cu culacii, colectivizarea benevolă, bătaia cruntă pe care au luat-o hitleriștii și întrecerea socialistă... În acest context eroic, hopa ! și Anatol Ciocanu cu *Villon*, aceasta fiind o poezie dedicată unui obscur poet francez, despre care intransigenții proletari și cititori moldoveni nu știau nimic, așa că Anatol a trebuit să ia câte pe unul pe acești cititori neexperimentați și să le bage în scăfârlie cine este tipul și prin ce s-a făcut remarcat François Villon, încât să merite o dedicație, pe care – uite! – poetul de la Mălăiești i-o făcuse și acum o stropea din abundență cu licorile lui Bachus pentru mai bună însușire și adâncă înțelegere.

Una dintre disputele poeticești s-a terminat hât în dimineața zilei următoare. Punctual din fire și cu responsabilitatea mereu trează, Anatol s-a dus direct la serviciu, lucru care merita să fie apreciat de cei împuterniciți cu apreciatul. N-a fost să fie... Starea lui, ca să zicem așa, era profund poetică, de un lirism înduioșător, fiind el chiar într-un soi de transă poetică. Nu însă și pentru Mih. G., care era redactor șef la revista *Moldova* și responsabil de ținuta morală a colectivului. Dânsul, pasămite, a văzut starea poetului din punctul de vedere al politicii promovate de inocentul stat sovietic, care, neavând momentan deschise alte fronturi, tocmai se avântase în lupta cu beția.

Cum se poate? Scandal! Pată de neșters pe obrazul bucălat al colectivului...!

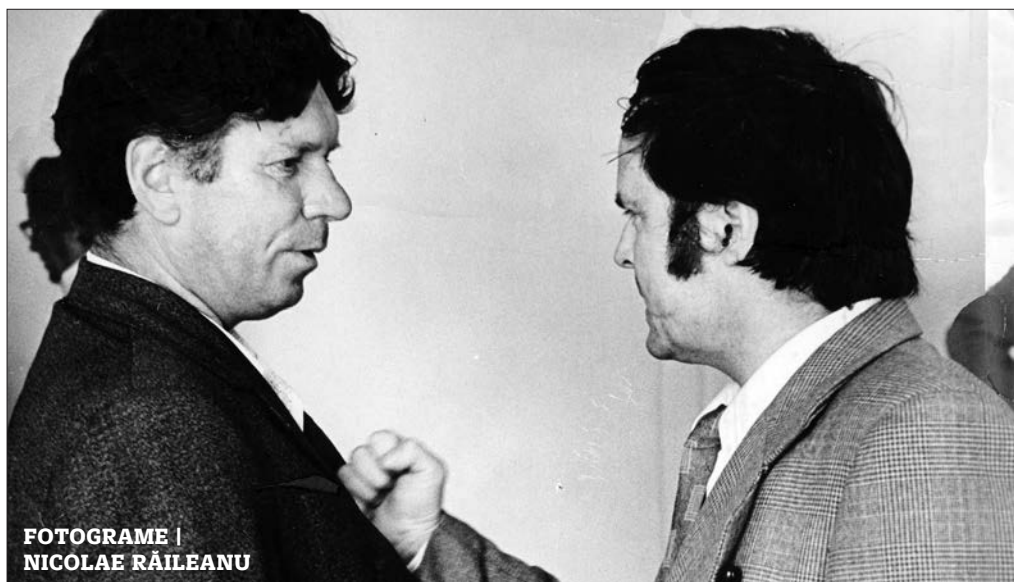
La ora când colectivul cu reputația șifonată și chiar făcută ferfeniță, ca după

un ditamai viol, era pregătit să asiste la execuția publică, având în dotare și o cerere de grațiere, în care se spunea că inculpatul Ciocanu Anatol Haralampievici va fi luat sub oblăduirea colectivului, urmând să jure pe seceră și ciocan că de azi înainte și în vecii vecilor..., iată că apare, zâmbăreț și relaxat, Alexandru Gromov, zis *Gorânăci* (un fel de balaur rusesc – porecla, firește, nu Gromov), care, pe lângă multe altele, ducea și greaua povară a partidului de la redacție.

– Care adunare? se minună urmașul marxist al lui Moise. Partidul, în persoana redactorului șef și a mea, firește, a examinat fondul chestiunii și a ajuns la concluzia justă că poetul n-a venit pilit la serviciu. El a venit nedespilit de ieri ! Iar asta schimbă radical situația...

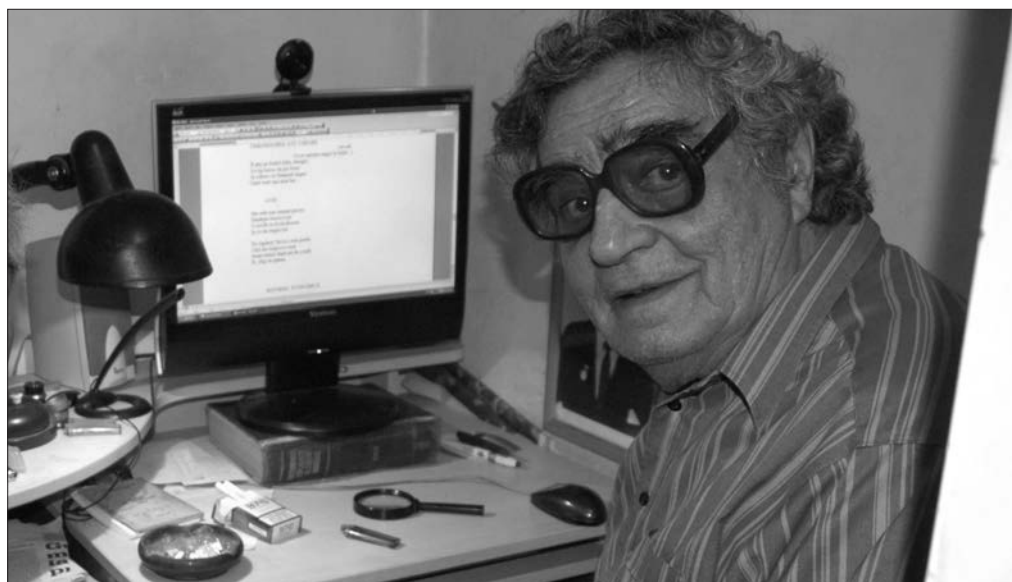
Poezia merită să fie reprodusă și o fac cu toată plăcerea, neuitând să vă spun că acest François, care cât n-a sfârșit în ștreang (*Eu sunt François - și de-aia-s breaz! - /făt din Paris lângă Pontoise /În ștreang va ști bietu-mi grumaz /cât trage curul la necaz.*), a scris despre libertate, amor, despre petreceri mai ales și chiar despre *româneasca iarnă veche*. (Cam șui franțuzul, că nu degeaba i-a căzut cu tronc lui ăsta de la noi!...) Iată deci poezia lui Anatol Ciocanu și să nu-mi ziceți că nu vă place: *Villon a plâns reînviat din morți,/ Când se văzu din nou cinstind la masă,/ I se păru taverna odioasă,/ Murdari și proști prietenii lui toți./ Vezi, n-o fi-ajuns și el un maniac?/ Capu-i pustiu și fără vreo idee,/ Garafa-i pare-o pulpă de femeie,/ Moartă în cine știe care veac.../ Sosiși la dracu-n praznic, François!/ Bețivi dormind fac gesturi de jivine,/ Crâșmarul nici măcar bacșiș nu ia,/ Femeile au apă chioară-n vine.../ Napoi la morți! Nu-s demne-aceste toate/ De lacrimile tale, Majestate!*

Cu astfel de poezii nu construiești comunismul! Asta se vede de la o poștă și chiar mai de departe. Ce naiba, a ajuns ăsta incoruptibil... – *crâșmarul nici măcar bacșiș nu ia...*! Să i-o spui surdului! Asta-i curată tâmpenie, blasfemie, neadevăr și minciună sfruntată...! Pentru *Villon*, una dintre cele mai importante instituții corecționale la sovietici, numită comitet central, i-a dat canon lui Anatol scrierea timp de o săptămână a treisprezece poezii despre (pe atunci poeziile erau despre) Lenin, partid, seceră, ciocan, nicovală, potcoavă, drapel roșu, biruință, socialism, jos imperialismul, tractoristul Fedea, mulgătoarea Dunea și întrecerea socialistă dintre aceștia doi pe toată întinderea turei de noapte. Printre

FOTOGRAFE | NICOLAE RĂILEANU

Ion Bolduma și Petru Cărare, „Între patru ochi” (1978)

Aureliu Busuioc, în „buncărul” său de creație (2010)

altele fie spus, rimele potrivite la repezeală de poetul cu inspirația zburătăcită de spaimă ar fi putut trezi mari nedumeriri și la sigur n-ar fi rămas fără consecințe, dacă partidul ar fi avut știință de arta versificării. Să vezi și să nu crezi! – *partid* rima cu *sordid*, *biruință* – cu *neputință* și – culmea ! – *Lenin* rima cu *venin*. Mai erau și altele. Vocația unei bombe este să explodeze, mai ales, dacă ai amorsat-o cu mînuța ta. Nu s-a întâmplat! Mulți au văzut, puțini au priceput, iar ceilalți au tăcut. Stupefacția cea mare s-a instalat în creierul poetului și chiar s-a manifestat și pe chipul acestuia, când contabila Muza Aronovna (chiar așa se numea!) l-a chemat să-și ridice onorariul (păcat de zis, avea ce ridica!), cea mai mare editură s-a oferit să tipărească o carte cu poemele despre zidirea comunistă, iar Petrică, fost coleg de facultate și azi (am în vedere un azi de odinioară) secretar la instituția corecțională invocată cu drag și cu respect de noi, l-a laudat public (*Bravo, Tolică, în sfârșit, te-ai copt la minte!*). Poetului, după câte pricep eu în medicină, i-a plăcut *kamasutra* asta și, când o vedea pe puterea sovietică încruntată spre el, se apuca să scrie extrem de inspirat despre totemurile pe care vi le-am înșirat mai sus, având grijă ca rimele să nu reflecte clar lehamitea sufletească... Așa s-a făcut că avea și bani (mda, avea *bani* este un fel de a zice; adevărul este că nu era decât o haltă pentru gologanii care intrau fluierând și dispăreau ca aburii pe care-i suflau pe nări locomotivele din tinerețea sa), iar poeziile lui erau recitate tot mai frecvent la careurile școlare, în *lagărele* de pionieri și la sărbătoarea roadei. Dar asta-i altă poveste... Este foarte adevărat că putea să aleagă și el un autor mai în spiritul idealurilor care băntuiau mințile moldovenilor sovietici, totuși, meritul de promotor al literaturii franceze nu poate fi șters din biografia lui.

Așadar la aflarea veștii, trebuia să fi rămas surprins, și așa a fost, dar nu în măsura în care să leșin sau – Doamne, iartă! – să declin oferta. Dacă îți pică pleașa să mergi la Paris și ratezi șansa, în mod sigur ești bun de pus în stema moldoveană. Eu, pasămite, nu vedeam de ce chipul meu, mozolit prin komsomol, luptă de clasă și tot felul de campanii patriotarde, ar fi mai potrivit decât imaginea tradițională a bovinului în sacrosanctele însemne statale și, în consecință, am acceptat prompt și cu neprefăcut entuziasm propunerea de a pleca la Paris.

Era un aranjament al unei instituții numite *Alliance Française de Moldavie*, ceea ce pe limba noastră înseamnă Alianța Franceză din Moldova, pe care o iubeam fierbinte cu sufletul meu puțin bâlbăitor de *français*, dar cu un fiu excelent vorbitor de limbă și cunoscător de cultură franceză. Invitația venea – atenție, n-o spun ca să-mi cresc prețul! – de la Ministerul pentru Afaceri Străine al Franței, Primăria Parisului și editura *Diloz*. Asta din urmă, deși, dragă Doamne! justifică invitația la Târgul de Carte, nu prea contează, ba chiar nu contează deloc în istoria noastră, deoarece șansa de a o vedea a fost anulată de evenimente mult mai importante... Dacă ați ști ce contează în istoria noastră, ați fi... ce? – habar n-am, poate Pitia sau un soi de bulibașă sau prooroc păduchios, pe care lumea nici nu bunăvoiește să-l scuie în timpul existenței acestuia pe suprafața planetei, dar căruia îi sug oscioarele pline de microorganisme nocive după moarte.

Cunoscând din cine știe ce lecturi sau doar din auzite că *La France* (tot ea Franța) este o țară serioasă și membru permanent al Consiliului de Securitate al ONU, am înțeles imediat că sunt și eu un personaj important și că am un rol de jucat în (așa scria în comunicatele oficiale) tradiționalele relații moldo-franceze, aflate, de fapt, abia în debut sau nici atât, după cum se va vedea din reacția unui oficial francez, pe care nu vreau să-l numesc, dar care, ulterior, învățând (probabil, pentru că urma să vină la Chișinău) și un pic de geografie (politică), va ajunge președinte al Franței.

(M-am întristat nițel, aflând că o invitație similară are și colega mea, doamna Suzy, dar despre asta mai bine să nu vorbim. La urma urmei, era firesc ca poporul moldovean, răsărit amu taman (rimă involuntară), să fie reprezentat în capitala franceză de doi inși, parte bărbătească și parte femeiască, dar n-ar fi stricat deloc ca partea asta femeiască să fie din prima parte a zilei, nu din după amiază, dintr-un anotimp care precede vara, nu din toamnă, iar mai pe înțeles – să fie mai tinerică.)

Alianța asta Franceză avea, probabil, relații cu serviciile secrete sau era o emanație a acestora și făcea pe misterioasă, dar exact în măsura în care să-ți dea senzația că urmează să fii traficat:

– La Paris veți fi întâmpinat, zise francezește *Alliance Française*.

– De cine?

– Nu anticipăm. Vedem la moment.

– Văd – ce sau pe cine, că n-am pe

nimeni la Paris?...

– Nu contează, explică răbdător *Alliance Française*.

– Păi... Cum voi fi identificat? Țin un ziar moldovenesc în mîna stîngă? am încercat eu să fac pe deșteptul.

– Nu contează. Veți fi preluat și ghidat unde trebuie.

– N-am bani franțuzești.

– Veți avea, la destinație.

– Cum, de unde, câți?

– N-are importanță, explică *Alliance Française* și spuse au *revoir*.

Cam atât. În sensul că bagajul meu de cuvinte franțuzești fusese epuizat și n-aveam la îndemână niciun dicționar sau ghid de conversație care ar fi putut să dea avânt criptatului dialog pe cale de a eșua. Cunoașterea limbii lui Rabelais, Hugo și Flaubert, iar ca să fiu cu totul exact – necunoașterea magistrală a acesteia, mi-a provocat multă amărăciune și disconfort pe toată perioada șederii la Paris. Când am revenit în patria mea moldoveană, m-aș fi plâns, chipurile, lui Mihai Cimpoi, care pe atunci era pe rol de președinte al scriitorilor indigeni, că mă dor ambele mâini de cât am vorbit franțuzește. Vorbe, ca multe altele! Adevărul este că mă dureau și picioarele. Dacă, de exemplu, vroiam să ajung la Champs Élysées și se găsea un francez de treabă (rar și cu trăsături care arătau că insul nu are nimic comun cu europizii) care-mi dădea îndrumarea cuvenită, explicându-mi că mă aflu la nici șapte minute de râvnita țintă, intervenea numaidecât o forță obscură care zăpăcea străzile pariziene într-un asemenea hal, încât cele șapte minute trebuiau înmulțite la zece, iar produsul acestei operații trebuia adunat cu sine însuși, după care cinci-zece minute puteau fi repartizate pentru căscatul turistic al gurii... Asta în cazul cel mai bun. În alt caz, am vrut să aflu o adresă de interes turistic de la o franțuzoaică cu buzele parcă special croite pentru a imita două banane de mărime medie suprapuse. Sub acestea (am în vedere buzele) două gigantice fese ale unui luptător de sumo negru, în cruntă tălăzuire, încercau să rămână despărțite de un șnur cu ochelari și cu pretenții absolut neîntemeiate de soutien. Toată această improvizatie se afla cam la doi și mai bine metri de suprafața planetei și am avut fericirea s-o admir cu Turnului Eiffel pe fundal. Acesta – turnul, bineînțeles – , aflându-se și la oarecare distanță, pierdu brusc din măreție și dădea impresia că încearcă să se pitească rușinat în spatele

obeliscului de abanos care se învoldura în fața umilei mele persoane. Poate că și perplexitatea în care fusese proiectată umila persoană ar fi durat, dacă obeliscul nu-și suna clopotele atârinate de urechi pe post de cercei și nu-și freca degetele, interesându-se astfel în cea mai veche și înțeleasă limbă umană, dacă, pe lângă întrebarea tâmpită și bicisnica clăditură trupească, am biștari sau vreun obiect prețios care putea fi atașat la mărețul edificiu carnal. Bani n-aveam, dar îmi pierse cu desăvârșire și pofta de a întreține oricare relații cu monumentele vorbitoare, așa că am luat-o la picior, altfel spus, după vechiul obicei al moldovenilor și românilor de pretutindeni, am dat bir cu fugiții. Habar n-am de ce! Dar, la un moment dat, am avut senzația pustiitoare că idoloaia tu-ciurie se luase pe urmele mele, îi auzeam plescăitul bubuitoare al sânilor și tropăitul, așa că mi-am pus speranța în capacitatea moștenită genetic de a scăpa cu fuga, care este ea rușinoasă – am în vedere fuga – , dar contribuie la fortificarea sănătății și la prezervarea asteia cu care îți făcuseși intrarea în Orașul Luminilor – cred că ați priceput că de astă dată mă refer la viață...!

A doua zi, uitându-mă pe hartă și amintindu-mi anumite indicatoare care fulgeraseră pe lângă fuga mea în ajun, am constatat, nu fără uimire, că – într-o singură oră! – reușisem performanța de a trece prin cam jumătate din punctele de atracție turistică pe care le are Parisul, inclusiv prin cimitirul Pere-Lachaise – de la un capăt la altul și apoi și de-a latul și încă o dată pe diagonală.

Două sau trei zile după această experiență oarecum paranormală, am trăit cu senzația că suferisem o pierdere irecuperabilă, cum s-ar zice și cum zice și cântecul: *parcă pierdusem ceva din mine*, iar mai clar vorbind îmi simțeam afectată intimitatea cea mai profundă și identitatea însăși. În a patra zi, pe la amiază, când Parisul îmi devenise atât de familial, încât număram sticlele de vin pe care aș fi reușit cu Doamne-ajută să le consum până la plecare, am înțeles că din sufletul meu nealinat de lungi decenii se zburătăcise fără urmă și pentru totdeauna... da, da, dorul de curtezanele Parisului, care sălășluise acolo mai bine de un sfert de secol și uite că o tulise încotrova cu coada între picioare. Este adevărat că la asta își dăduseră concursul și alte evenimente...

ROZA VÂNTURILOR

LEO BUTNARU

JURNAL DE ITALIA

(12 IULIE – 14 AUGUST 2015) (XV)

4.VIII.Roma

Proiectată de Michelangelo, cupola catedralei Sf. Petru este supranumită și „armonia poetică a infinitului”, creând impresia că giganticul ei cuprins gri-albastru nu ar domina în ceruri, ci chiar s-ar contopi cu culoarea acestora, care devine componentă a arhitecturii terestre.

În contrast cu piața toridă din fața catedralei, în interior adie a răcoare și solemnitate. Simți că ești încercat de flori... măreției supraomenești. În special în fața capelei cu renumita „Pieta” a lui Michelangelo, a capelei Sfințelor Taine... Dar nu, nu doar acolo, ci pretutindeni în imensitatea Catedralei unicat, cea mai mare din lume, posibil, chiar din... Univers...

Aici, sub fascinanta cupolă, îmi revine un gând, care mă face să zâmbesc. Cel despre gogomăniile postate pe internet că, chipurile, un confident al Papei Ioan Paul al II-lea, cercetând unele documente secrete din biblioteca Vaticanului (230 de kilometri de rafturi cu cărți!), a susținut ceva care, cică, a șocat lumea academică și nu numai. (Ei bine, eu unul nu am știre despre acest șoc academic...) Respectivul cititor atent de documente ar fi declarat că limba latina cultă se trage – de unde credeți?! – din... limba română străveche, nu invers, cum se credea până acum! Cu alte cuvinte (sucite...), nu limba română este o limbă latină, ci mai degrabă limba latină este o limbă... românească! Și, de aici încolo, se perorează halucinant-stupid. Cei ce cred în această prostie, înfierbântându-se la culme, nu știu de glume! Curios, dar pe fb, printre cei care difuzează această enormitate, l-am aflat și pe tandrul poet Emil Brumaru... Probabil, postarea aia nu a fost decât o glumă necomentată, pentru a se înțelege ca atare...

Trecând printre zecile de coloane ale lui Bernini, o luăm spre Muzeul Vaticanului, situat cam la un kilometru depărtare de Piața Sf. Petru. Și tot așa, cum ne îndrumase poeta Daniela Crăsnaru, încetișor, încetișor printre cei care fac fila (coada), cu „Nota verbale” în mână, înaintăm spre intrare. Nota are numărul 547, „Ambasciata di Romania presso la Santa Sede;– ... presso la Santa Sede, presenta i suoi ceomplimenti all'Eccellentissima Segreteria di Stato, e ha l'onore di sollecitare l'approvazione per una visita senza fila a Musei Vaticani per Segnor L. B., scrittore, insieme alla Signora Zinovia...” etc. Perfect: la recepția muzeului deja ne aștepta, completat, permisul.

Câteva ore, hălăduire prin domeniile muzeale ale Vaticanului, în unele spații – de o intensitate și densitate umană terifiantă! În Capela Sextină – cea mai mare îmbulzeală din lume! Cei mai mulți asiatici drăgălași pe cap de locuitor/ italian. E de presupus că și din cauza acestor aglomerări viermuitoare de oameni

iese că (spun statisticile) Vaticanul a ajuns a fi considerat statul cel mai „criminal” din lume. Pe cele 44 de hectare de geografie a sa sunt comise tot atâtea furturi de buzunar și de obiecte, cât în întreaga Romă, metropolă cu o populație de aproape trei milioane de locuitori.

Vaticanul este unul dintre statele cele mai bogate din lume, deținând pachete majoritare de acțiuni în multiple întreprinderi de succes, inclusiv în două treimi din industria farmaceutică italiană. Lui îi aparțin castele, palate, imense suprafețe de pământ, chiar dacă, oficial, Vaticanul este considerat cel mai mic stat de pe Pământ.

Citisem că, în anul 2000, Roma-Vaticanul așteptau să sosească 35 de milioane de pelerini-turiști. Nu știu câți au fost atunci, ceva mai mulți, ceva mai puțini, însă, oricum, o fi lăsat fiecare din ei câteva sute sau poate mii de euro prin aceste părți, pe aceste hărți, prin aceste bănci...

Când ieșim în strada pe trotuarul căreia șerpuiește, îndelung, coada doritorilor de a intra în fascinanta lume a Vaticanului, în adevărata lume a comorilor, Zenovia zice oarecum derutată: „Acum am înțeles că aici nu contează atât religia, cât venitul, negoțul...”

Greu să discuți pe această temă, sensibilă și oarecum tabuizată... Subiect complicat, chiar... jenant, oarecum, pentru tine, simplu (sau poate... complicat, totuși) muritor de rând... (Complicat sau, poate... complexat muritor de rând...) Îmi zic că, oricum aș da-o, comentariile ar putea să țină de păcat... Mă ajută (nu știu dacă mă și scoate din situație) o coincidență: la Academia di Romania, pe o masă de pe hol, dau de numărul de primăvară din 2015 al revistei-almanah „Letre international”, în care găsesc, la respectiva temă, comentariile unui eminent teolog de acum șase secole, Jan Hus (păi, iată, se împlinesc șase sute de ani de când cehul a fost ars pe rug! în iulie 1415...). E vorba despre extrase din tratatul „Despre simonie, adică neguțătoria cu cele sfinte”, în traducerea Irinei Ionescu.

Rețin câteva extrase din textul lui Jan Hus: „...după obiceiurile pe care le vedem la ucenici se poate cunoaște că *puțini sunt preoții care să nu se îndeletnicească cu negoțul cu cele sfinte și să nu se hrănească din el*, căci ei, pe de o parte, și episcopii lor, pe de altă parte, au căzut în simonie”; „...acea care sunt mai sus în cinurile duhovnicești sunt neguțători mai harnici, mai statornici și mai îngrășați de simonie și astfel, eretici mai mari”; „...toate păcatele la un loc sunt nimic față de erezia simoniei. Așa spune acel papă. Iar Sfântul Grigore spune: Vouă, preoților, vă vorbesc plângând, că v-am cunoscut pe mulți pentru darul sfințirii, iar darul duhovnicesc îl vindeți și din aceste răutăți ale păcatului îngrămădiți câștig vremelnic. De ce nu vă vine în minte vocea Domnului: «Fără plată ați primit, fără plată să dați?»; „Și aceasta mai spune și Sfântul Remigius la fel ca și Sf.

Grigore și vorbește așa: Auziți și luați aminte, preoți ai sfintei biserici, adică ai soborului creștinesc și păziți-vă, ca să nu prefaceți casa Domnului într-o peșteră de tâlhari. Căci tâlhar este acela care caută câștig din legea Domnului și este sânguincios în slujbele lumești de dragul negustoriei”; „Să luăm aminte unde spune Scriptura: «A răsturnat mesele schimbătorilor de bani și scaunele celor ce vindeau porumbei». Ce se înțelege prin mesele schimbătorilor de bani? Se înțeleg altarele care prin lăcomia preoților răi se prefac în mese ale schimbătorilor de bani. Și ce se înțelege prin scaunele vânzătorilor de porumbei? Se înțelege cinul duhovnicesc din sfânta biserică, care vrednicie este întoarsă în câștig de bani”.

Ce ar mai fi de adăugat?... Doar că Jan Hus, cel care predicase astea cu atâta temeritate și neclintire întru adevăr, a fost ars pe rug împreună cu manuscrisele sale, cenușa fiindu-le (a lui și a textelor...) împrăștiată peste apele Rinului...

În urma cenușii spulberate peste valurile negre ale fluviului a rămas o legendă simplă, legată de cazna teologului. Se spune că, pe când Hus era sus, pe rug, se apropie și o biată bătrână neștiutoare, care aduse o legătură de vreascuri, aruncându-le la grămada cuprinsă de flăcări, presupunând că săvârșește astfel o faptă bună, răsplătită de biserică cu promisiunea fericirii viitoare. Atunci Hus rosti celebrele și dramaticele cuvinte: *O sancta simplicitas!* – O, sfântă naivitate!...

Deocamdată Jan Hus nu a fost reabilitat de Biserică. Iar despre simonie, din partea acesteia, de multă vreme – niciun cuvânt... Cum s-ar spune, tace și face...

Nu am știre în ce măsură Vasile Alecsandri era un credincios, însă în „Buchetiera din Florența” scria: „și în suvenirare raportându-mă la ruinele antice ce văzusem în Roma, începui a face triste meditații asupra nenorocitei stăpâniri în care a picat Roma Cezarilor sub ticăloșia guvernului papal”. O fi fost o exagerare, o nelămurire, o „enervare” trecătoare... Însă impresia mea generală e că de acum Vaticanul nu mai ține atât de o stare ecleziastică afectivă, cât de una pragmatic-lumească. Sau să zicem, statală, dat fiind că Vaticanul e un stat, pe lângă care sunt acreditate ambasadele mai multor țări.

Uite că nu trebuie să literaturizez, să rotunjesc cumva stilistic fila acestei zile. Vă aduceți aminte cum a început dimineața, în tramvaiul 19?...

Iată că se întâmplă ca de la sine o încheiere de acoladă, parcă. Pe când stau pe o bancă (din piatră; în orașele italiene sunt foarte multe bănci din piatră) în fața market-ului din Piazza Flaminio, dinspre poarta străzii G. Washington coboară o doamnă blondă, pe chip cu un zâmbet visător, ce-i dă o expresie de

fericire. Consultă ecranul celularului, se mai uită și la ceasul de la mână. E ușor trecut de ora 20. *Vi auguro la felicită!*

5.VIII.Roma

O sugestie *despre inventar și nimburi*, care vine de la faptul că, aseară, am fost urmărit, mintal, imaginativ, de înfățișarea unuia din cei câțiva Ianus văzuți în Muzeul Vaticanului. M-am fotografiat în preajma aceluși bust al Zeului cu două fețe. Bustul are numărul de inventar 1078, plasat pe soclu. (Am văzut și un alt Ianus cu numărul de inventar aplicat undeva sub umărul stâng sau, poate, sub umărul drept, incertitudinea persistând ca o problemă fără soluție, – fiindcă cine ar putea preciza care e umărul stâng al celui cu două chipuri?) Chipuri plaste ceafă la ceafă, sau poate – de asemenea valabil – Ianus fiind ins în genere lipsit de ceafă; chipuri privind nu atât în direcții opuse, cât spre cu totul alte timpuri... Prin urmare, aceasta e o întrebare fără rezolvare – care o fi stângul și dreptul umăr al zeului bifrons – cel privit/ privind din trecut spre prezent sau din prezent spre trecut? Astfel că Ianus e o întreagă vârtelniță a propriilor sale umere care nici până astăzi nu se știe care e dreptul, care e stângul – un titirez amnezic, o alba-neagra indefinită... incoloră, de acum, a propriului sine. Iar mie unuia mi se mai pare că primordialul rege divinizat, avansat la rang de zeu, nu a fost solicitat de Vechiul Testament, pentru a nu destabiliza rânduiala: cel cu două chipuri ar fi meritat și două nimburi?

Ianus este zeul-bust niciodată văzut în deplinul său stat. Cum ar fi arătat zeul bifrons cu două chipuri fiecare cu câte doi ochi ce privesc exact în direcții opuse, pereche și pereche, între o ureche și cealaltă ureche, patru și ele, pentru cele două chipuri bărboase ale zeului-bust? Ne întrebăm – cum ar fi trebuit să fie continuat zeiescul stat din creștet spre călcâie? Să fi avut patru mâini – de înțeles că nu era mare ghes, odată ce Buddha are vreo sută, o vârtelniță de brațe. Însă cu Ianus anatomia ar ieși cam slută, gândindu-ne cum ar fi trebuit să fie plasate/ angrenate cele patru picioare – două pășind spre viitor, celelalte două – îndărăt spre trecut, pentru ca în rezultat niciun pas să nu poată fi făcut. Just sau injust, însă Ianus rămâne a fi zeul-bust ca și cum trunchiat sau pur și simplu – zeul-neterminat, nedeterminat, dacă nu chiar absolut greșit conceput la trup, poate – mai puțin la cult (fie acesta chiar oarecum frust), încât augustul neterminat mi se pare potrivit să fie reciclat și re-declarat patronul fotografiilor ce ajustează zi și noapte poze 3 X 4 pentru acte. În muzeul în care se tot iau, se tot iau cadre este necesar un patron al fotografiilor.

Azi, coborâm în Piazza del Popolo, de unde s-o luăm spre alte obiective pe care ni le-am propus. Intrarea pe Via del Corso e binecuvântată de două biserici, Santa Maria in Montesanto și Santa Maria dei Miracoli. Pe prima din ele, cea de pe stânga, nu am văzut-o nici odată deschisă. Acum, pe treptele ei cântă un grup de tineri misionari, dându-se într-un spectacol moderat, cvasiecleziastic, cvasilaic. Din micul pliant pe care ni-l oferă aflăm că sunt portughezi, sosiți via Assisi. O ico-niță pe verso cu o rugăciune: „Il Signore ti benedica e ti custodisca, mostri a te il suo volto e abbia misericordia di te. Rivolga verso di ti suo sguardo e te dia pace. Il Signore benedicta te, frate Leone”. Exact așa, cuvânt cu cuvânt. Cu o notă: „Il beato Francesco scrisse di suo pugno questa benedizione per me frate Leone”. (Binecuvântatul Francesco a scris cu propria sa mână această binecuvântare pentru mine fratele Leo(ne)).

Afluxul de persoane – sute de mii, mii de mii zilnic, – care cutreieră Roma pare a mărturisi că există un avânt turistic, un irezistibil entuziasm de a cutreiera, vedea, înțelege (cu nuanța: de a învăța). Parțial, un avânt susținut de discernământ intelectual.

Ca de la sine, imensa masă de oameni se dispersează, repartizându-se în diferite direcții, spre sute de locuri și obiecte pe care ți le oferă Roma pentru a le vizita.

Noi, luând-o de data aceasta pe Via di Ripetta, una dintre razele urbane pe care Piazza del Popolo o răs-

Roma, Piața Navona

pândește spre sud. Calea a fost trasată (bătătorită sau pavată) încă în secolul I î.Hr., la câteva zeci de metri de ea, pe Tibru, aflându-se portul cu același nume, Ripetta, amintit de Michelangelo în jurnalul său. Însă acum o sută și ceva de ani, când s-a construit podul Cavour, portul a fost demontat, eliminat de pe harta Romei. Unul din locurile atractive de pe această stradă este Mausoleul lui August (sec. I î.Hr., Câmpul lui Marte), constructorii căruia au preluat forma tumulilor etrusci.

Dincolo de Piazza Cardelli, Via di Ripetta trece în Via della Scrofa. Toponimul e curios și înseamnă exact ceea ce-i vine românului în minte: Scroafă. Astfel se numea, „la Scrofa” (încă în sec. XV). S-ar fi pornit de la un fragment de basorelief, care reprezenta un porc, încastat mai apoi într-o mică fântână arteziană. Etc.

Vizităm lăcașul Saint-Louis-des-Français, situat între Panteon și Piața Navona. Este o biserică națională a Franței la Roma, construită într-o perioadă mai îndelungată de timp: 1518 –1586. Are o triplă dedicație: Fecioarei Maria, Sf. Denis și regelui Ludovic al IX-lea al Franței (sec. XIII), cunoscut în general ca Sfântul Ludovic. Ar fi multe lucruri de menționat, dar mă rezum la unul doar: aici se află câteva opere ale lui Caravaggio, inspirate de viața apostolului Matei.

O luăm la dreapta și, nu mai rețin la ce instituție importantă, prindem schimbul de gardă. Importantă, deoarece la intrarea ei stau trei genuri de pază: carabinierii în uniformă neagră de defilare; militari – uniformă obișnuită, stil NATO, a treia – poliția. Nu mai avem mult până la Piazza Navona (încercă cineva să spună că nu a auzit de ea!). Superb complex arhitectural în formă de stadion antic (aici chiar a fost Stadionul lui Domițian), magnifice fântâni arteziene cu statui renumite încă din vremuri vechi; statui celebre cândva, precum azi, Marcelo Mastroiani, Sophi Loren sau portarul Buffon de la Squadra Azzurra.

Aici este simbolul esențializat al Romei barocului, piața fiind gândită și creată de mari sculptori – în centru, Fântâna celor Patru Fluvii de Bernini, reprezentând Dunărea, Gangele, Nilul și Rio del Plata în cele patru colțuri ale lumii; biserica S. Agnesa în Agone de Barromini și Raonaldi; frescele lui Pietro da Cortona din galeria Plazzo Pamphili. Și alte minunății ajunse, din vechime, în prezentul roman.

Bineînțeles, unde-i măreție milenară, omul zilelor noastre intervine cu contribuția sa, de cele mai multe ori kitsch. Iată-i pe aceeași doi „legionari” de speță hindusă, de pe malurile Dâmboviței sau Dunării (îndreptățiți prin prezență și de unul din cele patru fluvii din Fântâna amintită, nu? Ba nu, de două: Dunărea și... Gangele!), încercând să recruteze turiști dornici de a se imortaliza cu bravi oșteni din gărzile pretoriene. I-am văzut și alaltăieri, lângă Columna lui Traian. E drept, sunt cam mărunței la ale lor, dar nu contează decât

ideea generală, aluzia, scena de spectacol în murmurul de oracol al apei țâșnitoare în Piazza Navona (dacă te și filmezi cu „simili romani” încoifați, camera de luat vederi chiar ar putea capta susurul jeturilor).

Un ins ce se dă drept maestru al paranormalului, ca și cel pe care l-am văzut pe Via del Corso, mutându-se din loc în loc, în funcție de mișcarea soarelui și a umbrei. Stă suspendat, chipurile, de propriile puteri psihice paranormale. Da, stă așa, în aer, ore în șir, proptit, abia tangibil, ai putea crede, doar de un toiag, acesta, la rândul lui, sprijinit în asfalt. Stă și stă, de parcă cineva, mai priceput la șmecherii, n-ar înțelege că, de fapt, la mijloc e o cacealma cu un dispozitiv simplu, centrat anume și acoperit, ca și „stăătorul paranormal”, cu o pânză portocalie lucioasă (aluzie la yoginii hinduși, nu?). Eu unul presupun că instalația constă dintr-o tijă ce are de suport scaunul pe care stă cu fundul insul, de unde o altă tijă, camuflată și ea de veșminte, duce spre umărul șarlatanului, de aici – prin măneca largă spre suportul-bază postat pe asfalt. Chestiune de centrare, de echilibru obținută prin construcția geometrică specială a instalației. Astfel că stă farsorul ore în șir, făcând-o pe fachirul hindus, sau pe călugărul lamaist, dorind să impresioneze cu isprava sa de doi bani... Cacealma, omule, cacealma! Dacă impostorul de pe Corso părea cu adevărat sobru, nemișcat [decât că mai trăgea cu coada ochiului, dacă nu care cumva cineva intenționa să lase ceva în cutia (mille de sine)], „paranormalul” din Piazza Navona chiar se foi în jilțul său camuflat, întoarse capul, răzând, când doi tineri, dându-i târcoale, pipăiră cu talpa piciorului covorașul ce acoperea suportul de pe asfalt, împingând ușor cu bombeul în el. Circarul râse, dându-și seama că tinerii curioși și neîncredători, dar mai ales ne-tâmpiți, descoperise escrocheria. În preajma unuia și celuilalt șarlatan stătea de veghe câte un băgător de seamă, alias bodigard, cum ar veni, ca nu care cumva cineva să dea în vileag cacealmaua.

Ăștia, staticii, sigur că sunt mai în siguranță decât șarlatanii „activi”, provocatori, care pot să o pățească rău, precum se vede și la unele canale TV (italienii rostesc „TiVu” cumva închis, înfundat, ce nu pare în stilul limbii lor sonore), unul fiind cazul cu smoliții „de pe la noi” care, pe undeva prin Paris, jupuiiau prostănaci la jocul de „alba – neagra”. (Cică, pot câștiga pe zi până la 500 de euro sau și mai mult.) Făptașii tucirii s-au prins în plasa polițiștilor sub acoperire, care s-au dat drept naivi căzuți în cursă. Astfel că, după ce au lăsat în etichetele hoților niște euro, polițiștii i-au snopit pe ăștia în bătaie, după care i-au arestat.

EVOCĂRI

LAUDĂ OMULUI SIMPLU, DE LA “COARNELE PLUGULUI”

de DINU MIHAIL

Nod la tâmplă: “Echilibrul real și funcțional al umanității îl argumentează nu presupusele sau pretinsele celebrități, acestea fiind mai curând surse conflictuale, ci oamenii simpli, de la talpa țării” (Buzdugan FERMECATOV)

CUM SE MOARE LA BASARABENI?

Ca la toată lumea, în linii mari. Totuși, să încercăm a elabora o schemă generală.

...Bunica s-a trezit, ca de obicei, în zori, cu noaptea-n cap. A privit în jur. Totul îi era cunoscut de ani și ani. Tot aici a născut mai mulți copii, astăzi fiecare pe la casele lor. Apoi a ieșit în ograda incendiată de flăcările verzi ale troscotului. Și-a văzut de treburile ei... a hrănit păsările... a dat un dărâb de pâine câinelui... fără nicio grabă. Așa cum făcuse întotdeauna.

Spre prânz s-a întors în odaie. Terminase totul. S-a culcat obosită în patul ei uitat de ani și plin de amintiri. Și-a mângâiat cu privirea copiii și nepoții, pe care i-a chemat din timp. Le-a spus că va muri. Calmă. Totul era pregătit demult. Și rochia de înmormântare... și pomenile pentru neamuri, apropiați și vecini... și locul la cimitir. A zis că vrea să-și regăsească părinții, bunicii și rudele într-o lume închipuită în care credea, cel puțin acum. Și a plecat zâmbind. Știind că va trăi mai departe prin copiii și nepoții ei. Prin sufletul său, pe care îl crede nemuritor, căci așa a apucat din moși-strămoși.

Aproape ca în nuvela *Celălalt* de Borges: “A murit cu nerăbdarea de a muri, dar fără o tânguire. Cu puține zile înainte de a se stinge, ne-a chemat pe toți și ne ne-a spus: – Sunt o femeie tare bătrână, care se sfârșește prea încet. Să nu se tulbure niciunul dintre voi pentru un lucru atâta de comun și de obișnuit”.

Pentru societatea de azi, atât de plină de vigoarea medicamentelor, moartea este ceva care se întâmplă întotdeauna altora. Viața și moartea se află într-o interdependență dialectică. Viața adevărată, plină de sens ne ajută să înțelegm mai bine moartea. Iar atitudinea deschisă față de moarte ne ajută să depășim sentimentul inhibitor, paralizant al fricii, să trăim viața la cotele maximei intensități. Conform concepției universal

acceptate, războaiele și revoluțiile dau sens istoriei. La fel cum moartea dă sens vieții. Felul în care mori contează enorm în economia postumității!

Noi ne-am dezobișnuit să respectăm viața: asta e ceva de groază. Nu ne-am obișnuit să stimăm moartea: asta-i deja o catastrofă. Dacă se moare, nu se moare pentru că moartea este un final de neevitat, ci pentru că medicina asta blestemată e vinovată: vezi, Doamne, nu e capabilă să învingă, odată și pentru totdeauna, bătrânețea și mizeria fizică a ultimilor ani de viață! Toți, inclusiv Dumnezeu și știința, sunt vinovați de toate relele care ni se întâmplă nouă. Uneori am impresia că viața noastră e alcătuită numai din capete de acuzare.

Fără îndoială, avem vocația bombănitului: i-am găsi numeroase bube negre în cap chiar și lui Iisus Hristos, dacă eventual ar ajunge prim-ministru la Chișinău ori la București. Cineva, altul, veșnicul *celălalt* e de vină. În niciun caz și noi. Categorie nu! Noi suntem panse-luțe bune de atârnat la icoană, gingașe și... constant cu capsa pusă, gata-gata să explodeze. Cică nu avem munți... cel mai mare munte din Moldova este firul de nisip chircit în rânza noastră, care se numește trufie, orgoliu nemăsurat.

ION GHINEȚ, UN GENIU AL MOTOARELOR

Ion Ghineț a fost ultimul costeștean (de la toponimul Costești, raionul Râșcani) căruia i s-a făcut slujbă de înmormântare în biserica din sat. Să fi fost asta prin aprilie 1960 sau 1961. Țin minte momentul, probabil din cauză că mi s-a încredințat să duc sfeșnicul mare din capul procesiunii mortuare. După asta biserica a fost zăvorâtă, dezbrăcată de odoare și transformată treptat în depozit de cereale. De către autorități, printr-un ordin venit de la Cucurigul Suprem al țării (*Жили-были три бандита: Ленин, Сталин и Никита*). Dar și cu complicitatea poporânilor, căci acolo unde localnicii au sărit toți ca unul uniți într-un zid de apărare lăcașurile sfinte nu au fost închise. Așa s-a întâmplat, bunăoară, la Duruitoarea Veche, la Cobani, la Balatina etc.

A văzut lumina zilei în familia lui Dumitru Ghineț (născut pe la 1860), unul dintre cei mai buni gospodari ai satului.

Mama lui, Vasâlca (nume la naștere: Dulghieru) era din Hâjdienii Glodenilor. Tatăl său, poreclit Chiponcă, a avut cinci copii: Nică, Artina (bunica mea pe linie paternă), Ion, Tasâica (asistentă medicală stabilită, după 1944, la Iași) și Nistor (mort misterios în interbelic la Bârlad, în timpul serviciului militar, la Jandarmerie).

Ion/Ionică Ghineț nu a urmat nicio școală. Absolut. Cu toate acestea, a rămas în memoria colectivă a localității ca un inginer *Scot căciula și mă-nchin!* Un fel de geniu al motoarelor, cum s-ar spune azi. Orice fier, orice angrenaj inert nimerit în mâinile sale parcă prindea viață, își găsea rostul și utilitatea. Tot așa cum Neculai Prochiș, Colea Galus și Dominte Benea au fost meșteri neântrecuți în ale lemnăritului. Despre asemenea oameni se spune că au „mâini de aur”, bune la toate celea, inclusiv la pătutulit “cânepei” de la subsuoara piciorului stâng al Suavissimei.

Umbla deseori prin localitățile din stânga și din dreapta Prutului și aducea acasă piese, roți, curele și lanțuri de transmisie, subansambluri și motoare defuncte, ieșite din uz. Unde afla ceva, acolo și el cădea... cu uitatul și procuratul. Ograda părinților săi era asemeni unei hale de uzină.

Pașii mici ai efortului zilnic, făcut din plăcere, departe duc. Așa se face, probabil, și o carte bună: cântând, răzând, dansând prin casă, din când în

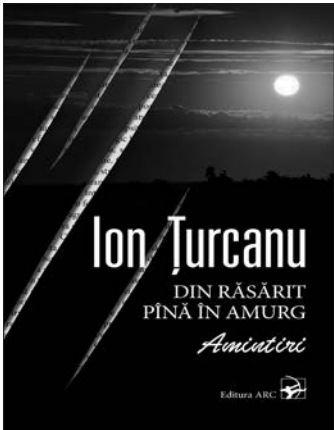
când pișcând cu laba ta păroasă bucuța *Ei* mintioasă. Ca și ghilotina, putzurinul este cel mai bun medicament pentru durerile de cap.... A avut tractor, pluguri, semănători, secerători și cositori de tot felul. Chiar și batoză își sclipuisse, batoza fiind mașina de treierat care desface boabele de cereale din spice.

Sovieticii, când s-au instalat țeapăn după război, nu l-au deportat, deși, la o adică, ar fi avut motive s-o facă... Luat la întrebări, le-a demonstrat că totul a înjghebat, a construit, din nimic, cu mâinile sale, neajutat de nimeni. *Pă dreacu’* le-a demonstrat! Ar fi fost prea frumos ca să poată fi adevărat. A fost deportat* în Siberia împreună cu soția sa, Maria, croitoreasă, unde vreme de opt ani a dus-o într-o plăcere pascănd turme de urși albi...

Opt ani... Opt ani de viață pe coclauri străine, depozat de bunuri până la ultimul fir de ață, l-a costat pe Ion Ghineț, fratele mămucăi mele, o joacă: pasiunea, marea lui dragoste pentru roți dințate și motoare! Apoi să nu le dai, vorba lui Petru Cărare, în loc de pită un calup de dinamită?!

Fiind mai mult bocitori decât luptători, s-ar putea spune și așa: Opt ani luați într-un chenar negru... *gros...* de-un deget! Cu toatea astea, nimeni nu l-a văzut vreodată trist ori măcar abătut. Nici nu l-a auzit văicărindu-se sau drăcuindu-și soarta. A fost un ambulant hohot de râs și de voie bună până la

EDITURA ARC | NOI APARIȚII

ION ȚURCANU
DIN RĂSĂRIT PÂNĂ
ÎN AMURG
(AMINTIRI)

CONSTANȚA TÂRȚĂU
ULTIMUL DIALOG
CARTE CONCEPUTĂ ȘI REALIZATĂ
DE ANTONINA SÂRBU

moarte. Cât despre foștii să-i torționari... cică își permitea o singură vorbă grea: “Să trăiască muuult, pân-or în-căpea într-un toc de chibrite!”. A trece suveran peste apa vâltorilor, a nu te răzbuna și a ierta să fie oare triada fundamentală a conviețuirii umane?

S-a “proslăvit” ghea Ion, în viața lui tămășăgoasă**, și la alt capitol: a avut, cu ajutorul Celui de Sus, nouă neveste. Sireacul, numai atâtea, de parcă ar fi acționat după principiul: Sau totul (în cazul dat: toate), sau nimic!

Ultima lui soție a fost Mașa, Maria Nebunelea din Dumeni, sat megieș, de mazili numai cu numele. Costeștenii au avut întotdeauna un destin de invidiat: scăldați fratern de apele a două râuri, Ciuhurul și Prutul, s-au aflat într-un triunghi demografic al Bermude-lor: la Braniște și Dumeni găseai mazili și mazilițe la desert, iar la Damașcani, sat de răzeși, te împiedicai la tot pasul de căpitani și căpitănese.

Când a adus-o acasă pe Mașa, mama lui, Vasălca, s-a împotrivit din toate puterile. A ieșit în cămașă de noapte cu lopata de scos pâinea din cuptor, nedându-le voie să intre în casă:

– Măi Ioane, da’ chiar nu ți-i rușine, că râde satul de noi... Cine mai face una ca asta?

La care fiul a dezarmat-o pe mamă cu o frază memorabilă, demnă de replica unui personaj dintr-o piesă genială (âncă nescrisă):

– Numai regele*** și eu!

* Rudele lui spuneau așa: dacă atunci s-ar fi găsit cineva, din conducerea satului, să confirme că nu a fost chiabur, ci un simplu îndrăgostit de tehnică, Ion Ghineț ar fi scăpat ușor de deportare. Curaj la noi cât glas la pește... De fapt, a fost, totuși, un moșier. Moșier de idei, de glume și ghidușii, una mai trăsniță decât alta.

** Tămășag = năzbâtie, năzdrăvănie, poz-nă, ștrengărie, nebunie.

*** Aluzie directă la Carol al II-lea, regele României de atunci, care cică tare a mai umblat după fuste. Gurile rele cu imaginație bogată spun că era în stare să sodomizeze până și o gaură de șarpe. Am citit câte ceva de și despre el. Carol al II-lea i-a prețuit pe cărturari, a fost un om inteligent, însă în memoria posterității a rămas cu eticheta de... fustopat (fustă+patologie/boală; copyright subsemnatul, D.M.). “Un priapic sentimental”, vorba lui Pamfil Șeicaru. Dincolo de bârfe, în activitatea lui de playboy nu a cucerit chiar atât de multe fortărețe de dulceată – numai 6 (șase): Ella Filliti, Maria Martini, Zizi Lambrino, Mirela Marcovici, Regina Elena (fiica Regelui Constantin al Greciei) și Duđuia Elena Lupescu. De unde se arată, încă o dată, că omul este principalul arhitect al destinului său. De bună seamă, norocul omului e în cer, iar fapta lui e pe pământ. Iată de ce în toate trebuie să mizăm pe puterea minții și pe vrednicia brațelor noastre. A fi cu adevărat este, probabil, o veșnică răzvrătire împotriva a ceea ce noi, bieto-dacii, numim pios Destin. Nu-i el, destinul, dumnezeu: „tu ești fiu de zeu și viitorul e așa cum tu ți-l făurești” (Ion Agârbiceanu). Am vaga impresie certă: până când rolul sorții nu va fi diminuat drastic, neamul nostru nu va fi capabil să ajungă Vestania în modul în care au făcut-o (măcar) cehii, ungurii sau polonezii.

Nu vă pasă? 9 ne pasă!

VIAȚA LITERARĂ

PĂSTORUL DE NEAM MITROPOLITUL GURIE GROSU – 140 DE ANI DE LA NAȘTERE

Pe data de 12 ianuarie 2017 a avut loc în Sala cu cămin o serată aniversară „Păstorul de neam – Mitropolitul Gurie Grosu. 140 de ani de la naștere”, dedicată ÎPS Gurie Grosu și organizată de Uniunea Scriitorilor din Moldova și Muzeul de Literatură Națională „M. Kogălniceanu”. A fost prezent un public numeros, format din scriitori, prieteni, membri ai familiei și alți invitați. Moderator – Vasile Malanețchi, directorul Muzeului.

Evenimentul a început cu o slujbă religioasă de pomenire a ilustrului ierarh, ținută de un sobor format din preoți de la Mitropolia Basarabiei și de la cea a Moldovei. Moderatorul a prezentat expoziția de carte și fotografie, pregătită de Muzeul de Literatură (fotografiile au fost preluate din fondul familiei administrat de Igor Grossu, scriitor și regizor, nepotul ÎPS, și Silvia Grossu, conf. univ. la Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării de la Universitatea de Stat din Moldova.)

În continuare a fost derulat un film, în care Silvia Grosu comentează activitatea religioasă și culturală a lui Gurie Grosu desfășurată pe parcursul vieții (1877-1943).

Arcadie Suceveanu, Președinte al USM, și-a început alocuțiunea cu o spusă a lui Nicolae Iorga care aprecia că Gurie Grosu a dus, în perioada de la sfârșitul secolului XIX și până la Unirea Basarabiei cu Țara, tot greul luptei de salvagardare a culturii române. Basarabia se afla în acest interval de timp într-o situație foarte dificilă, de aceea este important să readucem în lumină personalități de talia Mitropolitului. ÎPS a fost deopotrivă față religioasă și exponent de seamă al culturii române din

Basarabia, trăsătură atât de rară printre clericii locali, când unii dintre ei propagă idei străine identității și culturii noastre de astăzi, a menționat vorbitorul.

Valeriu Matei a atenționat publicul că imaginea lui Gurie Grosu revine în atenție de rând cu ale altor personalități notorii, precum Nestor Vornicescu sau Antonie Plămădeală. Este o figură de primă mărime din cadrul generației de la 1905-1907 și 1917, generație de cărturari și de „revoluționari”, care a realizat Unirea într-un climat politic, ideologic și național extrem de ostil. Vorbitorul a adresat felicitări familiei Grossu pentru editarea a două volume (dintr-o trilogie) de documente și lucrări ale Mitropolitului, de evocări despre personalitatea sa, exprimând totodată părerea că Gurie Grosu ar merita și o monografie.

Nicolae Dabija a remarcat faptul că evenimentul consacrat lui Gurie Grosu a unit cele două Mitropolii. A evidențiat eforturile deosebite ale ierarhului și cărturarului de a readuce ținutul basarabean în matca românității. Autorul a mai spus că istoria are tendința de a se repeta amintind că în perioada sovietică poporul de pe meleagurile basarabene a trecut printr-un nou val de deznaționalizare. În acest context, activitatea Mitropolitului rămâne actuală și merită a fi cunoscută de predecesorii săi.

Ion Ciocanu a subliniat ideea că societatea culturală și cea științifică au contribuit mult în ultima vreme la readucerea în prim-plan a personalităților istorice ilustre de la noi.

Silvia Grossu a făcut o succintă prezentare a volumului doi din trilogia în curs de

apariție: *Mitropolitul Gurie – Operă zidită în destinul Basarabiei*. Volumul conține documente și studii ale înaltului prelat, în timp ce volumul precedent, *Mitropolitul Gurie – Misiunea de credință*, însuma numeroase evocări.

Istoricul Ion Țurcanu a fost de părere că cercetătorii pot contribui în mai mare măsură la îmbogățirea informațiilor despre ilustrul înaintaș ecleziastic. Istoricul a acreditat ideea că interesul ar fi trebuit orientat totodată spre latura publică a activității lui Gurie Grosu. În acest sens, Domnia Sa a punctat câteva priorități:

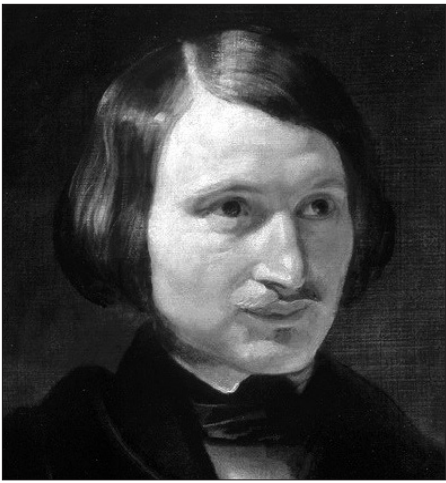
- Originea țărănească și înaltul rang bisericesc atins în slujirea Domnului;
- Analiza atentă a dosarului său în ceea ce privește mai ales destituirea din rangul de Mitropolit;
- Vederile sale în raport cu independența bisericii ortodoxe și neadmiterea imixtiunii politicii în treburile sfinte;
- Omul Gurie Grosu și cercetarea pre-supusei relații apropiate cu o femeie (de care ar fi fost acuzat la vremea respectivă);
- Raporturile deloc simple cu preoțimea locală după ce ÎPS a introdus în Basarabia calendarul Iulian;
- Activitatea misionară inițiată și deschiderea la Chișinău în perioada interbelică a unui centru de misionarism ca replică la schisma provocată de inochentiști.

Pe marginea evenimentului de comemorare a ÎPS Gurie Grosu s-au mai pronunțat istoricul Maria Danilov, scriitorul Ionel Capiță, preoții de la cele două Mitropolii ș.a.

Grigore CHIPER

Secvență de la eveniment

N.V. GOGOL: TESTAMENT*

AVANPREMIERĂ EDITORIALA

* FRAGMENT DIN VOLUMUL „N.V. GOGOL. PAGINI ALESE DIN CORESPONDENȚA CU PRIETENII”, O PRIMĂ VERSIUNE ÎN LIMBA ROMÂNĂ A SCRISORILOR LUI GOGOL CĂTRE PRIETENII INTIMI ȘI AMICII LITERARI. VOLUM TRADUS DE ANTOANETA OLTEANU, ÎN CURS DE APARIȚIE LA EDITURA CARTIER.

Fiind în deplinătatea facultăților mintale, îmi prezint aici ultima voință.

I. Las prin testament ca trupul meu să nu fie îngropat până ce nu vor apărea semne clare de putrefacție. Menționez acest lucru pentru că, deja în timpul bolii, au fost descoperite câteva momente de paralizie vitală, inima și pulsul au încetat să mai bată... Fiind în viața mea martorul multor întâmplări triste din cauza grabei noastre nechibzuite în toate lucrurile, chiar și într-unul precum îngroparea, vorbesc despre acest lucru chiar la începutul testamentului meu, în speranța că poate vocea mea de după moarte va aduce, de fapt, aminte de precauție. Trupul meu să fie transmis pământului fără să se aleagă locul unde va zace, să nu se lege nimic de rămășițele acestea; să-i fie rușine celui care va manifesta cât de mică atenție față de rămășițele putregăioase care nu mai sunt deja ale mele: el se va închina viermilor care le mănâncă; vă rog să vă rugați mai cu tărie pentru sufletul meu, iar în locul oricăror onoruri la înmormântare, să dați de mâncare o masă de post unor oameni care nu au pâinea cea de toate zilele.

II. Las cu limbă de moarte să nu se pună deasupra mea niciun monument și să nu vă gândiți la un asemenea fleac nedemn de un creștin. Dacă chiar am fost drag vreunui dintre oamenii apropiați mie, acela să-mi ridice altfel un monument: să-l ridice chiar în sinea sa, prin fermitatea sa puternică în ceea ce face în viață, prin înviorarea și împrosfătarea tuturor celor din jurul lui. Cine-și va spori spiritul după moartea mea mai mult decât în timpul vieții mele, acela va arăta că el într-adevăr m-a iubit și mi-a fost prieten, și numai așa îmi ridică un monument. Pentru că și eu, oricât de slab și de neînsemnat am fost, mereu i-am încurajat pe prietenii mei și nimeni din cei care au fost mai aproape de mine în ultima vreme, nimeni dintre ei, în momentele lor de durere și tristețe, nu a văzut la mine o înfățișare tristă, deși am avut niște momente grele și eu sufeream la fel de mult ca alții; las să-și amintească fiecare dintre ei de asta după moarte, gândindu-se la cuvintele spuse de mine și recitind toate scrisorile adresate lor în ultimul an înainte de asta.

III. În general, las cu limbă de moarte ca nimeni să nu mă plângă și-și va lua un mare păcat pe suflet cel care va începe să considere moartea mea ca vreo pierdere însemnată sau generală. Chiar dacă aș fi reușit să fac ceva util și aș fi început să-mi îndeplinesc datoria așa cum trebuie, și moartea m-ar fi luat la începutul treburilor intenționate nu pentru a-i satisface pe unii, ci fiind necesare tuturor, nici atunci nu ar

fi trebuit să cădeți pradă unei tristeți sterile. Chiar dacă în locul meu ar fi murit în Rusia un om de care ea chiar avea nevoie în situația de acum, nici atunci nu ar fi trebuit să se întristeze nimeni dintre cei rămași în viață, deși e adevărat că, dacă sunt răpiți înainte de vreme oamenii de care toată lumea are nevoie, atunci asta e un semn de mânie cerească, care ia în felul acesta instrumentele și mijloacele care i-ar ajuta pe alții să se se apropie mai mult de scopul ce ne cheamă. Nu tristeții trebuie să cădem pradă în fața fiecărei pierderi subite, ci trebuie să ne uităm cu severitate la noi, să ne gândim nu la lucrurile negre ale altora și la lucrurile negre din toată lumea, ci la lucrurile negre chiar din noi. Acele lucruri negre groaznice, sufletești, și de ce ele se văd numai atunci când moartea implacabilă se află deja sub ochii noștri!

IV. Las cu limbă de moarte tuturor compatrioților mei (bazându-mă numai pe faptul că fiecare scriitor trebuie să lase în urma sa o idee bună ca moștenire pentru cititori), las ca moștenire lucrurile cele mai bune ieșite din condeiul meu, le las ca moștenire creația mea, numită *Povestire de rămas-bun*. Ea, așa cum vor vedea, se referă la ei. Am purtat-o multă vreme în suflet ca pe cea mai bună comoară a mea, ca semn al îndurării cerești a lui Dumnezeu pentru mine. Ea a fost sursă de lacrimi nevăzute de nimeni, încă din vremea copilăriei mele. Pe ea le-o las moștenire. Dar implor, să nu se supere niciunul dintre compatrioții mei, dacă vor auzi în ea ceva ce seamănă cu o predică. Eu sunt scriitor și datoria unui scriitor nu e o ocupație plăcută pentru minte și gust; i se cere cu severitate, dacă din creațiile lui nu se revarsă vreun folos pentru suflet și dacă nu rămâne de la el nimic ca învățătură pentru oameni. Și să-și mai aducă aminte compatrioții mei că, chiar dacă nu este scriitor, fiecare frate al nostru care pleacă din lumea aceasta are dreptul de a ne lăsa ceva sub forma unei învățăături frățești, și în cazul acesta n-ai de ce să te uiți nici la rangul neînsemnat, nici la neputință, nici la nechibzuința lui, trebuie să ții minte numai că omul acesta care se află pe patul morții poate uneori să vadă mai bine decât cei care se învârt în lume. Totuși, în ciuda tuturor acestor drepturi ale mele, nu aș fi cutezat să vorbesc despre ceea ce vor auzi în *Povestire de rămas-bun*, căci nu eu, cu sufletul cel mai rău, care am suferit de bolile grele ale propriei imperfecțiuni, sunt în măsură să rostesc asemenea cuvinte. Dar mă îndeamnă să fac asta un alt motiv, mai important: compatrioții! (...) Poate că *Povestirea de rămas-bun* a mea va acționa cumva asupra celor care până acum încă mai consideră că

viața e o jucărie și inima lor va auzi măcar în parte taina cruntă a ei și sacra muzică cerească a acestei taine. Compatrioți!... Nu știu, nu am habar cum să vă numesc în acest moment. Să lăsăm la o parte cuviința goală! Compatrioți, v-am iubit; v-am iubit cu acea iubire care nu se spune, pe care mi-a dat-o Dumnezeu, pentru care îi sunt recunoscător ca pentru cea mai grozavă faptă bună, pentru că iubirea asta a fost în mine bucurie și alinare în timpul celor mai grele suferințe ale mele – în numele acestei iubiri vă rog să ascultați cu inima *Povestirea de rămas-bun* a mea. Jur: nu am creat-o și nu am imaginat-o, ea a fost cântată chiar de sufletul meu pe care chiar Dumnezeu l-a crescut cu încercări și durere, iar sunetele ei au izvorât din forțele sfinte, proprii ale neamului nostru rus, prin care sunt înrudit cu voi toți.

V. Las ca după moartea mea să nu vă grăbiți nici culaudele, nici cu condamnarea creațiilor mele în locuri publice și reviste: totul va fi la fel de pătimas ca și în timpul vieții. În operele mele sunt mult mai multe lucruri care trebuie condamnate decât cele care merită să fie lăudate. Toate atacurile împotriva lor au fost, în esență, mai mult sau mai puțin întemeiate. Nimeni nu e vinovat față de mine; va fi nerecunoscător și nedrept cel care va reproșa prin mine cuiva din orice punct de vedere. Declar, de asemenea, în auzul că, în afară de cele publicate până acum, nu mai există alte creații ale mele; tot ce a fost în manuscris e ars de mine, ca fiind ceva neputincios și mort, scris într-o stare de boală și în silă. De aceea, dacă cineva va da ceva cu numele meu, vă rog să considerați asta o făcătură demnă de dispreț. În loc de asta, îmi oblig prietenii să adune toate scrisorile mele adresate oricui, începând cu sfârșitul anului 1844, și, după ce vor selecta cu rigoare numai ceea ce poate aduce vreun folos sufletului, toate celelalte ce au slujit drept amuzament fiind lăuate la o parte, să le editeze într-un volum separat. Aceste scrisori conțin câte ceva de folos celor cărora le-au fost adresate. Dumnezeu e milostiv; poate că ele vor prinde bine și altora și în felul acesta mi se va ridica de pe suflet măcar o parte din răspunderea severă pentru inutilitatea celor scrise înainte de asta.

VI. (...)

VII. Las prin testament... Dar mi-am adus aminte că deja nu mai pot dispune de asta. Prin lipsă de atenție mi s-a răpit dreptul de proprietate: fără voința și permisiunea mea a fost publicat portretul meu. Din multe motive pe care nu e nevoie să le menționez, eu nu am dorit asta, nu am vândut nimănui dreptul de editare publică a lui și

i-am refuzat pe toți difuzorii de carte care au venit până acum la mine cu propunerile lor, și presupuneam că-mi pot permite asta numai în cazul în care Dumnezeu m-ar fi ajutat să săvârșesc acea lucrare cu care gândurile mele au fost ocupate toată viața mea, și să fi putut s-o săvârșesc astfel încât compatrioții mei să fi spus într-un glas că eu mi-am îndeplinit datoria cu cinste, și chiar ar fi dorit să afle trăsăturile chipului celui om care a lucrat în liniște până la momentul respectiv și nu a dorit să se bucure de o celebritate nemeritată. De asta leg o altă circumstanță: portretul meu în acest caz putea fi vândut deodată într-un număr mare de exemplare, aducând un venit semnificativ celui pictor care l-ar fi gravat. Pictorul acesta trudește deja de câțiva ani la Roma la gravarea tabloului nemuritor al lui Rafael, „Schimbarea la față a Domnului”. El a jertfit tot pentru munca sa – o muncă distrugătoare, care a înghițit ani și sănătate, și și-a executat cu atâta perfecțiune lucrarea care acum se apropie de sfârșit, cum nu a făcut-o niciun alt gravor. Dar din cauza prețului mare și a numărului mic de cunoscători, stampla lui nu se poate multiplica într-un număr așa de mare, pentru a-l răsplăti pentru tot; portretul meu l-ar fi ajutat. Acum planul meu e ruinat: din moment ce publicarea imaginii cuiva devine de acum proprietatea celor care se ocupă de editarea de gravuri și litografii. Dar dacă s-ar întâmpla astfel încât după moartea mea scrisorile publicate postum ar avea vreun folos social (măcar fie și prin năzuința sinceră de a-l avea) și ar dori compatrioții mei să-mi vadă și portretul, îi rog pe toți acești editori să renunțe nobil la drepturile lor; pe acei dintre cititorii mei care, dintr-o prea mare înclinare față de cei care se bucură de celebritate, au achiziționat vreun asemenea portret al meu îi rog să-l distrugă imediat ce vor citi aceste rânduri, mai ales că el a fost făcut prost și fără a semăna cu originalul, și să-l cumpere pe cel pe care va fi scris: „A fost gravat de către Iordanov”. În felul acesta se va face, cel puțin, un act de dreptate. Și mai drept ar fi dacă cei care au stare vor pune să se cumpere, în locul portretului meu, chiar stampla „Schimbarea la față a Domnului”, care, așa cum recunosc chiar străinii, este încununarea artei gravurii și constituie gloria rusească.

Testamentul meu trebuie să fie tipărit imediat după moartea mea în reviste și ziare, pentru ca, din neștiință, nimeni să nu se facă vinovat fără vină față de mine și în felul acesta să nu-și aducă reproșuri sufletului.